

Anul XVI nr. 2/2024

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Publicație indexată în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL

Revistă cu prestigiu științific recunoscut de Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

**DIRECȚIA GENERALĂ DE INFORMAȚII A APĂRĂRII – 25 DE ANI
DE LA ÎNFIINȚARE. TRADIȚIE, EXCELENȚĂ ȘI INTERDISCIPLINARITATE**

Mesajul Ministrului Apărării Naționale, <i>Domnul Angel TÎLVĂR</i>	5
Mesajul Șefului Statului Major al Apărării, <i>General Gheorghiță VLAD</i>	9
Mesajul Directorului General al Direcției Generale de Informații a Apărării, <i>General-locotenent Petru BĂICEANU</i>	11
Mesajul Șefului Direcției Informații Militare, <i>General-maior ing. Ciprian-Constantin NAN</i>	13
Mesajul Șefului Direcției Contrainformații și Securitate Militară, <i>General-maior Gabriel STAN</i>	15
Mesajul Comandantului Detașamentului Special de Protecție și Intervenție, <i>Colonel Arthur-Romeo ELISEI</i>	17
Mesajul Comandantului Centrului de Pregătire în Domeniul Informații pentru Apărare „General Nicolae Condeescu”, <i>Colonel dr. Dorinel-Ioan MOLDOVAN</i>	19
Mesajul Comandantului Centrului 51 Radioelectronic, <i>General de brigadă Adrian Tudor</i>	21
Mesajul Comandantului Centrului de Excelență NATO în Domeniul HUMINT, <i>Colonel dr. ing. Iulian BARBU</i>	23

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE

- Retorica nucleară rusă între război informațional și credibilitatea unei acțiuni necugetate26**
Iulian CHIFU
- Paradigma descurajării în spațiul cosmic: implicații și perspective în securitatea globală43**
Ionela-Laura STOICA
- Propaganda și dezinformarea în conflictul ruso-ucrainean55**
Ștefania-Crina DUMITRESCU
- Evoluția R.P.D. Coreene și a leadership-ului lui Kim Jong-Un în noul context geopolitic și geostrategic60**
Isabela ANCUT

INTELLIGENCE

- Subiecte transdisciplinare în NATO și reflectarea lor la nivelul disciplinei HUMINT – securitatea umană, considerațiile de gen și consolidarea integrității 72**
Alexandru KIS

RISURI ȘI AMENINȚĂRI ASIMETRICE

- Dinamica fenomenului terorismului – tendințe și perspective 82**
Eugen-Marius EPURE
- Prevenirea și combaterea terorismului în România 89**
Bogdan-Florin TIMIȘ

**ASOCIAȚII ALE CADRELOR ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE
DIN DOMENIUL INFORMAȚIILOR PENTRU APĂRARE**

- Asociația Diplomaiilor Militari în Rezervă și în Retrageră "Alexandru Ioan Cuza" – reperi temporale din existența și activitatea asociației 97**
Col. (r.) Dumitru CIURCI
- Asociația Cadrelor de Contrainformații și Securitate Militară în Rezervă și Retrageră „Sfântul Mare Mucenic Mina“. Trecut, prezent și viitor104**
General de brigadă (ret.) Aurel CABĂȚ

**MESAJUL
MINISTRULUI APĂRĂRII NAȚIONALE,
DOMNUL ANGEL TÎLVĂR**

Mă simt onorat să fiu alături de personalul din structurile de informații la împlinirea a 25 de ani de la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării (DGIA), iar această cifră rotundă, pe care o marcăm în acest an odată cu împlinirea a 20 de ani de la aderarea României la NATO și a 30 de ani de la crearea Parteneriatului pentru Pace, mă obligă, o dată în plus, să evidențiez câteva repere esențiale privind rolul acestei structuri centrale a Ministerului Apărării Naționale în noua paradigmă de securitate în care s-a integrat Statul român odată cu accesarea în structurile euroatlantice.

Practic, România a fost primul stat din fostul bloc sovietic care a semnat, la 26 ianuarie 1994, Parteneriatul pentru Pace, creat în același an, prin care se urmărea dezvoltarea încrederii între NATO și alte state din Europa, inclusiv cele din blocul comunist, foste membre ale Pactului de la Varșovia. Promptitudinea cu care România a adoptat această decizie a contribuit la fundamentarea încrederii pe care viitorii săi aliați urmau să și-o dezvolte în țara noastră.

În 1999, DGIA a fost creată ca o necesitate obiectivă în contextul reformării Armatei României, impusă de dezideratul de a aduce, sub comandă unică, atât structuri de informații și de contrainformații (Direcția Informații Militare și, respectiv, Direcția Contrainformații și Securitate Militară), cât și o structură combatantă (Detașamentul Special de Protecție și Intervenție), la care se adaugă Centrul de Pregătire în Domeniul Informațiilor pentru Apărare „Nicoale Condeescu”, structură axată pe componenta didactică, de formare și perfecționare a personalului în domeniul intelligence. În acest fel, munca de informații la standarde de înaltă calitate, dublată de voința fermă a clasei politice și a poporului român de aderare la Alianță, au consolidat încrederea partenerilor noștri nord-atlantici, cel mai elocvent exemplu în acest sens fiind acela că România a fost primul stat non-NATO care, încă din anul 2001, în perioada premergătoare aderării, a avut o celulă de informații militare care a desfășurat misiuni specifice într-un teatru de operații, sub conducerea Alianței.

Așadar, aderarea propriu-zisă a țării noastre, în 2004, la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a avut loc în mod natural, consfințind o realitate – aceea că, într-un efort comun de realizare a securității spațiului euroatlantic, România era un actor esențial, un factor de stabilitate și un sprijin de încredere pentru statele aliate.

În cei 25 de ani de existență în care s-a dezvoltat organic, creându-și mecanisme solide de adaptare la provocările de securitate cărora Statul Român a trebuit să le facă față, gestionând eficient vulnerabilitățile și preîntâmpinând riscurile, DGIA și-a construit renumele de structură de elită a Armatei României. Profesionalismul cu care personalul său a acționat pentru îndeplinirea misiunilor în toate zonele de interes ale lumii – prin atașatura militară și în cadrul coalițiilor internaționale – a ajutat-o să-și câștige respectul deplin al conducerii ministerului, al statului și al aliaților și partenerilor externi cu care a colaborat, furnizând informații și lucrări valoroase de sprijin decizional, de nivel strategic și tactic.

În prezent, traversăm o perioadă foarte complicată, în care întregul climat de securitate pe plan global este amenințat de conflicte regionale cu potențial de agravare. În acest context, NATO se află în plin proces de adaptare la noile provocări de securitate, astfel încât să fie menținută capacitatea sa de acțiune, iar interesele statelor să fie apărate. În cadrul acestui efort complex, DGIA devine mai importantă decât oricând, element cheie al procesului de reziliență națională, verigă esențială în buna gestionare a provocărilor ce decurg din conflictul din vecinătatea României, o criză fără precedent în Europa după cel de-al Doilea Război Mondial, ce a schimbat paradigma de securitate regională pe termen lung. De aceea, vigilența și profesionalismul personalului structurilor de informații ale Armatei au o importanță critică: trebuie să fim permanent în măsură să răspundem prompt și eficient provocărilor tot mai complexe și mai diverse cu care ne confruntăm.

Se cuvine, așadar, să valorificăm pe deplin expertiza dobândită de personalul DGIA pe plan intern și în misiunile internaționale în cei 25 de ani ce au trecut de la înființarea structurii, răstimp în care instituția s-a dovedit un element central în cadrul Comunității Naționale de Informații și un factor de echilibru în ecuația stabilității și securității României. Structurile de informații sunt mai puternice de când acționează complementar și, pe anumite segmente, chiar coordonat. Reconfigurarea instituțională a activității și a sistemului de intelligence militar plecând de la acest principiu s-a dovedit de bun augur, deoarece, grație lui, putem anticipa cu mai multă precizie evoluțiile de securitate, putem preîntâmpina surprinderea strategică, ne putem crea din vreme mecanismele defensive de care avem nevoie și ne putem adapta politicile. Fiecare provocare cu care ne-am confruntat ne-a demonstrat că avem nevoie de această structură centrală a MAPN, în care sectorul

informațiilor și cel al contrainformațiilor să acționeze sub comandă întrunită. Evaluările și analizele integrate furnizate de DGIA factorilor de decizie politico-militară, mai cu seamă cele focalizate pe componenta predictivă, joacă un rol vital în adoptarea deciziilor strategice ale autorităților, pentru securizarea și asigurarea flancului estic al NATO și, în cele din urmă, pentru stabilitatea întregului continent.

De aceea, la ceas aniversar, doresc să adresez calde urări de sănătate și să mulțumesc tuturor celor care au ales să servească Patria în cadrul structurilor de informații ale Armatei, transmițându-le prețuirea și încrederea mea deplină în capacitatea lor de a-și îndeplini cu succes misiunile ce le revin. Cu toții ați demonstrat implicare, determinare, loialitate, spirit de sacrificiu. Împreună sunteți mai puternici, împreună sunteți mai buni, împreună participați la construirea securității României. Sprijinul cu informații pe care îl primim zilnic din partea structurilor DGIA va rămâne fundamentul actului decizional, al efortului de proiecție a măsurilor ce se impun în domeniul apărării și securității naționale în aceste vremuri tulburi.

LA MULȚI ANI!

MESAJUL ȘEFULUI STATULUI MAJOR AL APĂRĂRII, GENERAL GHEORGHİȚĂ VLAD

Instituția apărării naționale marchează la 1 iulie 2024 un sfert de veac de existență a structurii fanion a Comunității de Informații. Înființată într-o perioadă de profunde transformări ale societății românești, Direcției Generale de Informații a Apărării i-au revenit misiuni dintre cele mai complexe, între care primordiale au fost cele de coordonare a activității de informații militare și de eficientizare a procesului de cooperare cu structurile similare din statele care astăzi ne sunt aliate și parteneri.

În cei 25 ani, Direcția Generală de Informații a Apărării a cunoscut diverse transformări și reforme raportate la procesul de modernizare a armatei, la evoluțiile comunității internaționale de informații, precum și la tendințele geostrategice. Constantele sfertului de veac de existență a instituției au fost personalul de excepție și devotamentul față de dezideratele naționale de securitate. Direcția Generală de Informații a Apărării s-a aflat în avanpostul procesului de aderare la Alianța Nord-Atlantică, a fost componentă semnificativă în cadrul Parteneriatului pentru Pace și, de-a lungul timpului, a rămas epicentrul activității de profil pentru unitățile militare de pe întreg teritoriul național și în toate zonele în care Armata României a fost prezentă cu trupe sau prin misiuni individuale.

Instituția s-a remarcat printr-o capacitate extraordinară de adaptare la nivel conceptual, doctrinar și operațional. Grație implementării procedurilor NATO din domeniul informații, contrainformații și de securitate, Direcția Generală de Informații a Apărării și-a fundamentat și, ulterior, și-a dezvoltat și consolidat capacitățile de lucru în comun cu structurile similare ale armatelor aliate.

Cooperarea dintre Direcția Generală de Informații a Apărării și Statul Major al Apărării s-a perfecționat permanent și a furnizat elementele necesare identificării și materializării soluțiilor militare și diplomatice adecvate momentelor și provocărilor. Dispozițiile comune ale șefilor celor două structuri s-au transpus în mecanisme menite să edifice, rezolve ori eficientizeze activitatea la nivel tactic, operativ și strategic. Aceste instrumente normative,

alături de sprijinul cu informații, au fost și sunt, în continuare, esențiale procesului decizional, celui de comandă-control, asigurării protecției forței, precum și funcționării optime a întregii structuri de forțe.

Mulțumesc conducerii Direcției Generale de Informații a Apărării, precum și tuturor specialiștilor din domeniul informații pentru apărare pentru excelenta colaborare interinstituțională. Munca dumneavoastră sprijină acțiunile militare, precum și deciziile la nivel strategic.

Sunteți unul dintre factorii-cheie ai succesului misiunilor Armatei României. În numele meu și al tuturor colegilor din Statul Major al Apărării, vă transmitem aprecierea noastră deplină și respectul pe care vi-l purtăm!

Dragi camarazi din Direcția Generală de Informații a Apărării, am convingerea că vă veți îndeplini, cu același devotament față de țară, misiunea strategică de prevenire a surprinderii și de sesizare a oportunităților de ripostă. Transmit un gând de recunoștință celor care au făcut parte și au contribuit la formarea și maturizarea acestei instituții de prestigiu. Totodată, celor de astăzi, furnizori de expertiză în domeniul informațiilor pentru apărare, le spun că reprezintă, asemenea predecesorilor, un activ valoros al instituției militare, precum și al Comunității de Informații aliate. Sub deviza „Intelligentia, Fides, Excellentia”, mențineți etalonul calității profesionale cu care ne-ați obișnuit!

La ceas aniversar, vă felicit pentru reușitele și rezultatele obținute, urându-vă să aveți parte, în continuare, de sănătate, putere de muncă, reușite profesionale și împliniri personale.

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
DIRECTORULUI GENERAL AL DIRECȚIEI
GENERALE DE INFORMAȚII A APĂRĂRII,
GENERAL-LOCOTENENT PETRU BĂICEANU**

În urmă cu două decenii și jumătate am pornit într-o călătorie îndrăzneată în domeniul informațiilor pentru apărare, ca reacție la emergența, în plan regional și global, a unor noi riscuri, amenințări și vulnerabilități care necesitau un răspuns integrat la nivelul Armatei României. Înființată prin HG numărul 385/18 mai 1999 și Ordinul ministrului apărării naționale MS 69/23 iunie 1999, având la bază necesitatea de a răspunde unor amenințări tot mai complexe și dinamice într-un context geopolitic turbulent și impredictibil, precum și nevoia cooperării cu serviciile naționale de informații și cu cele ale statelor aliate și parteneri, Direcția Generală de Informații a Apărării/DGIA a parcurs un proces continuu de adaptare instituțională la noile realități schimbătoare, marcate de crize multiple, amenințări variate, acțiuni de război clasic, informațional, psihologic, cibernetic, practici subversive etc., astfel încât misiunea sa a devenit mult mai amplă decât se anticipa la momentul înființării sale.

Unul dintre pilonii noștri fundamentali a fost tradiția, pentru că, deși DGIA este o instituție relativ tânără în cadrul comunității naționale de informații, activitatea sa vine în continuarea a ceea ce, cu onoare, disciplină și dăruire față de țară, au înfăptuit Direcția Informații Militare și, respectiv, Direcția Contrainformații și Securitate Militară de-a lungul existenței lor seculare, totodată înființând noi structuri complementare (Detașamentul Special de Protecție și Intervenție, Centrul de Pregătire în Domeniul Informații pentru Apărare, Centrul de Excelență NATO în domeniul HUMINT) menite să răspundă provocărilor subsumate ultimelor dezvoltări tehnologice sau schimbărilor substanțiale din planul relațiilor internaționale.

Excelența a fost un alt element central al identității noastre instituționale. Ne-am angajat să fim mereu la înălțimea așteptărilor, să ne dezvoltăm capacitățile și să aducem contribuții semnificative la eforturile naționale și internaționale de informații și securitate.

Actuala arhitectură instituțional-organizatorică a domeniului informații pentru apărare, dublată de construcția conceptuală adaptată la provocările mediului de securitate, a permis îndeplinirea misiunilor specifice, la nivel tactic și operativ, concomitent cu constituirea,

la nivel strategic, a unei capacități de informații care să respecte principiul conducerii unitare și al concentrării eforturilor. Prin profesionalism și colaborare strânsă cu partenerii noștri am reușit să ne afirmăm ca o instituție de încredere pe toate cele cinci componente care stau la baza misiunilor noastre: informații militare, contrainformații, securitate militară, învățământ și componenta luptătoare. În toate domeniile menționate, misiunile executate au devenit tot mai complexe, indiferent dacă vorbim de asigurarea avertizării strategice, contracararea acțiunilor serviciilor ostile, ori de prevenirea sau combaterea terorismului.

De asemenea, subliniez faptul că dezvoltarea instituțională a avut la bază conceptul de interdisciplinaritate. Prin abordarea integrată a disciplinelor de intelligence și cooperarea activă (schimb de informații și expertiză) cu partenerii noștri atât din cadrul comunității naționale de informații, cât și cu instituțiile civile din diferite domenii de activitate, am reușit să sporim calitatea și eficiența muncii noastre.

DGIA a fost încă de la început implicată și în procesul de integrare a României în NATO, în perioada premergătoare aderării, dar și imediat după, fiind întreprinse demersuri care au vizat dezvoltarea capacităților de lucru în comun cu structurile militare ale Alianței în teatrele de operații. Totodată, participarea României la misiunile forțelor multinaționale în teatrele de operații a început cu personal din cadrul structurilor de informații – ofițeri de legătură, culegători, analiști – experți care au avut o contribuție însemnată la succesul misiunilor combatante. De asemenea, participarea militarilor noștri la misiuni în format întrunit, alături de partenerii din NATO și din coalițiile internaționale, a constituit un bun prilej pentru creșterea gradului de profesionalism a personalului din cadrul DGIA.

Rolul principal al Direcției Generale de Informații a Apărării, de coordonator al activității unităților din subordine și de interfață în relația cu celelalte instituții de securitate și cu partenerii externi, a asigurat structurii potențarea capacității de evitare a surprinderii strategice, anticipare și prevenire, transformând-o într-un element important în efortul general de apărare a intereselor statului român, dar și a intereselor Alianței pe flancul estic.

Rezultatele obținute în cei 25 de ani de existență a DGIA ne îndreptățesc să vorbim astăzi, la ceas aniversar, despre o instituție matură, solidă, în măsură să gestioneze provocările din domeniul informațiilor pentru apărare.

În încheiere, doresc să mulțumesc întregului personal al Direcției, precum și partenerilor noștri și tuturor celor care ne-au sprijinit în devenirea a ceea ce suntem astăzi. Cu angajamentul și devotamentul tuturor celor care își desfășoară activitatea în instituția noastră, suntem pregătiți să facem față, cu încredere, provocărilor și oportunităților pe care ni le rezervă viitorul!

LA MULȚI ANI!

MESAJUL
ȘEFULUI DIRECȚIEI INFORMAȚII MILITARE,
GENERAL-MAIOR ING. CIPRIAN-CONSTANTIN NAN

Sărbătorirea a 25 de ani la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării, structură centrală și de elită a Ministerului Apărării Naționale, reprezintă o excelentă oportunitate de a confirma încă o dată importanța locului și rolului acestei instituții tinere, puternice și robuste în cadrul Comunității Naționale de Informații, în domeniul apărării și securității.

Pe parcursul celor două decenii și jumătate, în cadrul general conceptual oferit de Direcția Generală de Informații a Apărării, Direcția Informații Militare a acționat, conform atribuțiilor sale, pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor specifice domeniului său de competență, informațiile militare, venind în întâmpinarea nevoilor beneficiarilor noștri, factorii de decizie militari și politico-militari, de a fi informați asupra riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților ce se manifestă în spațiile de interes strategic al României.

Astăzi, mai mult ca oricând, Direcția Generală de Informații a Apărării trebuie să răspundă profesionist la multiplele provocări specifice actualului mediu de securitate, caracterizat de un dinamism accentuat, de tensiuni politico-diplomatice, de asertivitate în plan militar, toate generatoare de incertitudini geopolitice și volatilitate crescută.

Beneficiind simultan de viziunile și expertiza din domeniile informații militare, contrainformații și securitate militară, Direcția Generală de Informații a Apărării și-a conturat o identitate bine definită, fiind recunoscută nu numai la nivel național pentru sprijinul său important la fundamentarea deciziilor, prin asigurarea cu produse de informații conform priorităților și cerințelor informative naționale și aliate, dar și la nivel internațional, pentru contribuțiile sale la asigurarea cadrului, respectiv dialogului politico-militar și diplomatic cu toți partenerii statului român, pe palierul apărării și securității naționale, precum și prin contribuția sa cu experți la nivelul comandamentelor NATO și UE, unde ofițerii români ocupă diferite funcții, bucurându-se de recunoașterea și aprecierea colegilor/partenerilor noștri.

Acest moment aniversar, împlinirea a 25 de ani de muncă în echipă, îmi oferă prilejul de a adresa personalului Direcției Generale de Informații a Apărării sincere urări de sănătate, putere de muncă și perseverență, precum și de a-mi exprima încrederea că eforturile și calitatea muncii noastre comune contribuie la succesul instituției în cadrul sistemului de apărare și securitate al României. Am convingerea că, prin colaborare și efort comun, Direcția Generală de Informații a Apărării va rămâne garantul permanent al profesionalismului, loialității, dăruirii și performanței celor care își prețuiesc și își servesc Patria!

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
ȘEFULUI DIRECȚIEI CONTRAINFORMAȚII
ȘI SECURITATE MILITARĂ,
GENERAL-MAIOR GABRIEL STAN**

Două decenii și jumătate de existență a Direcției Generale de Informații a Apărării, sărbătorite în anul aniversării a 20 de ani de la aderarea României la NATO, constituie pentru noi toți, cei care ne desfășurăm activitatea în cadrul acestei structuri cu importanță vitală pentru Armata României, un motiv în plus de bucurie și de exprimare a devotamentului față de instituția militară și valorile sale.

De mai bine de doi ani suntem martorii unor provocări și modificări semnificative la nivel geopolitic, care își fac tot mai mult simțită prezența la nivelul angajamentelor privind consolidarea capacităților de apărare. Într-un astfel de context dificil, prețuim și mai mult valorile și obiectivele Direcției Generale de Informații a Apărării, care ne reprezintă în calitate de structură de comandament.

De-a lungul timpului, Direcția Contrainformații și Securitate Militară (DCISM) a avut misiunea nobile de a contribui în mod activ la asigurarea securității naționale în plan militar și a urmărit ridicarea standardelor de eficiență specifice domeniilor de responsabilitate.

În prezent, Direcția Contrainformații și Securitate Militară are sarcina de a preveni, identifica și neutraliza potențialele amenințări la adresa mediului militar, contribuind la fundamentarea actului decizional prin asigurarea de produse de informare relevante la nivel tactic și strategic. Astfel, DCISM a demonstrat capacitatea de a acționa, sub coordonarea DGIA, într-un mediu competitiv, în care informația reprezintă centrul de greutate al proceselor și activităților derulate atât la nivel organizațional, cât și în cooperare cu structurile partenere și aliate.

Fără îndoială, calitatea de membră a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene aduce țării noastre avantaje, precum apărarea colectivă și garanții de securitate fără precedent, însă implică, totodată, și respectarea obligațiilor și angajamentelor asumate.

Prezența forțelor aliate pe teritoriul național poate genera, în orice moment, interes din partea unuia sau mai multor actori statali și/sau non-statali ostili, care, prin activități de spionaj, subversiune și amenințări hibride, vizează mediul de securitate intern. În abordarea

acestor provocări, cooperarea cu partenerii noștri interni și externi din comunitatea de intelligence, prin acțiuni comune, schimburi de informații și, nu în ultimul rând, prin schimburi de experiență între specialiști în domeniile prioritare, precum contraspionajul militar, combaterea terorismului și a amenințărilor hibride, au reprezentat imperative urmărite constant pentru asigurarea securității naționale și regionale.

Pornind de la prioritățile strategice, Direcția Contrainformații și Securitate Militară s-a adaptat constant la schimbările mediului de securitate, prin consolidarea capacității de contracarare a riscurilor și amenințărilor, în cooperare cu instituții de prestigiu precum Agenția americană de Informații a Apărării (DIA), Comandamentul Aliat de Contrainformații (ACCI), Comandamentul SUA în Europa (US EUCOM) și serviciile similare din țări aliate. Prin dezvoltarea continuă a capabilităților sale, DCiSM contribuie la consolidarea imaginii Direcției Generale de Informații a Apărării ca membru relevant al comunității de intelligence.

Și pentru că personalul reprezintă resursa cea mai de preț a instituției în care ne desfășurăm activitatea, în aceste momente ne îndreptăm gândurile către toți aceia care, de-a lungul timpului, prin eforturile depuse, prin determinare și sacrificiu, au contribuit la ceea ce reprezintă Direcția Generală de Informații a Apărării în prezent. Onoarea și devotamentul cu care ne îndeplinim zi de zi misiunile aduc o contribuție importantă la consolidarea rolului Direcției Generale de Informații a Apărării ca aliat credibil, aflat permanent la datorie atât pe plan intern, cât și extern.

La ceas aniversar, îmi exprim deplina apreciere pentru standardele morale și profesionale înalte pe care personalul DGIA și le asumă în permanență, precum și pentru sacrificiile făcute, fără de care nu ar fi fost posibilă îndeplinirea misiunilor și sarcinilor primite.

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
COMANDANTULUI DETAȘAMENTULUI SPECIAL
DE PROTECȚIE ȘI INTERVENȚIE,
COLONEL ARTHUR-ROMEO ELISEI**

Constituirea, la data de 1 iulie 1999, a Direcției Generale de Informații a Apărării a reprezentat un răspuns structural al organizației militare românești la apariția, pe plan regional, dar și la nivel global, a noilor riscuri și amenințări asimetrice, care impuneau o abordare integrată din partea informațiilor pentru apărare.

În sens evolutiv, procesele de transformare și modernizare organizațională derulate la nivelul Direcției Generale de Informații a Apărării au vizat și urmăresc, în continuare, consolidarea capacității de anticipare și prevenire a riscurilor și amenințărilor generate de schimbările produse în mediul de securitate, precum și diminuarea efectelor riscurilor și amenințărilor potențiale la adresa statului și a Armatei României, concomitent cu aducerea unei contribuții substanțiale la îndeplinirea angajamentelor asumate față de NATO, Uniunea Europeană, organizațiile și organisme internaționale de securitate și partenerii externi.

Flexibilitatea și adaptabilitatea instituțională la schimbările din mediul strategic au constituit elementele de referință ale evoluției Direcției Generale de Informații a Apărării. În cei 25 de ani de existență, această instituție a reușit să se adapteze la transformările tehnologice accelerate, la schimbările în dinamica amenințărilor și la evoluția doctrinelor de securitate, demonstrând prezență, postură și profil în toate mediile operaționale în care personalul său a acționat, atât pe plan intern, cât și în teatrele de operații ori în spațiile externe de interes. Capacitatea instituției de a rămâne solidă, rezilientă, relevantă și eficientă într-un mediu în continuă schimbare atestă pe deplin aceste calități organizaționale.

După 25 de ani de evoluție, Direcția Generală de Informații a Apărării este astăzi pe deplin recunoscută în calitățile sale de pilon de bază al Ministerului Apărării Naționale și de actor relevant în cadrul Comunității Naționale de Informații, ipostaze posibile grație efortului constant de adaptare la cerințele asigurării securității naționale, în condițiile unui climat de securitate dinamic, în care multiplele riscuri și amenințări – de la cele clasice la cele hibride – fac imperios necesară formularea rapidă a unui răspuns integrat al informațiilor pentru apărare la problemele specifice securității și apărării naționale.

Beneficiarii produselor informative și ai serviciilor de securitate oferite de structurile din compunerea și subordinea Direcției Generale de Informații a Apărării apreciază activitatea și

efortul depus de personalul organizației, pe deplin conștienți că, într-un mediu internațional de securitate complex și volatil, informația acționabilă de certă valoare, operația preventivă de reducere a riscurilor și amenințărilor, precum și intervenția rapidă la provocările emergente sunt factori esențiali pentru luarea celei mai bune decizii și pentru desfășurarea acțiunilor adecvate de răspuns.

În acest context, anul 2024 reprezintă o bornă aniversară importantă pentru ființarea și funcționarea Direcției Generale de Informații a Apărării, surprinzând evolutiv organizația la împlinirea unui sfert de veac de activitate. În mod sincron, marcarea a 20 de ani de la aderarea României la NATO și la principiile fundamentale ale acestei alianțe politico-militare crește importanța înființării, funcționării și dezvoltării Direcției Generale de Informații a Apărării ca serviciu robust și profesionist de informații pentru apărarea obiectivelor și intereselor Armatei României.

Simultaneitatea celor două aniversări conferă substanță și facilitează înțelegerea adaptării perspectivei naționale în domeniul securității și apărării naționale, prin dirijarea informațiilor pentru apărare în sensul îndeplinirii în mod performant a sarcinilor asumate de către România, atât în cadrul NATO, cât și al Uniunii Europene.

Sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării reprezintă nu numai un moment aniversar, ci și un prilej de orientare către viitor. Din punct de vedere al provocărilor în continuă schimbare înregistrate în peisajul regional și global de securitate, dar și al oportunităților rezultate din această dinamică, este esențial ca Direcția Generală de Informații a Apărării să-și mențină rolul și relevanța în cadrul mecanismelor de securitate națională și internațională. Din această perspectivă, printr-o abordare comprehensivă, proactivă, adaptabilă și orientată spre colaborare, Direcția Generală de Informații a Apărării va continua să reprezinte un pilon al securității și stabilității naționale, contribuind decisiv la promovarea intereselor strategice ale statului român și ale instituției sale militare.

La ceas aniversar, în numele personalului Detașamentului Special de Protecție și Intervenție, avem onoarea să exprimăm cea mai înaltă considerație pentru modul în care, în decursul timpului, conducerea și personalul Direcției Generale de Informații a Apărării au contribuit la dezvoltarea unității noastre, pornind de la rolul acesteia de structură combatantă specific organizată, instruită și echipată, abilitată prin lege pentru executarea de operații antiteroriste și contrateroriste de precizie, vizând asigurarea sau restabilirea securității principalelor categorii de factori umani și materiali din responsabilitatea Ministerului Apărării Naționale. Sărbătorind acest moment important, ne angajăm să susținem cu energie, abnegație și responsabilitate eforturile concentrate depuse de Direcția Generală de Informații a Apărării în îndeplinirea misiunii sale vitale pentru securitatea națională și internațională.

Vă dorim reușite și împliniri pe toate planurile și mult succes în continuare!

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
COMANDANTULUI CENTRULUI DE PREGĂTIRE
ÎN DOMENIUL INFORMAȚII PENTRU APĂRARE
„GENERAL NICOLAE CONDEESCU”,
COLONEL DR. DORINEL-IOAN MOLDOVAN**

La data de 01 iulie 2024 se împlinesc 25 ani de la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării, care, încă de la început, a demonstrat că este o structură de elită în Armata României, apreciată atât pe plan intern, cât și internațional.

Parte componentă a Direcției Generale de Informații a Apărării, Centrul de Pregătire în Domeniul Informații pentru Apărare „General Nicolae Condeescu” este structura specializată, care, prin activități specifice învățământului, asigură formarea și dezvoltarea profesională instituționalizată a personalului militar și civil cu responsabilități în domeniul informațiilor pentru apărare, în vederea îndeplinirii atribuțiilor funcționale și misiunilor specifice.

În baza concepției și sub coordonarea Direcției Generale de Informații a Apărării, Centrul realizează proiecția evoluției proprii și activitatea instituțională în conformitate cu obiectivele și prioritățile de instruire impuse de domeniul informații pentru apărare. Obiectivul final al activității Centrului constă în formarea de cadre militare și personal civil cu înaltă calificare și cu expertiză profesională adecvată domeniului specific de activitate, pentru a face față exigențelor beneficiarilor, pentru a evita surprinderea strategică și pentru a fundamenta informațional decizii pentru linii de acțiune conforme valorilor și intereselor naționale, europene și aliate de securitate.

În acest context, din perspectiva managementului strategic, pentru instituție sunt clar definite misiunea, scopurile organizaționale, resursele avute la dispoziție, procesele interne, structura organizațională și tehnologiile utilizate, precum și standardele învățământului de calitate. Astfel, procesul de învățământ pe linie de intelligence beneficiază din plin de sprijinul cu expertiză, consiliere și coordonare a conducerii Direcției Generale de Informații a Apărării și a unităților din compunerea acesteia.

Urmărim permanent să contribuim la îndeplinirea obiectivelor și cerințelor de instruire, formare profesională și dezvoltare instituțională a acestei structuri centrale prin:

- desfășurarea de cursuri de specialitate, perfecționare și carieră în baza cerințelor operaționale definite de structurile beneficiare;

- contribuții la susținerea efortului educațional academic pe linia învățământului militar în domeniul informații pentru apărare;
- identificarea tendințelor, direcțiilor, tehnologiilor și actorilor relevanți ce influențează procesele educaționale și de formare profesională din învățământul militar, în special;
- actualizarea cunoașterii despre cele mai bune practici de învățare din state aliate;
- dezvoltarea bazei materiale pentru susținerea învățământului de calitate, centrat pe formarea profesională în conformitate cu exigențele mediului operațional („să te antrenezi pentru cel mai rău curs de acțiune”);
- dezvoltarea cooperării interinstituționale cu structuri similare de învățământ și pregătire, militare și civile, din țară și din străinătate.

Pentru realizarea acestor direcții de acțiune am urmărit creșterea pregătirii profesionale a personalului instituției pe cele două dimensiuni: expertiza specifică domeniului de responsabilitate (informații militare, contrainformații și securitate militară) și expertiza psihopedagogică, ambele fiind destinate adecvării și rafinării competențelor de conducere și desfășurare a procesului educațional.

Direcția Generală de Informații a Apărării sprijină activitatea Centrului de Pregătire în Domeniul Informații pentru Apărare atât pe palierul asigurării învățământului de calitate, prin contribuția nemijlocită a cadrelor militare cu atribuții didactice, dar și a experților invitați, favorizând schimbul de experiență interinstituțională sau activități practic-aplicative desfășurate independent sau în colaborare cu alte structuri, cât și pe palierele infrastructurii/logisticii didactice și dezvoltării instituționale educaționale.

Adecvarea permanentă a cerințelor de instruire și eficientizarea utilizării resurselor pentru dezvoltarea instituțională reprezintă provocări organizaționale. Instituția noastră, furnizor de învățământ de calitate, a răspuns și va răspunde și pe viitor cerințelor specifice de instruire și va continua să se adapteze eficient dinamicii mediului de securitate.

Acest moment aniversar ne oferă un prilej de a mulțumi conducerii Direcției Generale de Informații a Apărării pentru implicarea în dezvoltarea continuă a procesului de educație și instruire în domeniul informații pentru apărare și de a ne asuma continuarea eforturilor ce urmăresc excelența în formarea profesională.

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
COMANDANTULUI CENTRULUI 51 RADIOELECTRONIC,
GENERAL DE BRIGADĂ ADRIAN TUDOR**

Împlinirea, la 1 iulie 2024, a 25 de ani de la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării constituie pentru Centrul 51 Radioelectronic un important reper aniversar și o excelentă oportunitate de a evidenția importanța acestei structuri și rolul său coordonator în slujirea intereselor țării și care, prin competență și dăruire, a onorat și înnobilat locul cuvenit activității de informații în rândurile Armatei României.

De-a lungul celor 25 de ani de existență, Direcția Generală de Informații a Apărării a parcurs un proces complex de construcție și adaptare instituțional-organizațională la noile transformări survenite în mediul de securitate intern și internațional. Reușita acestui proces nu ar fi fost posibilă fără profesionalismul, devotamentul și loialitatea personalului care îndeplinește misiuni de securitate de înaltă responsabilitate în cadrul acestei structuri de elită a Armatei României.

În ultimii ani au avut loc profunde transformări ale sistemului militar și ale sferei de intelligence la nivel național. O analiză retrospectivă ne confirmă că pașii realizați de către Centrul 51 Radioelectronic în direcția modernizării tehnologice și adaptării capacităților la noile tendințe ale mediului de securitate au fost mai fermi și mai eficienți sub conducerea Direcției Generale de Informații a Apărării, fapt ce ne obligă la performanțe deosebite, care să sprijine în continuare misiunea DGIA.

Astăzi, Direcția Generală de Informații a Apărării este o organizație de intelligence modernă, un partener de încredere pentru celelalte instituții din cadrul comunității de intelligence, furnizor al unor evaluări strategice valoroase și oportune beneficiarilor.

La ceas de sărbătoare, doresc să exprim, în numele meu și al personalului Centrului 51 Radioelectronic, gândurile noastre de prețuire, apreciere și recunoștință. La împlinirea a 25 de ani de muncă în echipă, avem deosebita plăcere de a vă transmite cele mai calde

felicități, urări de sănătate, energie și inspirație în îndeplinirea misiunilor curente și viitoare.

Acest moment aniversar marchează un sfert de secol de integritate, de devotament neabătut, de dăruire, profesionalism și sacrificiu din partea tuturor membrilor acestei distinse instituții, un simbol al onoarei și al spiritului de echipă.

Felicități pentru misiunile îndeplinite cu succes pentru apărarea securității naționale!

LA MULȚI ANI!

**MESAJUL
COMANDANTULUI CENTRULUI DE EXCELENȚĂ NATO
ÎN DOMENIUL HUMINT,
COLONEL DR. ING. IULIAN BARBU**

Aniversarea a 25 de ani de la înființarea Direcției Generale de Informații a Apărării marchează o etapă semnificativă în evoluția acestei instituții de elită a Ministerului Apărării Naționale și oferă oportunitatea recunoașterii calității muncii depuse de către toate structurile pe care le are în compunere sau coordonare, pentru creșterea capacității de a anticipa și preveni amenințările de securitate, concomitent cu îndeplinirea obligațiilor impuse de apartenența României la NATO și Uniunea Europeană.

Identitatea Direcției Generale de Informații a Apărării s-a cristalizat prin muncă, responsabilitate și onoare, iar competența dovedită în toți acești ani de reprezentanții acestei instituții, atât pe plan național, cât și internațional, inclusiv în cadrul structurilor de informații dislocate de-a lungul timpului în teatrele de operații din Afganistan, Irak și Balcanii de Vest, a contribuit la consolidarea statutului României de partener de încredere și pilon de stabilitate în regiunea Mării Negre.

În acest context, Centrul de Excelență NATO în domeniul HUMINT contribuie, printr-un efort comun al personalului român, alături de cel al națiunilor sponsor – R.Cehă, Grecia, Polonia, Slovacia, Slovenia, SUA, Turcia și Ungaria, la dezvoltarea capabilităților de culegere a informațiilor și de adaptare permanentă a acestora la condițiile mediului operațional.

Rezultatele deosebite ale Centrului în instruirea militarilor NATO, inovarea și experimentarea de noi proceduri și dezvoltări tehnologice, revizuirea standardelor Alianței, precum și utilizarea „lecțiilor învățate” în asigurarea calității activităților desfășurate, se adaugă contribuțiilor tuturor celorlalți profesioniști care activează în

domeniul informațiilor pentru apărare, de multe ori în umbra anonimatului și cu multe sacrificii.

La ceas aniversar, doresc să adresez, în numele Centrului de Excelență NATO în domeniul HUMINT, cele mai calde urări de sănătate și putere de muncă, realizări și bucurii pe plan personal și profesional și să mulțumesc pentru sprijinul pe care Direcția Generală de Informații a Apărării îl acordă instituției noastre.

LA MULȚI ANI!

RETORICA NUCLEARĂ RUSĂ ÎNTRE RĂZBOI INFORMAȚIONAL ȘI CREDIBILITATEA UNEI ACȚIUNI NECUGETATE

*Iulian CHIFU**

Abstract

Since Putin's assumed search for surprises and unpredictability, no one in good faith can rule out the possibility that a nuclear weapon might be used in Ukraine. However the probability of such a scenario is quite low, as the impact to the war is irrelevant, except if there is a (improbable) side effect of such a use in the resolutions and perception about the fight of the Ukrainian public. What we have learnt up to now is that the societal resilience as well as the intangibles aspects of war are showing that Ukraine will not give up. In this situation, only accidents and miscalculations can happen, but such an event would be a rare one, with a very low probability. The current article explores both the threats, rhetoric and motivations for Russian nuclear saber rattling as well as the impact of an improbable nuclear attack.

Keywords: nuclear deterrence; societal resilience; war intangibles; crises decisions; prospective studies; strategic surprise.

INTRODUCERE, METODOLOGIE, ABORDARE

Abordăm potențialul impact nuclear asupra războiului de agresiune pe scară largă, de mare intensitate, al Rusiei în Ucraina pe baza declarațiilor din acest an privind perspectiva unui atac nuclear, a retoricii și calculelor aferente, dar și prin prisma amplasării armelor nucleare tactice în Belarus, pregătirii și modernizării depozitelor de arme nucleare strategice din Kaliningrad și a exercițiilor făcute de armata rusă în Belarus vizând un atac cu armă nucleară tactică în Ucraina sau în

Estul Europei (Lituania). Adăugăm la dezbateră momentul *spaimei nucleare* de la finalul anului 2022, când Statele Unite ale Americii au evaluat și pregătit planuri de contingență pentru o eventuală lovitură nucleară tactică în Ucraina, dar și informațiile militare ruse scurse în publicația *Financial Times* care vizau marcarea unui nivel al barierei nucleare mult mai redus decât cel cunoscut anterior de experții occidentali.

Pentru evaluarea gradului de probabilitate a utilizării unei bombe nucleare de către forțele armate ruse, am făcut o analiză amplă și specifică a documentelor și a comportamentului anterior al Rusiei în crize nucleare, din perspectiva filosofiei

**Iulian Chifu este profesor la Universitatea Națională de Apărare și profesor asociat la Școala Națională de Studii Politice și Administrative. Este președintele Centrului de Prevenire a Conflictelor și Early Warning. A fost consilier de stat al prim-ministrului Guvernului României pentru afaceri externe, securitate și afaceri strategice în perioada 2021-2023. Anterior, a fost consilier prezidențial pentru afaceri strategice, securitate și politică externă (2011-2014).*

și strategiei de escaladare a Moscovei și a conceptului de „escaladare pentru a de-escalada”, precum și o analiză a conceptului rusesc de „descurajare”. Aici ne concentrăm asupra logicii descurajării și a coerciției prin amenințarea nucleară, precum și pe semnificația amenințării nucleare relatată de către o serie de înalți oficiali ruși. Adăugăm la acestea studiile privind rezistența Ucrainei în fața unui război de lungă durată, de mare intensitate și de mare amploare, dovedită prin caracteristicile de securitate societală și intangibilele războiului, identificate în primii doi ani de război în societatea ucraineană.

Perspectiva folosirii unei bombe nucleare în Ucraina a fost evaluată ca fiind un „game changer”. Dar nu în modul în care s-ar aștepta factorii de decizie care ar aproba această utilizare. O astfel de decizie ar reprezenta nu numai cel mai semnificativ factor perturbator în starea relațiilor internaționale de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace, deoarece utilizarea de către Rusia a armelor nucleare ar fi o recunoaștere implicită a unei eventuale înfrângerii convenționale în Ucraina, ci și o ieșire completă a Rusiei din sistemul mondial bazat pe reguli, cu costuri majore de izolare reală din partea comunității internaționale. Nu ar mai fi vorba despre rivalitatea *autocrație versus democrație*, ci despre un actor nonconformist în interiorul sistemului, care ar contesta tocmai cele mai importante elemente și acorduri privind echilibrul de putere și eforturile de evitare a războiului. Moscova ar avea dificultăți în a explica o astfel de escaladare atât Chinei (unul dintre partenerii care a avertizat în mod explicit împotriva unei astfel de utilizări), cât și partenerilor săi din așa-numitul Sud Global. A menține relații strânse cu Rusia în orice direcție ar fi imposibil din punct de vedere moral și ar consacra costuri uriașe în termeni de legitimitate pentru țara care s-ar alinia cu aceasta după utilizarea unei arme nucleare în război.

În plus, pentru că vorbim de un membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU care s-a îndepărtat complet de orice logică și control, nu putem exclude apariția unor costuri suplimentare pentru poziția internațională a

statului rus. De asemenea, Chinei, Indiei și statelor din Sudul Global le-ar fi foarte greu să sprijine în vreun fel Rusia, iar expulzarea din „grupul celor 5”, anularea sau suspendarea dreptului de veto în Consiliul de Securitate și menținerea acesteia într-o izolare completă ar fi egale doar de efortul internațional de a sprijini și asista Ucraina pentru a lichida consecințele unui astfel de eveniment. Aliații și partenerii, precum și țările nealiniat, dar chiar și China, ar trebui să aibă o participare la acest efort. În ceea ce privește războiul, Ucraina ar primi, cel mai probabil, tot sprijinul de care ar avea nevoie, inclusiv prezența trupelor NATO direct pe teren, pentru a lichida mai întâi consecințele unei astfel de lovituri și pentru a obține eliberarea teritoriului său.

UTILIZAREA ARMELOR NUCLEARE ÎN RĂZBOI: DESCURAJARE, APĂRARE, RETALIERE

Utilizarea armelor nucleare face parte din orice doctrină militară a țărilor care le dețin. Nu merită să deții o armă atât de formidabilă și să nu ai reguli de angajare sau o doctrină privind modul de utilizare a acesteia. Din punct de vedere moral, armele nucleare ar trebui să fie un instrument de descurajare și nu concepute pentru a fi utilizate. Dar, din aceleași motive de descurajare, este necesară o doctrină publică/transparentă care să descrie în ce condiții și cum ar putea fi utilizate capacitățile nucleare. Și aici, din nou, baza morală este crearea unui mediu în care aceste tipuri de arme extraordinare ar trebui să fie folosite doar în scopuri defensive. Dar puterile nucleare, din aceleași motive de descurajare credibilă, au îmbrățișat reguli de utilizare în ofensivă sau urmăresc cel puțin să manifeste o ambiguitate legată de această utilizare. O altă delimitare clară este cea dintre utilizarea armelor strategice și a armelor nucleare non-strategice/tactice.

În cazul Rusiei, toate declarațiile publice ale oficialilor militari și politici de dinaintea războiului actual - și, prin urmare, care nu fac obiectul folosirii zăngănitului de „săbii” nucleare pentru chestiuni legate de războiul informațional - stau la baza caracterului defensiv al arsenalului nuclear. Valeri Gherasimov, șeful Statului Major

General, a declarat că Rusia a fost obligată să „creeze o amenințare ca răspuns la amenințări”¹, în legătură cu armele nucleare ale SUA. La rândul său, Vladimir Putin a declarat, în 2016, că „arme nucleare sunt un factor de descurajare și de asigurare a păcii și securității la nivel mondial. Ele nu ar trebui să fie considerate decât ca un factor de descurajare în orice potențială agresiune, deoarece o potențială utilizare ar însemna probabil sfârșitul civilizației noastre”².

Doctrina oficială a Rusiei consideră că armele nucleare sunt concepute, în primul rând, ca mijloc de descurajare sau într-un context defensiv. Astfel, prima utilizare a forțelor nucleare strategice nu este prezentă în documente, dar capacitățile nucleare sunt destinate unei a doua lovituri care „ar provoca daune inacceptabile unui agresor”³. Ele sunt concepute doar pentru o lovitură de retorsiune, dar numai atunci când există o certitudine clară că un atac nuclear strategic a fost dovedit de sistemele de avertizare timpurie. În octombrie 2018, postura strategică a Rusiei a inclus explicația lui Vladimir Putin că „doar atunci când știm cu certitudine - și asta durează câteva secunde pentru a înțelege - că Rusia este atacată, vom lansa un contraatac. Acesta ar fi un contraatac reciproc. De ce spun <<contraatac>>? Pentru că vom contracara rachetele care zboară spre noi prin trimiterea unei rachete în direcția unui agresor. Bineînțeles, acest lucru înseamnă o catastrofă globală, dar aș dori să repet că nu putem fi inițiatorii unei astfel de catastrofe, deoarece nu avem nicio prevedere pentru o lovitură preventivă”⁴.

Toate acestea sunt declarații și poziții oficiale publice. În acest domeniu este foarte dificil să te joci cu cuvintele. Dar într-o lume în care am înregistrat o prăbușire a instrumentarului vizând controlul armelor în Europa, această perspectivă nu ar putea fi suficientă pentru nimeni. Tot ceea ce știam din timpul Războiului Rece s-a pierdut: Statele Unite s-au retras din Tratatul privind rachetele antibalistice (ABM) în 2002, Rusia s-a retras din Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (Moscova a încetat să mai respecte prevederile tratatului în 2015).

Tratatul privind Forțele Nucleare Intermediare a luat sfârșit în 2019 din cauza retragerii SUA, după dovezi și discuții repetate despre încălcările făcute de Federația Rusă; apoi, Statele Unite s-au retras din Tratatul Cer Deschis în 2020 din cauza blocajelor în aplicarea acestuia pe teritoriile ocupate de Rusia în Europa și, prin urmare, Moscova s-a retras, la rândul ei, în 2021. Iar în 2023, Rusia a suspendat cooperarea cu Statele Unite privind un nou Tratat de reducere a armelor strategice (START)⁵.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL ȘI DECLARAȚIILE LEGATE DE UTILIZAREA ARMELOR NUCLEARE

Am văzut în ultima vreme o cantitate enormă de declarații, la diferite niveluri, despre utilizarea armelor nucleare. Dacă vicepreședintele Consiliului rus de Securitate, Dmitri Medvedev, și-a asumat un rol în acest domeniu, cu câteva zeci de declarații și amenințări privind utilizarea armelor nucleare, ca rol autoasumat, în discursul său privind Starea Națiunii, din 21 februarie 2023, Vladimir Putin însuși a făcut aluzie la o amenințare indirectă cu utilizarea armelor nucleare, pe care a legat-o direct de războiul din Ucraina: „*Ca și cum nu ar exista nicio legătură între armele strategice ofensive și, să zicem, conflictul din Ucraina (...) ei căutând să ne provoace o înfrângere strategică. Aceasta este fie culmea ipocriziei și cinismului, fie culmea prostiei, dar ei nu sunt idioți. Până la urmă, nu sunt proști. Ei vor să ne provoace o înfrângere strategică și, de asemenea, să ajungă la siturile noastre nucleare*”⁶.

Această declarație a primit o reacție dură din partea Casei Albe. Președintele Joe Biden a răspuns la afirmația privind o amenințare existențială: „*Statele Unite și națiunile din Europa nu caută să controleze sau să distrugă Rusia. Occidentul nu a complotat pentru a ataca Rusia, așa cum a spus Putin astăzi. Iar milioanele de cetățeni ruși care vor doar să trăiască în pace cu vecinii lor nu sunt inamicul. Acest război nu a fost niciodată o necesitate; este o tragedie. Președintele Putin a ales acest război. Fiecare zi în care războiul continuă este alegerea lui.*”

*El ar putea pune capăt războiului cu un cuvânt. Este simplu. Dacă Rusia ar înceta să invadeze Ucraina, ar pune capăt războiului. Dacă Ucraina ar înceta să se mai apere împotriva Rusiei, ar fi sfârșitul Ucrainei. De aceea, împreună, ne asigurăm că Ucraina se poate apăra singură”*⁷.

Una dintre cele mai importante explicații privind această retorică nucleară este legată de războiul informațional. Ideea este de a crea convingerea în rândul multor observatori occidentali că Rusia poate și va folosi arme nucleare, astfel încât amenințările rusești de utilizare a acestor arme să devină credibile. Prin urmare, însuși conceptul de descurajare strategică este legat de conceptul de „control reflexiv”, o strategie rusă de determinare a reacțiilor adversarului pe baza unui stimulente indus. Acest domeniu de aplicare a conceptului include, în mod clar, întregul spectru al războiului informațional⁸. El este legat de o cultură a intimidării caracteristică Rusiei lui Putin. Așadar, aceste declarații sunt părți vii ale descurajării strategice în acțiune și se suprapun cu promovarea unei descurajări occidentale care nu este considerată credibilă: prin urmare, echilibrul descurajării a fost distrus⁹. Mai mult, conceptul de descurajare strategică presupune existența, în orice moment, a unei condiții de război apropiat, dacă nu de război real, în forma sa hibridă, informațională sau chiar militară concretă, prin descrierea războiului de agresiune din Ucraina ca fiind un război împotriva NATO și a „Occidentului colectiv”.

Așadar, definiția oficială rusă a termenului de descurajare strategică (*strategiceskoie sderjâvanie*) este: „un sistem coordonat de măsuri militare și non-militare (politice, diplomatice, juridice, economice, ideologice, tehnico-științifice și altele) luate consecutiv sau simultan cu scopul de a descuraja o acțiune militară care implică daune cu caracter strategic. Disuasiunea strategică vizează stabilizarea situației politico-militare pentru a influența un adversar într-un cadru prestabilit sau pentru dezesescaladarea unui conflict militar. Componentele care urmează să fie influențate prin descurajarea strategică pot fi conducerea politico-militară și populația statului

potențial adversar (sau a coaliției de state). Măsurile de disuasiune strategică se desfășoară în mod continuu, atât pe timp de pace, cât și în timp de război¹⁰.

Dar întregul sistem nu se oprește numai la nivelul unor războaie informaționale, ci denotă disponibilitatea de a utiliza arme mult mai redutabile. „Planificatorii militari ruși [au urmărit] o gamă largă de versiuni îmbunătățite și noi de arme nucleare”, ceea ce „sugerează că doctrina reală a [lor] merge dincolo de descurajarea de bază și se îndreaptă spre strategii de luptă regională sau chiar spre arme care vizează să provoace teroare”¹¹. Potrivit lui Stephen Blank, definiția descurajării strategice are ca scop impunerea controlului Moscovei asupra întregului proces de descurajare, care cuprinde perioadele de dinainte de război și cele de război, dacă nu chiar și cele postbelice¹²; ea nu subsumează doar coerciția transdomeniu, ci presupune și tensiuni constante care ar putea exploda în orice moment în ostilități reale¹³.

A treia trăsătură unică a conceptului rusesc de descurajare este îmbinarea logicii descurajării și a coerciției prin rolul său continuu în timp de război, ștergând distincțiile dintre ofensivă și apărare și dintre *compellence* și descurajare¹⁴. Conceptul rusesc caută să influențeze mai activ calculele pe timp de război prin demonstrarea disponibilității Moscovei de a utiliza măsuri coercitive. Nevoia de a demonstra capacitatea de coerciție crește pe măsură ce scade caracterul distructiv al instrumentelor de descurajare utilizate¹⁵.

RETORICĂ ȘI PROPAGANDĂ ÎN RĂZBOI ȘI PE TIMP DE PACE

Recursul la propaganda de război și amenințarea cu utilizarea armei nucleare au fost prezente constante în mass-media, mai ales la nivelul comentatorilor de casă ai Kremlinului. Cele mai fantastice scenarii și cele mai inacceptabile referiri au umplut spațiul public în Federația Rusă, cu recurs la distrugerile nucleare posibile și la capacitatea de luptă rusă. Desigur, motivațiile acestei perspective sunt clare, în

special în ceea ce privește liniștirea populației în momentele negative ale evoluției frontului, menținerea spiritului de luptă și a susținerii pentru regim, reafirmarea posturii de superputere a Rusiei – în fapt a ultimei redute din arsenalul moștenit al fostei URSS și compensarea pierderii prestigiului internațional al Armatei ruse.

Desigur, mult mai serioase au părut referirile periodice ale președintelui Vladimir Putin privind utilizarea armei nucleare. Iar cele două ocazii – discursul despre Starea Națiunii, din 29 februarie 2024¹⁶, și interviul la televiziunea națională cu două zile înaintea exercițiului denumit emfatic „alegeri prezidențiale”, pe 13 martie, rămân de referință. Dar și revenirea la subiect prin ministrul de externe, Serghei Lavrov, imediat după votul privind acordarea ajutorului de 61 miliarde de dolari Ucrainei de către SUA.

Rusia este gata, pregătită oricând din punct de vedere tehnic, pentru un război nuclear, susține Putin. Totuși, președintele rus precizează că nu există un asemenea scenariu în prim-plan și nu e nevoie de utilizarea armelor nucleare în Ucraina. Mai mult, Vladimir Putin afirmă că „[în Statele Unite] există suficient de mulți specialiști în domeniul relațiilor ruso-americane și al reținerii strategice” încât o asemenea perspectivă să nu fie de actualitate în viitorul previzibil. După cum am văzut, Casa Albă a reacționat anunțând că nu are în vedere trimiterea de trupe în Ucraina, inclusiv pentru că nu a văzut niciun semn că Rusia s-ar pregăti de utilizarea armelor nucleare, în ciuda “fluturării sabiei nucleare” în ieșirile publice ale președintelui rus¹⁷. Putin a mai spus, în discursul despre starea națiunii, că Occidentul își aprofundează implicarea în luptele din Ucraina și că această tendință riscă să antreneze un război nuclear¹⁸.

Reacțiile internaționale au susținut evaluarea americană că este vorba doar despre retorică și propagandă. Rafaelo Rossi, directorul Agenției Internaționale pentru Energie Atomică/AIEA, a afirmat că nu vede, pentru moment, condițiile pentru utilizarea armelor nucleare. În același registru, ONU a transmis că „orice retorică de acest fel poate duce la o eroare de calcul și la escaladare, cu consecințe evidente. Iar consilierul

președintelui ucrainean, Mikhailo Podoliak, a susținut că Putin continuă retorica clasică sovietică: „temeți-vă și retrăgeți-vă”¹⁹.

Nu trebuie uitată nici cea mai recentă reacție a ministrului de externe, Serghei Lavrov, imediat după ce Camera Reprezentanților a votat, la 21 aprilie 2024, asistența militară de 61 miliarde de dolari pentru Ucraina, când Kremlinul a amenințat, din nou, cu un război nuclear, iar diplomatul rus a anunțat că cele trei state nucleare din NATO, Statele Unite, Marea Britanie și Franța, se numără printre principalii sponsori ai Kievului și, deci, acest fapt sporește perspectiva utilizării armelor nucleare²⁰.

În fapt, atât Strategia nucleară a Rusiei, cât și Doctrina sa militară, după cum am văzut, menționează drept condiții pentru utilizarea armelor nucleare răspunsul la un atac cu armă nucleară/de distrugere în masă sau utilizarea armelor convenționale împotriva Rusiei în care „însăși existența statului este amenințată” sau „dacă suveranitatea sau independența sa sunt amenințate”²¹. Totuși, Putin reamintește că „armele există pentru a fi utilizate”²². Suntem sub imperiul războiului informațional, nicidecum al perspectivei utilizării armelor nucleare de către Federația Rusă, în acest context.

AFACEREA BELARUS: AMPLASAREA ARMELOR NUCLEARE TACTICE

Există, totuși, un domeniu și un cadru în care faptele și acțiunea dublează retorica nucleară. Și aici e vorba despre desfășurarea armelor nucleare tactice în Belarus, care este, mai degrabă, un semnal politic pentru a crea nervozitate la nivelul statelor NATO din flancul estic decât o pregătire reală de escaladare nucleară. Potrivit Federației Oamenilor de Știință Americani (FAS), Rusia a desfășurat arme nucleare tactice în Belarus pentru utilizare preemptivă, la un depozit de lângă localitatea Asipovici, unde se află Baza 1405 de Muniții a Artileriei, în apropierea Brigăzii 465 de Rachete, care deține sisteme de rachete operativ-tactice Iskander-M, care pot avea și încărcătura nucleară²³.

Această dezvoltare nu aduce prea multe avantaje militare pentru Rusia în Europa de Est; de aceea este și considerată mai degrabă o declarație de natură politică și o presiune în plus pe statele și cetățenii statelor aliate din Flancul Estic. Mai ales că, potrivit datelor existente la nivelul aceleași Federații a Oamenilor de Știință Americani, Rusia și-a modernizat depozitele de armament și facilitățile, cu posibilitatea găzduirii armelor nucleare în Kaliningrad²⁴, regiune plasată mult mai în centrul Europei și cu relevanță strategică mult mai mare decât Belarus, în acest context.

Amplasarea focoarelor nucleare lângă rachetele purtătoare și absența unor buncăre subterane de stocare este o premieră. Astfel, facilitățile de stocare sunt în subordinea Directoratului 12 al Ministerului Apărării al Federației Ruse (care asigură atât stocarea, cât și transportul acestor arme), utilizate ulterior de către forțele aerospaciale ale Federației Ruse. Separarea ogivelor nucleare de rachetele purtătoare este o opțiune de securitate nucleară obligatorie, la fel ca stocarea subterană, dacă este vorba despre utilizare și stocare pe termen lung. Acest fapt reclamă fortificații de tip buncăr și un întreg sistem de măsuri de securitate; de aceea, mișcarea pare o improvizație, poziționare publică și test.

Pe de altă parte, Rusia a efectuat deja exerciții în care a practicat tiruri cu arma nucleară tactică, având drept țintă fictivă o locație din Ucraina sau unul din statele din Europa de Est (Lituania a fost vizată în exercițiu)²⁵. Această combinație cu Belarusul ar putea fi utilizată drept acoperire în fața unei lovituri eventuale de retaliere din partea Statelor Unite sau a NATO, Belarusul, și nu Rusia, urmând să fie ținta unui asemenea răspuns – și pe baza doctrinei militare nucleare de a limita escaladarea prin lovirea intermediarilor, nicidecum a puterilor nucleare majore. Dar cel mai important, atât Kremlinul, cât și președintele belarus, Aleksandr Lukașenko, vorbesc despre slăbiciunea statelor occidentale, despre care cred că nu vor confrunta Rusia, mai ales în perspectiva riscului unui război nuclear, și testează această formulă de auto-descurajare²⁶.

SCĂDEREA DISIMULATĂ A PRAGULUI UTILIZĂRII ARMELOR NUCLEARE. SPAIMA NUCLEARĂ 2022

La granița dintre dezinformare, război informațional și avertismente date de fapte și acțiuni concrete ale Moscovei în domeniul nuclear se situează și recenta publicare în *Financial Times* a 29 de documente militare rusești clasificate²⁷, a căror proveniență este ambiguă, ca și obiectivul lor – de unde și încadrarea făcută prealabil în privința valorii lor de întrebuințare. Ar fi vorba despre dosare militare din perioada 2008-2014, care ar sugera faptul că, în chestiunea primei lovituri/primei utilizări a armei nucleare, Rusia ar fi coborât, în fapt, pragul asumat mult mai mult decât știau experții militari occidentali în privința armelor tactice și non-strategice²⁸.

Dacă reacția Kremlinului a fost să nege autenticitatea documentelor și să reitereze pragul prevăzut în doctrina militară a Federației Ruse pentru utilizarea armelor nucleare, faptul de netăgăduit este deținerea de către Rusia a unui număr mult mai mare de arme non-strategice și tactice comparativ cu cele desfășurate de către Statele Unite în alte state membre NATO²⁹. În acest context, nu poate fi ignorat articolul recent publicat de către CNN și susținut de multiple surse oficiale americane privind o adevărată „spaimă nucleară“ care ar fi apărut la sfârșitul lui 2022 și ar fi determinat o pregătire riguroasă și solidă a Statelor Unite în privința unei potențiale lovituri nucleare tactice a Rusiei în Ucraina.

Fără ca vreun indicator al pregătirii nucleare să fi fost atins, ca sistemele de avertizare timpurie să reacționeze, analizele de *intelligence* au indicat perspectiva unei posibile lovituri nucleare ruse în Ucraina, ca efect al pierderilor substanțiale pe teren în fața trupelor ucrainene. De aici și pregătirea riguroasă a administrației americane, în primul rând la nivelul Consiliului Național de Securitate/NSC, pentru utilizarea unei lovituri cu arma nucleară tactică. Fără a fi un exercițiu ipotetic sau un scenariu strict teoretic, acțiunea a reunit experții naționali, pentru a stabili cum ar

trebui SUA să răspundă și cum ar putea să prevină un astfel de risc³⁰. Desigur, marea problemă a constituit-o felul cum ar putea legifera și legitima Rusia utilizarea unei arme nucleare, mai exact ce interpretare și abordare ar putea transforma situația din Ucraina în amenințare existențială la adresa statului rus, care ar justifica utilizarea armei nucleare.

Faptul că partea americană nu a căzut pradă dezinformării posibile din cadrul acestei operațiuni rezultă nu numai din utilizarea interpretării corecte a înregistrărilor dintre oficiali ruși ce vorbesc despre această perspectivă, ci mai ales din apariția tezei unei operațiuni sub steag fals a Ucrainei vizând o armă radiologică, cunoscută și sub numele de „bombă murdară”. Vehicularea acestei variante și credibilizarea ei au pus în alertă oficialii americani, care s-au temut că aceasta poate fi acoperirea pentru utilizarea armei nucleare tactice ruse³¹.

Astfel, în octombrie 2022, ministrul rus al apărării, Serghei Șoigu, a dat o serie de telefoane omologilor din SUA, Marea Britanie, Franța și Turcia, spunându-le că Moscova este preocupată în legătură cu posibile provocări ale Kievului implicând „bomba murdară”. Nici această mișcare de credibilizare nu ar fi fost suficientă pentru a agita spiritele dacă nu apărea scrisoarea adresată Națiunilor Unite de către ambasadorul Rusiei la ONU, care susținea, de asemenea, că Ucraina va construi și lansa o „bombă murdară” împotriva trupelor ruse și apoi va acuza Rusia pentru atac. Că Ucraina nu avea nimic de-a face cu subiectul era un lucru evident. Însă avertismentul din spatele unor asemenea acțiuni nu putea fi ignorat, chiar dacă Statele Unite au respins aceste avertismente ca non-sensuri.

Încă o dată, întreaga acțiune s-a desfășurat fără să existe în vreun moment semne privind mobilizarea forțelor nucleare ruse. Totuși, armele nucleare tactice și sub-tactice, de mici dimensiuni și de putere mică și foarte mică, pot fi mișcate în liniște, fără avertismente, și pot fi lansate utilizând un sistem convențional deja prezent pe teren. Din acest motiv, alerta a fost una reală, s-a comunicat la nivel de secretar de stat și șef al apărării,

iar directorul CIA, William Burns, a călătorit în Europa și a discutat (în Turcia) cu Serghei Narâșkin, omologul său rus, despre intențiile Moscovei³². Pregătirea, planurile de contingență, comunicarea avertismentelor de descurajare către partea rusă au implicat și China și India, la nivelul liderilor acestor state, Xi Jinping și Narendra Modi. De atunci datează avertismentele cele mai dure împotriva utilizării armei nucleare venite de la Beijing pentru parteneriatul „fără limite” cu Moscova.

REALISM ȘI MOTIVAȚII DIN RETORICA NUCLEARĂ LA ZI

Am văzut, deci, război informațional, fapte, acțiuni ale Rusiei, manevre și operațiuni strategice complexe care au implicat resurse strategice și diplomatice importante pentru contracararea efectelor acestora. Totuși, de ce ar amenința Rusia - fie și numai în plan retoric, cel mai probabil - cu utilizarea armei nucleare? Câteva din direcții au fost relevate mai sus, dar analiza completă are mai multe motivații³³.

Sigur, prima variantă și cea mai vehiculată a fost cea a unui bluff, o componentă de diplomatie nucleară care să sperie Occidentul și să influențeze cu precădere publicul pentru a bloca furnizarea de ajutor Ucrainei. A doua opțiune, cea mai vehiculată, a fost cea a unui test la adresa SUA și a NATO pentru a vedea cum reacționează și ce efecte are recursul la această retorică, inclusiv în perspectiva utilizării reale a armei nucleare de putere mică și foarte mică în teatrul de război.

Cea de-a treia a fost reacția la problemele militare întâmpinate pe câmpul de luptă în anul 2022 și pierderea de teritorii, de către armata rusă, în regiunile Harkov și Herson. Cea de-a patra perspectivă a vizat chiar posibilitatea ca Rusia să interpreteze elemente din situația de pe teren drept amenințări reale la adresa existenței sale - inclusiv prin extinderea umbrelei nucleare asupra teritoriilor ocupate și anexate. Totuși, partea rusă era conștientă de dificultățile de manevrare în condițiile utilizării pe teren a unei arme nucleare,

care o împiedică, în egală măsură, să avanseze pe spațiul contaminat³⁴.

În fine, cea de-a cincea explicație luată în considerare a fost cea inclusă în manipularea riscului și crearea unei situații favorabile din gestionarea escaladării. Desigur, asta presupunea asumarea unui risc maxim, dar Serghei Karaganov a prezentat deja posibilele beneficii ale utilizării, ca primă lovitură rusă, a unei arme nucleare tactice oriunde în Europa, pentru a șoca NATO și a aduce Alianța în situația de a renunța, în favoarea Rusiei, la dosarul ucrainean³⁵.

CONDIȚIILE PRIMEI UTILIZĂRI A ARMELOR NUCLEARE

Alexei Arbatov a subliniat că echilibrul nuclear este atât de stabil și pentru o perioadă suficient de lungă de timp încât loviturile nucleare limitate sau selective sunt din nou considerate posibile, fără a conduce neapărat la o escaladare nucleară. Este ceea ce se numește „opțiuni nucleare adaptate pentru o utilizare limitată”/sau lovituri nucleare strategice limitate. Acesta ar fi paradoxul actual al descurajării și proliferării războiului nuclear limitat³⁶. Doctrina militară actuală a Rusiei notează că „cea mai importantă sarcină a armatei este garantarea apărării spațiului aerian al locurilor cheie din Federația Rusă și [asigurarea] pregătirii pentru a respinge un atac aerian”³⁷. În același timp, se prevede o utilizare selectivă a sistemelor nucleare strategice într-o anumită fază a conflictului armat³⁸.

Motivele pentru utilizarea armelor nucleare se împart între a arăta hotărârea privind utilizarea tuturor capabilităților într-o chestiune de primă importanță, dezescaladarea conflictelor - o formă rusească pentru principiul „a escalada pentru a dezescalada” (escalate to de-escalate), în special într-un conflict regional care afectează interesele fundamentale ale Rusiei³⁹ sau în cadrul unui conflict convențional local între Rusia și NATO. Dar, în ciuda faptului că armele nucleare sunt considerate ca fiind garanții ale păcii și

securității între marile puteri - deci nu utilizabile în războaiele convenționale regionale - există și alte motive pentru utilizarea armelor nucleare:

- statutul de mare putere al Rusiei, care trebuie reafirmat și dovedit;
- percepția că Occidentul, în special SUA, pare să respingă vulnerabilitatea reciprocă ca factor de stabilizare și nu dorește să trateze cu Rusia de la egal la egal, dar continuă să îmbunătățească capacitățile de apărare antirachetă⁴⁰;
- sondajele de opinie publică din Rusia sugerează că rușii consideră că utilizarea forței militare de către țara lor în Ucraina și Siria și asertivitatea sa în străinătate au sporit importanța Rusiei în lume⁴¹.

În cazul abordării rusești din perspectiva conceptului de escaladare pentru dezescaladare, începând cu Doctrina militară din 2000, poziția oficială a Rusiei cu privire la armele nucleare a fost că acestea sunt posibile mijloace de dezescaladare⁴². În acel document se afirma că utilizarea limitată și țintită a armelor nucleare ar provoca „daune pe măsură” inamicului și ar pune capăt atacului distructiv - de aici „dezescaladarea”. Dar nu putem exclude faptul că Rusia consideră că armamentul nuclear este un factor esențial al puterii de stat și, întrucât este unul dintre ultimele sale argumente pentru a revendica statutul de superputere⁴³, se bazează pe el și își evaluează credibilitatea prin impunerea unor condiții de utilizare sau, cel puțin, a unui nivel proiectat de ambiguitate cu privire la această perspectivă. Modernizarea armelor creează un nivel de responsabilitate în domeniul nuclear. Un studiu aprofundat cu recomandări în această direcție a fost realizat⁴⁴, dar în ultima vreme Rusia nu a părut să se bazeze pe aceleași reguli, provocând o reacție care ar putea accentua instabilitatea și riscul⁴⁵.

Cu siguranță, utilizarea non-strategică a armelor nucleare în cadrul descurajării regionale este menținută sub o ambiguitate deliberată de către Rusia. Moscova ar putea folosi arme

nucleare în cazul unei „agresiuni pe scară largă cu arme convenționale, în situații considerate critice pentru securitatea națională a Federației Ruse”⁴⁶. Secretarul Consiliului de Securitate al Rusiei, Nikolai Patrușev, a încercat să introducă o poziție diferită, afirmând că Rusia nu ar exclude lovituri nucleare preventive, nici măcar în cazul unui conflict local⁴⁷. Dar textul final al doctrinei din 2010 a ridicat ștacheta pentru utilizarea nucleară. Acest lucru poate sugera că aceste argumente nu au reușit să aibă influență asupra liderilor civili de rang înalt⁴⁸. Doctrina din 2014 a adăugat referiri la descurajarea non-nucleară, dar nu a accentuat prima utilizare⁴⁹.

Doctrina navală insistă nu pe escaladarea pentru a de-escalada, ci pe „demonstrarea pregătirii și a determinării”, astfel încât scopul principal al armelor nucleare non-strategice rusești ar putea fi mai degrabă acela de a oferi conducerii politice rusești o gamă de opțiuni flexibile de acțiune și de a ajuta la menținerea unui mediu de ambiguitate care să sprijine descurajarea rusă⁵⁰. Dar comunitatea militar-analitică rusă este divizată în ceea ce privește scopul pe care ar trebui să îl aibă armele nucleare non-strategice⁵¹.

În altă ordine de idei, unii pun menținerea utilizării armelor non-strategice rusești pe seama avantajelor țărilor occidentale în ceea ce privește armele ghidate de precizie. În cazul în care armele convenționale sunt insuficiente, Rusia ar putea utiliza arme nucleare non-strategice, având în vedere că utilizarea armelor nucleare cu încărcătură mică și foarte mică nu va declanșa o confruntare nucleară strategică. Așadar, există spațiu pentru un răspuns nuclear strategic limitat⁵². Cercetarea și dezvoltarea de către Rusia a unor focoaie nucleare cu încărcătură redusă (ULY) și cu încărcătură foarte redusă (VLY), cu o capacitate de zeci până la sute de tone de echivalent TNT pentru armele nucleare non-strategice (NSNW), coboară pragul de utilizare a armelor nucleare⁵³.

Analiza Agenției Centrale de Informații asupra gândirii rusești cu privire la armele

nucleare cu încărcătură mică și foarte mică, din august 2000, sugera că „necesitatea de a avea arme nucleare în echivalent de sub o kilotonă TNT, cu o contaminare minimă pe termen lung, a fost susținută în mass-media de către înalți funcționari ai Ministerului Energiei Atomice (Minatom), oameni de știință în domeniul armelor nucleare și zona academică militară încă de la mijlocul anilor 1990”. Același raport menționa că „armele cu randament foarte scăzut sunt un răspuns asimetric la superioritatea SUA în materie de arme convenționale”⁵⁴. Potrivit Defense Intelligence Agency, în mai 2019 „stocul de arme nucleare non-strategice al Rusiei, deja mare și diversificat, [era] în curs de modernizare cu scopul de a obține o precizie mai mare, o rază de acțiune mai mare și un impact mai redus pentru a se adapta la nevoile de pe câmpul de luptă”⁵⁵.

Dar, în filosofia și strategia de escaladare a Rusiei s-a apreciat că este probabil ca un conflict între Rusia și NATO să se rezume la un conflict convențional regional și la scară largă, în funcție de măsura în care NATO lovește Rusia și Rusia lovește NATO⁵⁶. Adevărata greșală ar putea consta în convingerea că există un decalaj de nivel de escaladare între utilizarea armelor nucleare non-strategice și circumstanțele care creează un schimb nuclear strategic⁵⁷. Așadar, utilizarea limitată a armelor nucleare non-strategice devine o posibilă alegere din ce în ce mai rațională pentru președintele Vladimir Putin în războiul actual al Rusiei împotriva Ucrainei⁵⁸. Rusia ar putea face acest lucru deoarece există convingerea că Putin va cădea de la putere dacă va pierde războiul, apoi că Rusia își va pierde statutul de mare putere din cauza degradării militare, economice și reputaționale rezultate din război, dar și pentru că răspunsul occidental la utilizarea unei astfel de arme nu a fost clarificat. Apoi, un atac convențional occidental împotriva radarelor de avertizare a rachetelor și a siturilor de control prin satelit ar „orbi” conducerea Rusiei, deci va implica și o probabilitate ridicată de represalii nucleare, în conformitate cu Doctrina militară a Rusiei⁵⁹.

Pentru a susține pe de-a-ntregul punctul de vedere, trebuie să investigăm și consecințele și impactul unei astfel de utilizări în prima linie, în război. Unii experți politico-militari au susținut că analiza din surse deschise a exercițiilor cu sisteme de armament care pot fi echipate atât cu focoașe convenționale, cât și nucleare, oferă doar dovezi ambigue privind pregătirile pentru utilizarea unei arme nucleare sub-strategice, deoarece acestea ar putea fi utilizate în roluri convenționale sau nucleare⁶⁰. Deși este puțin probabil să schimbe cursul bătăliei sau să atingă obiectivul politic de a cuceri Ucraina, utilizarea limitată a NSNW ar putea totuși să dovedească comportamentul agresiv al Rusiei și să-i permită să-și mențină locul pe scena mondială⁶¹. Dar, concluzia noastră rămâne că, în cea mai mare măsură, costurile unei astfel de acțiuni sunt atât de importante încât un atac de acest tip ar putea fi considerat improbabil. Menținem, în continuare, factorul Putin de imprevizibilitate, astfel încât o utilizare a unei arme nucleare sub-strategice nu ar putea fi total exclusă.

REZILIENȚA SOCIETĂȚII UCRAINENE ȘI INTANGIBILELE RĂZBOIULUI CA MIJLOACE DE DESCURAJARE

Ucraina și-a dovedit rezistența și capacitatea de a absorbi presiunea chiar și în timp de război și de a-și apăra identitatea, existența, precum și teritoriul și populația. Acest fapt a adus în discuție o serie de instrumente legate de securitatea societală⁶² și, în special, de aspectele intangibile ale războiului⁶³. Cum ar putea acest lucru să afecteze decizia Rusiei de a utiliza vreodată o armă nucleară în război? De fapt, teza noastră este că reziliența societală a Ucrainei este un indicator foarte clar că, și în cazul în care ar fi vreodată utilizată o armă nucleară sub-strategică pe teren, aceasta nu ar avea nicio consecință asupra voinței de a lupta a ucrainenilor și nu îi va determina să ridice steagul alb. Dimpotrivă, procesul ar fi invers, combinat cu efectele secundare și condamnarea internațională a unei astfel de utilizări.

Sursele de reziliență provin din domeniul securității societale și al elementelor intangibile, deoarece aceste elemente explică de ce datele măsurabile și modelele cantitative nu sunt suficiente pentru a acoperi relevanța unei țări în timp de război⁶⁴. În ceea ce privește intangibilele⁶⁵ și elementele de securitate societală, reziliența definește, de asemenea, probabilitatea de a asigura responsabilitățile, obiectivele și serviciile în timpul și după o criză, o urgență civilă sau un eveniment perturbator. Factorii imateriali, evoluțiile nemăsurabile și evenimentele, precum și elementele intangibile⁶⁶ ar putea impune și multiplica nivelul de reziliență. Și aceștia sunt indicatori calitativi, nemăsurabili.

De exemplu, cum am putea măsura capacitatea de sacrificiu? Capacitatea de a susține un efort de război și de a absorbi costurile unui război pe termen lung? Acceptabilitatea cheltuielilor și a costurilor pe timp de război, puterea de a suporta suferința și durerea pentru pierderea celor dragi într-un război? Caracteristicile intangibile ale războiului sunt esențiale, așa cum am văzut în războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei. Printre acestea se numără voința de a lupta, determinarea, hotărârea, capacitatea de sacrificiu, supraviețuirea în medii dificile, reputația, credibilitatea, *leadership*-ul, compasiunea, coeziunea, unitatea, nivelul de pregătire și experiența, conștiința și sprijinul opiniei publice⁶⁷.

Elementele intangibile ale războiului sunt acele elemente care au făcut diferența între armata rusă - autoproclamată a fi a doua armată ca mărime și putere din lume - și armata ucraineană, mai mică ca număr, dar mult mai hotărâtă și capabilă să lupte pentru un scop: independența. Elementele intangibile, cum ar fi cultura și percepția, modelează efectiv interpretarea și evaluarea componentelor din domeniul fizic și din cel cognitiv. Iar lista elementelor intangibile cruciale include, de asemenea, conducerea, moralul, coeziunea, unitatea, nivelul de pregătire și experiența, conștientizarea situației, inclusiv voința de a lupta sau determinarea de a-și apăra țara⁶⁸.

Dacă este să ne uităm la războiul de agresiune din Ucraina, am văzut toate aceste caracteristici. Așadar, concluzia nu este numai că elementele intangibile și elementele de securitate socială, ca parte a rezilienței societății, fac diferența și stau la baza hotărârii ucrainenilor de a lupta, greu de zdruncinat chiar și prin utilizarea unei arme nucleare, ci, mai mult decât atât, că acesta este un fapt deja învățat de partea rusă, ceea ce creează un semnal puternic, care vine ca un argument la

faptul că utilizarea non-strategică a unei arme nucleare este complet inutilă în acest război. Prin urmare, concluzia noastră finală este că, dincolo de „factorul Putin”, trebuie să considerăm că utilizarea unei arme nucleare non-strategice în Ucraina are o probabilitate scăzută, singurul scop al său putând fi să arate propriului public că Rusia este puternică și să reafirme ultimul element caracteristic de superputere pe care-l mai are în arsenalul său.

BIBLIOGRAFIE

1. ADAMSKY Dmitry, *Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy*, Proliferation Paper 54, Paris, Institut français des relations internationales, 2015.
2. ARBATOV Alexey, *Beyond the Nuclear Threshold: Russia, NATO, and Nuclear First Use*, European Leadership Network, Apr. 1, 2017, www.jstor.com/stable/resrep17426.
3. ASHLEY Jr. Robert P., “Russian and Chinese Nuclear Modernization Trends” (remarks, Hudson Institute, Washington, DC, May 29, 2019), <https://www.dia.mil/>.
4. BLANK Stephen, “Nuclear Weapons in Russia’s War against Ukraine”, *Naval War College Review*, vol. 75, No. 4 (Autumn 2022), <https://www.jstor.org/stable/48731998>.
5. BOONE Roy, Rehbein David, Swegle John A., Yeaw Christopher, “Russia’s Nonstrategic Nuclear Weapons and Western Air Supremacy”, in *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, vol. 2, No. 1 (Spring 2023), <https://www.jstor.org/stable/48714685>.
6. CHIFU Iulian, *Amenințarea reală a războiului de agresiune, de lungă durată, pe scară largă în Europa*, Adevărul, 18 august 2023, la <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/amenintarea-reala-a-razboiului-de-agresiune-de-2292769.html>.
7. CHIFU Iulian, „Epistemological reassessment on the concept of resilience. Societal intangibles in the identity dilemma”, *Buletinul UNAp*, nr. 4/2023, la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/1790/1740>.
8. CHIFU Iulian, Nantoi Oazu, Sushko Oleksandr, *Societal Security in the trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, 320 p., ISBN 978-973-1983-00-4.
9. CHIFU Iulian, “Resilience, societal security and the intangibles of war. Ukraine’s lessons learnt”, *Romanian Military Thinking*, nr. 1/2024.
10. CHIFU Iulian, „Reziliența în război și caracteristicile intangibile. Cazul războiului de agresiune al Rusiei în Ucraina”, *Revista Infosfera*, septembrie 2023, ISSN 2065-3395.
11. CHIFU Iulian, Simons Greg, *Rethinking Warfare in the 21-st Century. The Influence and Effects of the Politics, Information and Communication Mix*, 2023, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.
12. CIMBALA Stephen J., Korb Lawrence J., “Putin’s nuclear warnings: heightened risk or revolving door?”, *Bulletin of the American Scientists*, March 28, 2024.
13. COLAS Brandon, “A Rational Choice?”, in *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, Summer 2023, vol. 2, no. 2 (Summer 2023).
14. DIAZ-MAURIN Francois, Drolette Dan, “Russia says Ukraine is preparing a «dirty bomb». Is it true, and what does it mean?”,

- Bulletin of the Atomic Scientists*, 27 octombrie 2022, <https://thebulletin.org/2022/10/russia-says-ukraine-is-preparing-a-dirty-bomb-is-it-true-and-what-does-it-mean/>.
15. GRAU Lester W. and Bartles Charles K., *The Russian Way of War: Force Structure, Tactics, and Modernization of the Russian Armed Forces* (Ft. Leavenworth, Kansas: Foreign Military Studies Office, 2016).
 16. FAULCONBRIDGE Guy, Pamuk Humeyra, *CIA boss talks nuclear weapons and prisoners with Putin's spy chief*, Reuters, 15 noiembrie 2022, <https://www.reuters.com/world/russian-us-officials-holding-talks-turkey-kommersant-2022-11-14/>.
 17. FAULCONBRIDGE Guy, Kelly Lidia, *Putin warns the West: Russia is ready for nuclear war*, 14 martie 2024, Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-russia-ready-nuclear-war-not-everything-rushing-it-2024-03-13/>.
 18. FAULCONBRIDGE Guy, *Russia Warns of Direct Clash with the West over Ukraine*, Reuters, 22 aprilie 2024, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-west-is-teetering-brink-conflict-between-nuclear-powers-2024-04-22/>.
 19. FERGUSON Niall, *The Fates of Ukraine and Putin Turn on 7 Forces of History*, Bloomberg, 9 March 2022, www.bloomberg.com/.
 20. FINK Anya Loukianova and Olikier Olga, "Russia's Nuclear Weapons in a Multipolar World", *Daedalus*, Spring 2020, vol. 149, no. 2, Meeting the Challenges of a New Nuclear Age (Spring 2020), MIT Press, American Academy of Arts & Sciences, www.jstor.org/stable/10.2307/48591311.
 21. GERASIMOV Valeriy, "Vektory Razvitiia Voennoi Strategii [*Vectors of the Development of Military Strategy*]," speech to the Academy of Military Sciences, March 4, 2019, <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii/>.
 22. IGNATIUS David, *The Hidden Risks of Russia's War in Ukraine*, Washington Post, 18 March 2022, available at www.washingtonpost.com/.
 23. KAMP Karl-Heinz, *Nuclear Implications of the Russian-Ukrainian Conflict*, NATO Defense College, 2015, www.jstor.com/stable/resrep10312.
 24. KARAGANOV Sergei, „A difficult but Necessary Decision”, *Russia in Global Affairs*, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-difficult-but-necessary-decision/>.
 25. KIM Minho, *Intelligence Chairman Defends His Hints About a Russian Space Weapon*, The New York Times, 18 February 2024, at <https://www.nytimes.com/2024/02/18/us/politics/mike-turner-russia-nuclear-space.html>.
 26. KOFMAN Michael et al., *Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts*, Center for Naval Analysis, Arlington, VA, August 6, 2021, <https://www.cna.org/>.
 27. KOKOSHIN Andrey Afanesavich, "Strategic Nuclear and Non-nuclear Deterrence", *Science and Society*, vol 84, 2014, p. 59-68, <https://link.springer.com/article/10.1134/S101933161402004X>.
 28. KRISTENSEN Hans and Korda Matt, "Russian Nuclear Weapons, 2022", *Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. 78, no. 2 (2022).
 29. KRISTENSEN Hans and Korda Matt, *Depot in Belarus shows new Upgrades Possibly for Russian Nuclear Warhead Storage*, Federation of American Scientists, 14 martie 2024, <https://fas.org/publication/depot-in-belarus-shows-new-upgrades-possibly-for-russian-nuclear-warhead-storage/>.
 30. KRISTENSEN Hans M., Korda Matt, and Johns Eliana, "Nuclear Notebook: Russian Nuclear Weapons: 2023", *Bulletin of the Atomic Scientists*, May 9, 2023, <https://thebulletin.org/premium/2023-05/nuclear-notebook-russian-nuclear-weapons-2023/>.
 31. KRISTENSEN HANS, *Russia Upgrades Nuclear Weapons Storage Site in Kaliningrad*, Federation of American Scientists, 18 iunie 2018, <https://fas.org/publication/kaliningrad/>.
 32. LIEVEN Anatol, Beebe George, "Europeans' last ditch clutch at Ukrainian victory: France's Macron raised the idea of Western troops entering the fray, others want to send longer range missiles. It's all folly", *Responsible Statecraft*, February 28, 2024.
 33. MORGAN Amelia and Williams Heather, *Nuclear Responsibility: A New Framework to*

- Assess U.S. and Russian Behaviour*, European Leadership Network, 2018, www.jstor.org/stable/resrep22126.
34. PUTIN Vladimir, *Presidential Address to Federal Assembly*, 21 February 2023, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/70565>.
 35. SUKHANOV S., *Air-Space Defense is a Task, Not a System // Air-Space Defense*, March 29, 2010, <http://www.vko.ru/koncepcii/vko-eto-zadacha-ne-sistema>.
 36. SCIUTO Jim, *Exclusive: US prepared 'rigorously' for potential Russian nuclear strike in Ukraine in late 2022, officials say*, CNN, 9 martie 2024, <https://edition.cnn.com/2024/03/09/politics/us-prepared-rigorously-potential-russian-nuclear-strike-ukraine/index.html#:~:text=In%20late%202022%2C%20the%20US,senior%20administration%20officials%20told%20CNN>.
 37. SEDDON Maxx, Cook Chris, *Leaked russian military files reveal criteria for nuclear strike*, Financial Times, 28 februarie 2024, <https://www.ft.com/content/f18e6e1f-5c3d-4554-ae5-50a730b306b7>.
 38. SMELTZ Dina, Wojtowicz Lily, and Goncharov Stepan, "Despite Last Year's Expectations, Publics Sense Strains in U.S.-Russia Relations," Chicago Council on Global Affairs, February 7, 2018, <https://www.thechicagocouncil.org/publication/despite-last-years-expectations-publics-sense-strains-us-russia-relations>.
 39. SOKOV Nikolai N., "Why Russia Calls a Limited Nuclear Strike 'De-Escalation'", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 13 March 2014, <http://thebulletin.org/why-russia-calls-limited-nuclear-strike-de-escalation>.
 40. TARANOV Alexander, „Russia and Belarus War-Game Nuclear Attack on Ukraine and Eastern Europe“, *Eurasian Daily Monitor*, Jamestown Foundation, 20 aprilie 2024, <https://jamestown.org/program/russia-and-belarus-war-game-nuclear-attack-on-ukraine-and-eastern-europe/>.
 41. TERTRAIS Bruno, „Russia's Nuclear Policy: Worrying for the Wrong Reasons,” *Survival*, vol. 60, no. 2, 2018.
 42. VAN HOOFT Paul, „On Arms Control Europe should get off the sidelines“, *Atlantisch Perspectief*, 2023, vol. 47, No. 2 (2023), Stichting Atlantische Commissie, www.jstor.org/stable/10.2307/48732310.
 43. YOST David S., "Russia's Non- Strategic Nuclear Forces," *International Affairs*, vol. 77, no. 3, July 2001.
 44. ***, "Mission and Objectives of the Russian Armed Forces," Ministry of Defence of the Russian Federation (website), <https://eng.mil.ru/>.
 45. ***, "Russia Reserves Pre-Emptive Nuclear Strike Right," Reuters, October 13, 2009, <https://www.reuters.com/article/idUSLD72025>.
 46. ***, "Voennaia Doktrina Rossiiskoi Federatsii [Military Doctrine of the Russian Federation]," 2014 at <https://rusemb.org.uk/press/2029>.
 47. ***, "Voennaya doktrina Rossiiskoi Federatsii" [Military Doctrine of the Russian Federation], President of Russia, 2014, <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>.
 48. ***, A 2017 doctrinal document from the Russian Navy, Fundamentals of the State Policy of the Russian Federation in the Field of Naval Operations for the Period until 2030, Fundamentals of the State Policy of the Russian Federation in the Field of Naval Operations for the Period Until 2030, trans. Davis Anna (Newport, R.I.: Russia Maritime Studies Institute, U.S. Naval War College, 2017), [https://dnngwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/RMSI_RusNavyFundamentalsENG_FINAL%20\(1\).pdf?sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=fjFDEgWhpd1ING%2FnmGQXqaH5%2FDEujDU76EnksAB%2B1A0%3D](https://dnngwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/RMSI_RusNavyFundamentalsENG_FINAL%20(1).pdf?sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=fjFDEgWhpd1ING%2FnmGQXqaH5%2FDEujDU76EnksAB%2B1A0%3D).
 49. ***, The Associated Press, *Putin warns again that Russia is ready to use nuclear weapons if its sovereignty is threatened*, 13 martie 2024, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-putin-nuclear-weapons-82ced2419d93ae733161b56fbd9b477d>.
 50. ***, The White House, *Remarks by President Biden Ahead of the One-Year Anniversary of Russia's Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine*, 21 February 2023, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches->

- remarks/2023/02/21/remarks-by-president-biden-ahead-of-the-one-year-anniversary-of-russias-brutal-and-unprovoked-invasion-of-ukraine/#:~:text=So%2C%20tonight%2C%20I%20speak%20once,neighbors%20are%20not%20the%20enemy.
51. ***, Transcript of the meeting of the Valdai International Discussion Club, October 27, 2016, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/53151>.
52. ***, Transcript of the meeting of the Valdai International Discussion Club, Sochi, Russia, October 18, 2018, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/58848>.
53. ***, President of Russia, *Presidential address to the Federal Assembly*, 29 february, 2024, <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/73585>.
54. ***, Meeting of the Valdai International Discussion Club// President of Russia, Oct. 22, 2015, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/50548>.
55. ***, *Military doctrine of the Russian Federation* // President of Russia, 2014, <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>.
56. ***, *Military Doctrine of the Russian Federation*, 21 decembrie 2014, https://thailand.mid.ru/en/o_rossii/vneshnyaya_politika/voennaya_doktrina_rf/
57. ***, *Military-Encyclopedic Dictionary of the Russian Ministry of Defense*, encyclopedia.mil.ru/, apud. Bruusgaard Kristin Ven, "Russian Strategic Deterrence", *Survival*, vol. 58, no. 4, 2016.
58. ***, Central Intelligence Agency, Office of Transnational Issues, "Evidence of Russian Development of New Subkiloton Nuclear Warheads," Intelligence Memorandum, August 30, 2000 (redacted for release); apud Boone Roy, Rehbein David, Swegle John A., Yeaw Christopher, "Russia's Nonstrategic Nuclear Weapons and Western Air Supremacy", in *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, vol. 2, no. 1 (Spring 2023), <https://www.jstor.org/stable/48714685>.

- ¹ Valeriy Gerasimov, “Vektory Razvitiia Voennoi Strategii [Vectors of the Development of Military Strategy],” speech to the Academy of Military Sciences, March 4, 2019, <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii/>.
- ² Transcript of the meeting of the Valdai International Discussion Club, October 27, 2016, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/53151>.
- ³ Anya Loukianova Fink, Olga Oliker, “Russia’s Nuclear Weapons in a Multipolar World”, *Daedalus*, vol. 149, no. 2 (*Meeting the Challenges of a New Nuclear Age/* Spring 2020), pp. 37-55, MIT Press, American Academy of Arts & Sciences, at www.jstor.org/stable/10.2307/48591311.
- ⁴ Transcript of the meeting of the Valdai International Discussion Club, Sochi, Russia, October 18, 2018, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/58848>.
- ⁵ Paul van Hooft, “On Arms Control Europe should get off the sidelines”, *Atlantisch Perspectief*, 2023, Vol. 47, no. 2 (2023), pp. 14-18. Published by Stichting Atlantische Commissie, www.jstor.org/stable/10.2307/48732310.
- ⁶ Vladimir Putin, *Presidential Address to Federal Assembly*, 21 February 2023, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/70565>.
- ⁷ The White House, *Remarks by President Biden Ahead of the One-Year Anniversary of Russia’s Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine*, 21 February 2023, at <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/02/21/remarks-by-president-biden-ahead-of-the-one-year-anniversary-of-russias-brutal-and-unprovoked-invasion-of-ukraine/#:~:text=So%2C%20tonight%2C%20I%20speak%20once,neighbors%20are%20not%20the%20enemy>.
- ⁸ Stephen Blank, “Nuclear Weapons in Russia’s War against Ukraine”, *Naval War College Review*, vol. 75, no. 4 (Autumn 2022), pp. 53-78 (26 pages), at <https://www.jstor.org/stable/48731998>.
- ⁹ David Ignatius, *The Hidden Risks of Russia’s War in Ukraine*, Washington Post, 18 March 2022, p. 21, available at www.washingtonpost.com/; Niall Ferguson, *The Fates of Ukraine and Putin Turn on 7 Forces of History*, Bloomberg, 9 March 2022, www.bloomberg.com/.
- ¹⁰ *Military-Encyclopedic Dictionary of the Russian Ministry of Defense*, available at encyclopedia.mil.ru/, as cited by Kristin Ven Bruusgaard, “Russian Strategic Deterrence,” *Survival*, vol. 58, no. 4, 2016, p. 11.
- ¹¹ Hans Kristensen, Matt Korda, “Russian Nuclear Weapons, 2022”, *Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. 78, no. 2 (2022), p. 102.
- ¹² Stephen Blank, *op.cit.*
- ¹³ Dmitry Adamsky, *Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy*, Proliferation Paper 54, Paris, Institut Français des Relations Internationales, 2015.
- ¹⁴ *Idem.*
- ¹⁵ Kristin Ven Bruusgaard, *op.cit.*
- ¹⁶ President of Russia, *Presidential address to the Federal Assembly*, 29 february, 2024, at <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/messages/73585>.
- ¹⁷ Guy Faulconbridge and Lidia Kelly, *Putin warns the West: Russia is ready for nuclear war*, 14 martie 2024, Reuters, la <https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-russia-ready-nuclear-war-not-everything-rushing-it-2024-03-13/>.
- ¹⁸ President of Russia, *Presidential address to the Federal Assembly*.
- ¹⁹ The Associated Press, *Putin warns again that Russia is ready to use nuclear weapons if its sovereignty is threatened*, 13 martie 2024, la <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-putin-nuclear-weapons-82ced2419d93ae733161b56fbd9b477d>.
- ²⁰ Guy Faulconbridge, *Russia Warns of Direct Clash with the West over Ukraine*, Reuters, 22 aprilie 2024, la <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-west-is-teetering-brink-conflict-between-nuclear-powers-2024-04-22/>.
- ²¹ *Military Doctrine of the Russian Federation*, 21 decembrie 2014, la https://thailand.mid.ru/en/o_rossii/vneshnyaya_politika/voennaya_doktrina_rf
- ²² The Associated Press, *op.cit.*
- ²³ Hans Kristensen and Matt Korda, *Depot in Belarus shows new Upgrades Possibly for Russian Nuclear Warhead Storage*, Federation of American Scientists, 14 martie 2024, la <https://fas.org/publication/depot-in-belarus-shows-new-upgrades-possibly-for-russian-nuclear-warhead-storage/>.
- ²⁴ Hans Kristensen, *Russia Upgrades Nuclear Weapons Storage Site in Kaliningrad*, Federation of American Scientists, 18 iunie 2018, la <https://fas.org/publication/kaliningrad/>.
- ²⁵ Alexander Taranov, „Russia and Belarus War-Game Nuclear Attack on Ukraine and Eastern Europe”, *Eurasian Daily Monitor*, Jamestown Foundation, 20 aprilie 2024, la <https://jamestown.org/program/russia-and-belarus-war-game-nuclear-attack-on-ukraine-and-eastern-europe/>.
- ²⁶ *Idem.*
- ²⁷ Maxx Seddon and Chris Cook, *Leaked russian military files reveal criteria for nuclear strike*, Financial Times, 28 februarie 2024, la <https://www.ft.com/content/f18e6e1f-5c3d-4554-ae55-50a730b306b7>.
- ²⁸ Anatol Lieven and George Beebe, “Europeans’ last ditch clutch at Ukrainian victory: France’s Macron raised the idea of Western troops entering the fray, others want to send longer range missiles. It’s all folly”, *Responsible Statecraft*, February 28, 2024.
- ²⁹ Hans M. Kristensen, Matt Korda, and Eliana Johns, „Nuclear Notebook: Russian Nuclear Weapons: 2023“, *Bulletin*

of the Atomic Scientists, May 9, 2023, at <https://thebulletin.org/premium/2023-05/nuclear-notebook-russian-nuclear-weapons-2023/>.

- ³⁰ Jim Sciuto, *Exclusive: US prepared 'rigorously' for potential Russian nuclear strike in Ukraine in late 2022, officials say*, CNN, 9 martie 2024, la <https://edition.cnn.com/2024/03/09/politics/us-prepared-rigorously-potential-russian-nuclear-strike-ukraine/index.html#:~:text=In%20late%202022%2C%20the%20US,senior%20administration%20officials%20told%20CNN.>
- ³¹ Francois Diaz-Maurin, Dan Drolette, "Russia says Ukraine is preparing a «dirty bomb». Is it true, and what does it mean?", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 27 octombrie 2022, la <https://thebulletin.org/2022/10/russia-says-ukraine-is-preparing-a-dirty-bomb-is-it-true-and-what-does-it-mean/>.
- ³² Guy Faulconbridge and Humeyra Pamuk, *CIA boss talks nuclear weapons and prisoners with Putin's spy chief*, Reuters, 15 noiembrie 2022, la <https://www.reuters.com/world/russian-us-officials-holding-talks-turkey-kommersant-2022-11-14/>.
- ³³ Stephen J. Cimbala, Lawrence J. Korb, "Putin's nuclear warnings: heightened risk or revolving door?", *Bulletin of the American Scientists*, March 28, 2024.
- ³⁴ Dr. Lester W. Grau and Charles K. Bartles, *The Russian Way of War: Force Structure, Tactics, and Modernization of the Russian Armed Forces* (Ft. Leavenworth, Kansas: Foreign Military Studies Office, 2016), pp. 201-203 and 206.
- ³⁵ Sergei Karaganov, "A difficult but Necessary Decision", *Russia in Global Affairs*, at <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-difficult-but-necessary-decision/>.
- ³⁶ Alexey Arbatov, *Beyond the Nuclear Threshold: Russia, NATO, and Nuclear First Use*, European Leadership Network, Apr. 1, 2017, at www.jstor.com/stable/resrep17426.
- ³⁷ "Voennaya doktrina Rossiiskoi Federatsii" [Military Doctrine of the Russian Federation], President of Russia, 2014, <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>.
- ³⁸ S. Sukhanov, *Air-Space Defense is a Task, Not a System*// Air-Space Defense, March 29, 2010. <http://www.vko.ru/koncepcii/vko-eto-zadacha-ne-sistema>; Meeting of the Valdai International Discussion Club// President of Russia, Oct. 22, 2015. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/50548>.
- ³⁹ *Military Doctrine of the Russian Federation*.
- ⁴⁰ Anya Loukianova Fink and Olga Olikier, *op. cit.*
- ⁴¹ Dina Smeltz, Lily Wojtowicz, and Stepan Goncharov, "Despite Last Year's Expectations, Publics Sense Strains in U.S.-Russia Relations," Chicago Council on Global Affairs, February 7, 2018, <https://www.thechicagocouncil.org/publication/despite-last-years-expectations-publics-sense-strains-us-russia-relations>.
- ⁴² Nikolai N. Sokov, "Why Russia Calls a Limited Nuclear Strike 'De-Escalation'", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 13 March 2014, <http://thebulletin.org/why-russia-calls-limited-nuclear-strike-de-escalation>.
- ⁴³ Karl-Heinz Kamp, *Nuclear Implications of the Russian-Ukrainian Conflict*, NATO Defense College, 2015, www.jstor.com/stable/resrep10312.
- ⁴⁴ Amelia Morgan and Heather Williams, *Nuclear Responsibility: A New Framework to Assess U.S. and Russian Behaviour*, European Leadership Network, 2018, at www.jstor.org/stable/resrep22126.
- ⁴⁵ Minh Kim, *Intelligence Chairman Defends His Hints About a Russian Space Weapon*, The New York Times, 18 February 2024, at <https://www.nytimes.com/2024/02/18/us/politics/mike-turner-russia-nuclear-space.html>.
- ⁴⁶ See translation of the text of the 2000 doctrine at Arms Control Association, "Russia's Military Doctrine," at https://www.armscontrol.org/act/2000_05/dc3ma00.
- ⁴⁷ "Russia Reserves Pre-Emptive Nuclear Strike Right," Reuters, October 13, 2009, at <https://www.reuters.com/article/idUSLD72025>.
- ⁴⁸ Andrey Afanesavich Kokoshin, "Strategic Nuclear and Nonnuclear Deterrence", *Science and Society*, vol. 84 (2014), pp. 59-68, at <https://link.springer.com/article/10.1134/S101933161402004X>.
- ⁴⁹ "Voennaia Doktrina Rossiiskoi Federatsii [Military Doctrine of the Russian Federation]", 2014, at <https://rusemb.org.uk/press/2029.>
- ⁵⁰ A 2017 doctrinal document from the Russian Navy, *Fundamentals of the State Policy of the Russian Federation in the Field of Naval Operations for the Period Until 2030*, trans. Anna Davis (Newport, R.I.: Russia Maritime Studies Institute, U.S. Naval War College, 2017), at [https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/RMSI_RusNavy_FundamentalsENG_FINAL%20\(1\).pdf?sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=fjFDEgWhpd1ING%2FnmGXqaH5%2FDEujDU76EnksAB%2B1A0%3D..](https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/RMSI_RusNavy_FundamentalsENG_FINAL%20(1).pdf?sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=fjFDEgWhpd1ING%2FnmGXqaH5%2FDEujDU76EnksAB%2B1A0%3D..)
- ⁵¹ Anya Loukianova Fink and Olga Olikier, *op. cit.*
- ⁵² Michael Kofman et al., *Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts* (Arlington, VA: Center for Naval Analysis, August 6, 2021), 32, at <https://www.cna.org/>.
- ⁵³ Roy Boone, David Rehbein, John A. Swegle, Christopher Yeaw, "Russia's Nonstrategic Nuclear Weapons and Western Air Supremacy", *Ether: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, vol. 2, no. 1 (Spring 2023), pp. 31-45, at <https://www.jstor.org/stable/48714685>.
- ⁵⁴ Central Intelligence Agency, Office of Transnational Issues, "Evidence of Russian Development of New Subkiloton Nuclear Warheads", Intelligence Memorandum, August 30, 2000 (redacted for release) apud Roy Boone, David Rehbein, John A. Swegle, Christopher Yeaw, *op.cit.*

- ⁵⁵ Robert P. Ashley Jr., “Russian and Chinese Nuclear Modernization Trends” (remarks, Hudson Institute, Washington, DC, May 29, 2019), at <https://www.dia.mil/>.
- ⁵⁶ “Mission and Objectives of the Russian Armed Forces,” Ministry of Defence of the Russian Federation (website), at <https://eng.mil.ru/>.
- ⁵⁷ David S. Yost, “Russia’s Non- Strategic Nuclear Forces,” *International Affairs*, vol. 77, no. 3, July 2001.
- ⁵⁸ Brandon Colas, “A Rational Choice?”, *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, Summer 2023, vol. 2, no. 2 (Summer 2023), pp. 18-30.
- ⁵⁹ *Military doctrine of the Russian Federation* // President of Russia, 2014, at <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>.
- ⁶⁰ Bruno Tétrais, “Russia’s Nuclear Policy: Worrying for the Wrong Reasons,” *Survival*, vol. 60, no 2, 2018.
- ⁶¹ Brandon Colas, *op. cit.*
- ⁶² Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *Societal Security in the trilateral Region Romania-Ukraine-Republic of Moldova/Securitate societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, ediție bilingvă, Editura Curtea Veche, București, 2008, 320 p., ISBN 978-973-1983-00-4.
- ⁶³ Iulian Chifu, „Reziliența în război și caracteristicile intangibile. Cazul războiului de agresiune al Rusiei în Ucraina”, *Infosfera*, septembrie 2023, p.13-21, ISSN 2065-3395.
- ⁶⁴ Iulian Chifu, “Epistemological reassessment on the concept of resilience. Societal intangibles in the identity dilemma”, *Buletinul UNAp*, nr. 4/2023, la <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/1790/1740>.
- ⁶⁵ Iulian Chifu, *Reziliența în război și caracteristicile intangibile. Cazul războiului de agresiune al Rusiei în Ucraina ...*
- ⁶⁶ Iulian Chifu, Greg Simons, *Rethinking Warfare in the 21-st Century. The Influence and Effects of the Politics, Information and Communication Mix*, 2023, Cambridge University Press, 2023, ISBN:9781009355247.
- ⁶⁷ Iulian Chifu, *Amenințarea reală a războiului de agresiune, de lungă durată, pe scară largă în Europa*, Adevărul, 18 august 2023, la <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/amenintarea-reala-a-razboiului-de-agresiune-de-2292769.html>.
- ⁶⁸ Idem.

PARADIGMA DESCURAJĂRII ÎN SPAȚIUL COSMIC: IMPLICAȚII ȘI PERSPECTIVE ÎN SECURITATEA GLOBALĂ

*Ionela-Laura STOICA**

Abstract

Historical facts tell us that over time deterrence was in a continuous transformation going through phases generated by the progress in different domains, culminating at one moment with the development of nuclear weapons, known as the most powerful and destructive military means. Even if this event seemed to be the pinnacle of evolution of weaponry, the catastrophic effect and terror produced by the nuclear means, as well as the development of other fields, such as the space domain, brought on the global stage a new method of negotiation to counter nuclear deterrence in military conflicts and global tensions.

The article's main objective is to address the paradigm of deterrence in/from space as well as the perspectives and involvement of global actors in this field closely related to nuclear deterrence and most of their military actions.

Keywords: *security; deterrence; space; nuclear; antisatellite weapons; negotiation; development; conflict, military; strategic; space systems; SIGINT; co-orbital satellite.*

INTRODUCERE

Odată cu intenția din perioada Războiului Rece de a explora orbitele spațiale, de a dezvolta rachete balistice intercontinentale (ICBM) și cu lansarea de către Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) a primului satelit¹, domeniul spațial a căpătat dimensiunea unei componente în cadrul capacităților de descurajare ale marilor puteri globale și ale statelor aflate în proces de dezvoltare, fiind în prezent corelată cu cele mai utilizate și analizate două elemente de descurajare - nuclear și cibernetic. Astfel, perspectiva militară a actorilor de nivel global, indiferent de

natura acesteia, s-a schimbat semnificativ, fiind direct proporțională cu evoluția tehnologiei, și, în special, a tehnologiei spațiale. În anumite circumstanțe, se conturează posibilități adiționale și mai eficiente de descurajare, printr-o abordare numită descurajare spațială, materializabile fie prin desfășurarea de activități în spațiu, fie prin descurajarea activităților din spațiu².

În cadrul acestui articol vom aborda conceptul de „descurajare” ca fiind modalitatea de convingere a adversarului că riscurile și costurile unui anumit curs de acțiune depășesc orice beneficii sau, cum l-a definit Thomas Schelling (încă din 1966), ca fiind „amenințarea menită să împiedice un adversar să facă ceva”³.

**Autoarea este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Descurajarea spațială, cu cele două dimensiuni ale sale (utilizarea capabilităților spațiale pentru a atinge obiective largi de descurajare, prin concentrarea acțiunilor pentru împiedicarea unui actor să acționeze împotriva activelor spațiale, respectiv exploatarea capabilităților spațiale pentru atingerea unor obiective politice și militare în spațiul terestru), se configurează la un nivel amplu, încorporând mai multe elemente ale puterii naționale: forțe militare, puterea economică, influența diplomatică, capacități tehnologice și științifice, unitate politică și culturală⁴. În discursul referitor la descurajare și apărare spațială se reliefează o discrepanță a capabilităților, care se reflectă într-o asimetrie a vulnerabilităților. Astfel, la nivel conceptual, cu cât o entitate deține un număr mai mare de capabilități spațiale, cu atât crește vulnerabilitatea în fața unor atacuri. Vizibilitatea și disponibilitatea strategică a sistemelor spațiale pe orbite specifice în mediul cosmic, împreună cu restricțiile impuse de numărul limitat al facilităților de lansare și de momentul oportun pentru efectuarea acestora, favorizează eventuale inițiative ofensive.

CONTRAPUNEREA DESCURAJĂRII NUCLEARE ȘI A CELEI SPAȚIALE

„Norul ciupercă” rezultat în urma unei explozii nucleare este un fenomen vizual impresionant, și, în același timp, înspăimântător. Acest „nor” semnifică, în percepția populației, distrugere, devastare la scară largă. În imaginația colectivă acest simbol se transpune în imaginea terorii nucleare și a consecințelor catastrofale ale unui eventual conflict nuclear și reprezintă o amintire dureroasă a puterii distructive a armelor nucleare și a nevoii urgente de pace și dezarmare nucleară. În consecință, prezența acestuia în urma unei explozii amplifică anxietatea și preocupările legate de securitate și de necesitatea evitării unui astfel de scenariu apocaliptic.

Spre deosebire de percepția componentei nucleare a descurajării, în ceea ce privește capabilitățile de acțiune împotriva activelor spațiale nu există o imagine foarte bine conturată,

deoarece nici procesele de testare sau de mediatizare a acestor capabilități nu s-au ridicat la același nivel cu cele pentru capabilitățile nucleare. Cu toate acestea, începând cu anul 2018, amenințările spațiale sunt identificate, alături de armele de distrugere în masă și de războiul convențional la scară largă, ca fiind o îngrijorare majoră în condițiile în care puterea spațială este strâns legată de o descurajare nucleară eficientă⁵.

Descurajarea poate fi exercitată prin utilizarea mai multor capacități, însă armamentul cu încărcătură nucleară este considerat ca singurul care întrunește condițiile de eficiență în contextul riscurilor la care se expune adversarul: comunicarea, credibilitatea, capacitatea și sistemul de valori ale acestuia.⁶ Având în vedere presupunerea că există capabilități care pot fi utilizate atât în domeniul descurajării nucleare, cât și în cel spațial, putem identifica un binom al descurajării, constând în descurajarea demonstrabilă și descurajarea deductibilă. Astfel, binomul descurajare nucleară – descurajare spațială devine un ansamblu frecvent întâlnit, în contextul în care descurajarea nucleară diferă în prezent în moduri semnificative față de cea din perioada Războiului Rece, aspect care simplifică, dar și complică, acțiunile de descurajare spațială.

Forțele de descurajare strategică, prin mult cunoscutul concept de „triadă a descurajării”, reprezentau în perioada Războiului Rece (și reprezintă și în prezent) un element în sprijinul strategiei de descurajare prin negare, specifică acelei perioade. Premisa că puterea spațială este aproape inevitabil legată de descurajarea nucleară eficientă a început să fie tot mai recunoscută, odată cu acceptarea spațiului cosmic (la nivel doctrinar) ca mediu de confruntare/operational.

Puterea distructivă extremă a armelor nucleare și consecințele semnificative atribuite unei angajări a acestora într-un conflict modern (de natură fizică, economică și diplomatică) de către o putere globală limitează numărul scenariilor în care un proces decizional rațional s-ar concretiza în autorizarea angajării acestora. Inclusiv amenințarea folosirii unui atac nuclear ca răspuns la un atac non-nuclear este probabil să nu

fie luată în serios de adversar⁷. Astfel, îndreptarea acțiunii de descurajare către capabilitățile spațiale și către activele cu strictă legătură cu spațiul cosmic aduce în centrul discuției puterea spațială a unui actor, cuprinzând constelații de sateliți, ICBM-uri, arme anti-satelit, etc.

Descurajarea spațială, deși strâns legată de armamentul nuclear, nu poate utiliza, conform normelor legale în vigoare, o capacitate nucleară dislocată în spațiu, în contextul în care orice agresiune spațială este obligatoriu a fi non-nucleară, aspect care pune sub semnul întrebării descurajarea spațială nucleară. Totuși, posibilitatea unui răspuns nuclear la o provocare non-nucleară este credibilă atâta timp cât provocarea are efectul unui atac nuclear. Acțiunile agresive sau cele ce urmăresc eliminarea sistemelor de avertizare timpurie și a sistemelor de comandă-control sunt privite ca un indicator al unei potențiale confruntări nucleare, lăsând un stat vulnerabil la atac.

În acest context, vorbim de o ecuație în care credibilitatea descurajării spațiale poate fi menținută doar printr-o apărare a capabilităților spațiale prin intermediul unei forme de descurajare spațial-nucleară, statele revendicându-și dreptul de a răspunde prin atacuri nucleare punctuale, ca reacție la posibile acțiuni care ar genera daune sau degradarea puterii spațiale și, prin extrapolare, a capacității militare proprii. În această situație, realitatea de pe orbită și un posibil răspuns nuclear la o agresiune împotriva activelor spațiale sau a mijloacelor de avertizare sau comunicații ar putea modifica semnificativ o analiză cost-beneficiu a adversarului, în sensul în care rata de succes cu o acțiune de descurajare spațială este neîndoiește mai mare decât în cazul unui atac nuclear surpriză, datorită reticenței celui atacat de a răspunde prin depășirea limitei nucleare.

Corelația dintre războiul nuclear și activitățile în/din spațiu se face, în general, prin sateliți, care se află în strânsă legătură cu execuția planurilor de operații (care includ armament nuclear), oferind date și informații cu privire la condițiile climatice, managementul țintelor, avertizare

timpurie și menținerea comenzii, controlului și comunicațiilor. Descurajarea spațială nu vine neapărat în sprijinul acțiunilor militare sub forma unei lovituri cinetice, însă atacurile asupra capabilităților spațiale ar putea dezechilibra sistemele de navigație, sistemele financiare, rețelele electrice și ar afecta semnificativ operațiile militare, prin efectele grave asupra elementelor de infrastructură critică.

PUTEREA SPAȚIALĂ ȘI VIZIUNEA MARILOR PUTERI PRIVIND DESCURAJAREA SPAȚIALĂ

În doctrina JP 3-14 din 2009/Space Operations a Statelor Unite ale Americii, puterea spațială este definită ca „*puterea totală a capabilităților unei națiuni de a conduce și a influența activități în, din și prin intermediul spațiului pentru atingerea obiectivelor proprii*”. Aceste activități pot fi și activități pentru descurajarea adversarului sau a partenerilor acestuia în cazul intensificării tensiunilor cu acesta sau în cazul unui conflict.

Spațiul cosmic, de asemenea, a jucat și joacă un rol important în acțiunile colective ca răspuns la crize internaționale. Așa cum menționam în articolul „*Conflictul ruso-ucrainean: eficacitate vs. stagnare în domeniul capabilităților spațiale*”⁸, acesta a demonstrat impactul crucial pe care capabilitățile satelitare militare și civile le au în evoluția unui conflict și a evidențiat importanța conștientizării spațiului cosmic ca mediu de confruntare contemporan.

Acțiunile pe care adversarii sau potențialii adversari le desfășoară în, din și prin spațiul cosmic conturează la nivelul marilor puteri viziuni diferite în ceea ce privește descurajarea spațială. Marii actori globali care desfășoară activități în spațiul cosmic (devenit mai competitiv, contestat și aglomerat, în contextul evoluției acțiunilor spațiale comerciale și a metodelor de obținere a unui profit prin utilizarea sateliților, precum și în contextul creșterii atât a numărului de actori care utilizează spațiul în diverse scopuri, cât și a importanței sistemelor din spațiu în cadrul operațiilor militare) sunt tot mai dependenți de capabilitățile spațiale.

Cu certitudine, niciuna dintre națiuni nu se bazează mai mult pe acest tip de capacități decât SUA și, prin extindere, NATO. Din acest motiv, spațiul stă la baza capacității SUA și a NATO de a supraveghea forțele, de a avea comunicații robuste, de a detecta lansările de rachete și de a asigura eficient comanda și controlul.⁹

Cu toate că în SUA există conexiuni clare între descurajarea nucleară și cea spațială, standardele pentru descurajarea spațială au fost până în prezent atenuate, probabil în ideea în care există o multitudine de mijloace care pot interfera, deteriora sau distruge activele critice din spațiu, inclusiv arme antisatelit/ASAT non-cinetice (cum ar fi laserele și bruiajul). Cerințele de descurajare a potențialelor atacuri împotriva activelor spațiale ale SUA nu conțin arme ASAT cinetice, menite să descurajeze acțiunile care sunt executate în spațiul cosmic împotriva propriilor capacități.

În SUA conceptul de descurajare reprezintă în cea mai mare măsură puterea de a descuraja, opusă puterii de a constrânge sau de a obliga. În cadrul Strategiei de apărare națională (2022) sunt prezentate obiectivele și prioritățile Departamentului Apărării, printre care se numără:

- apărarea în fața amenințărilor multi-domeniu în creștere deținute de R.P. Chineză;
- descurajarea atacurilor de nivel strategic împotriva SUA, aliaților și partenerilor;
- descurajarea agresiunii (în timp ce sunt pregătite pentru a câștiga un conflict, la nevoie), prioritizând provocarea impusă de R.P. Chineză în regiunea Indo-Pacific, urmând provocarea impusă de Federația Rusă în Europa;
- construirea unei Forțe Întrunite reziliente și a unui ecosistem de apărare.¹⁰

Prioritățile menționate solicită și se bazează pe abilitatea de a opera în spațiul cosmic, devenit astfel un nod cheie în descurajarea integrată, având în vedere că strategiile de descurajare se bazează pe forțele combatante sprijinite de capacități spațiale. Menținerea poziției de lider în spațiul cosmic reprezintă o prioritate americană.¹¹

Ideea care stă la baza liniilor de acțiune trasate prin *Strategia de apărare spațială a SUA* este că spațiul cosmic reprezintă un mediu operațional/de confruntare și deține valențele unui mediu de interes strategic, aspect care a dus la o schimbare majoră privind securitatea națională spațială.

SUA operează o varietate de sisteme satelitare, într-o serie de roluri care se referă în mod direct sau periferic și la misiunea nucleară. Constelațiile care sunt în mod evident vitale pentru forța de descurajare includ sateliții geosincroni Advanced Extremely High Frequency (AEHF)¹², Enhanced Polar System (EPS)¹³ pentru comunicații în timpul unui conflict nuclear și sateliții Space-Based Infrared Surveillance (SBIRS)¹⁴ pentru avertizare în cazul lansării unor rachete. Constelația GPS facilitează evaluarea atacurilor și verificarea tratatelor prin intermediul Sistemului de detectare a detonării nucleare (NDDS), existent pe sateliții săi.

Alte sisteme spațiale, mai puțin critice, includ Programul de sateliți meteorologici de apărare (DMSP), comunicații satelitare globale în bandă largă (WGS), Programul de conștientizare a situației în spațiu geosincron (Geosynchronous Space Situational Awareness Program - GSSAP) și o varietate de sateliți ISR (informații, supraveghere și recunoaștere). De asemenea, *pentru anul 2024, SUA a alocat cel mai mare buget din toate timpurile pentru domeniul spațial* în vederea asigurării misiunilor spațiale, dezvoltării capacității de a identifica și atribui acțiunile ostile în, din și către spațiul cosmic și protejării Forței Întrunite (menționate anterior) de utilizarea ostilă a spațiului de către adversari. Solicitarea bugetară cuprinde miliarde de dolari pentru dezvoltarea unei noi arhitecturi MW/MT¹⁵ rezistente, inclusiv capacități spațiale în infraroșu de generație viitoare și arhitecturi terestre asociate, care vor urmări o gamă sporită de amenințări, inclusiv armament hipersonic.

În consecință, putem afirma că misiunile spațiale ale SUA sunt critice pentru descurajarea nucleară și apărarea anti-rachetă, asigurând MW/MT, detectarea detonărilor nucleare și comunicații de nivel strategic sigure pentru comanda și controlul componentelor nucleare.¹⁶

Spre deosebire de SUA, R.P. Chineză, al doilea cel mai mare investitor din lume în activitățile spațiale, preferă să separe capacitățile spațiale de cele nucleare. Diferențele între viziunile celor două state în ceea ce privește descurajarea strategică sunt vizibile încă de la nivelul conceptual (doctrine și strategii). Deoarece are ca principale mijloace de descurajare strategică descurajarea nucleară, spațială și cibernetică, precum și o concepție de descurajare pe model vestit, se poate spune că statul chinez dispune de o „triadă strategică”.

Menționată în mod specific în Strategia de Apărare Națională a SUA, R.P. Chineză are atât intenția, cât și pârghiile necesare în plan economic și militar. Din acest motiv reprezintă principala amenințare pentru interesele americane, fiind în plin proces de construire a unei arhitecturi spațiale.

În contrast cu obiectivele SUA, administrația de la Beijing susține că descurajarea spațială este utilizată în principal pentru apărare și că statul chinez nu urmărește hegemonia în spațiu. Astfel, în domeniul spațial, R.P. Chineză funcționează pe principiul „*nu atacăm decât dacă suntem atacați*”, având posibilitatea de a implementa descurajarea spațială împotriva adversarului și de a lansa un contraatac doar în situația în care un alt stat îi încalcă conștient drepturile și interesele în spațiul cosmic, afectându-i securitatea națională spațială.¹⁷

Dacă SUA sunt axate mai mult pe descurajarea prin activități în spațiu, viziunea regimului Xi privind descurajarea spațială cuprinde atât descurajarea adversarului de a întreprinde acțiuni în spațiu, cât și acțiunea de a convinge prin descurajare adversarul în privința intențiilor sale în spațiu, ambele impunând ca adversarul să se supună voinței descurajatorului. Astfel într-un viitor conflict cu un adversar superior, amenințarea capacităților spațiale ale acestuia/limitarea executării operațiilor spațiale poate avea un efect major de descurajare asupra adversarului, inducându-i teamă și forțându-l să își abandoneze intențiile sau să își controleze

nivelul și intensitatea acțiunilor și scopului său, pentru a nu-i fi afectat mediul favorabil pentru operații întrunite. Totodată, R.P. Chineză se bazează și pe capacități speciale pentru operațiile sale, în special cele executate în afara granițelor sale, desfășurate la distanțe foarte mari (de pildă, China construiește propria bază militară în Djibouti și explorează înființarea altor baze dispuse la distanțe foarte mari).

Armata Populară de Eliberare a R.P. Chineze este ramura militară a Partidului Comunist Chinez și principala forță a țării și are în subordine și Forța de sprijin strategic a Armatei Populare de Eliberare, căreia i-a fost stabilit ca obiectiv, încă din anul 2015, să abordeze spațiul cosmic ca un nou mediu operațional/de confruntare (NATO a recunoscut spațiul cosmic ca nou mediu operațional în anul 2019).

R.P. Chineză este un stat care s-a concentrat și a dezvoltat o serie de sisteme spațiale pentru a avea capacitatea de a ataca direct capacitățile din spațiu ale adversarului, continuând să dezvolte noi metode de menținere a stării de risc asupra sistemelor spațiale ale SUA și ale celorlalți adversari, cel mai probabil vizând să dezvolte și capacități antisatelit, care să fie în măsură să atace inclusiv sateliții geostaționari. Capacitățile spațiale ale statului chinez, în contextul strategiei sale militare, se bazează pe o apărare activă. Sistemele de comunicații sunt cele care dispun de cei mai mulți sateliți (Chinasat, APStar, Asiasat și Sinosat), care sunt fie deținute de stat, fie sisteme private de comunicații care rezervă transpondere pentru utilizatorii chinezi. R.P. Chineză utilizează, de asemenea, sisteme de comunicații satelitare străine, cum ar fi Inmarsat și Intelsat. Pe lângă toate acestea, statul operează sateliți de supraveghere terestră capabili să furnizeze informații prin captarea de imagini, de date de telemetrie, informații oceanografice, imagini SAR¹⁸ și monitorizarea mediului, cum ar fi Ziyuan, China Brazil Earth Resources Satellite (CBERS-2), Haiyang 1, JianBing 5 și Huanjing, și are acces la datele Landsat și la alți sateliți comerciali pentru sprijin cu informații militare.¹⁹

Statul chinez este cunoscut, de asemenea, pentru capacitățile sale spațiale de tip SIGINT (Signals Intelligence), însă platformele asociate acestui domeniu de culegere a informațiilor nu au fost identificate. Capacitatea de conștientizare a spațiului de luptă și de achiziție a țintelor a fost extinsă considerabil prin dezvoltarea de noi platforme SIGINT, sateliți electro-optici și de imagini SAR și sateliți dedicați de retranslație. În acest mod, statul chinez își susține proiecția forței în estul și sud-estul Asiei, precum și în Oceanul Indian și în Pacificul de Vest.

Deși nu este considerat la fel de precis ca sistemul GPS american, sistemul său de navigație și localizare Beidou poate fi utilizat pentru a îmbunătăți acuratețea sistemelor de armament. Statul chinez deține și operează aproximativ jumătate din sateliții ISR existenți la nivel global. În același timp, a dezvoltat și desfășurat sisteme de constelații de sateliți cu dublă utilizare: sateliți de teledetecție YAOGAN²⁰, sateliți de recunoaștere cu imagini electro-optice și sateliți SAR. De-a lungul timpului aceste sisteme au devenit din ce în ce mai sofisticate. De asemenea, satelitul de imagini GAOFEN 4, care are o rezoluție foarte înaltă, dar o rată scăzută de imagini²¹, este destinat supravegherii portavioanelor americane, iar constelația de sateliți HAINAN²² este destinată supravegherii în timp real a activităților din Marea Chinei de Sud. Mai mult, R.P. Chineză deține un sistem de cercetare și lovire care are un segment spațial constituit de mijloace spațiale pe orbita terestră joasă (LEO) și pseudosateliți, cum ar fi VENUS-50 (alimentați cu energie solară), care au capacități de cercetare, cartografiere, comunicații și monitorizare a modelelor meteorologice atmosferice etc.

SUA și F.Rusă dețin împreună mai mult de 90% din stocul mondial de încărcături de luptă nucleare, însă în ceea ce privește competiția puterii spațiale F.Rusă s-a concentrat, după destrămarea URSS, cu precădere asupra capacităților nucleare și mai puțin asupra dezvoltării capacităților spațiale, deși a fost primul stat care a plasat un satelit pe orbită. Cu toate acestea, în ultimii ani, strategia de descurajare a F.Ruse a introdus și componenta

spațială. F.Rusă consideră dependența SUA de capacitățile spațiale o vulnerabilitate care oferă Moscovei o multitudine de oportunități pentru a-și atinge obiectivele, inclusiv de a prevala într-un eventual conflict. Doctrina spațială a F.Ruse se bazează pe principiul descurajării agresiunii, iar în cazul în care descurajarea agresiunii eșuează, pe controlul escaladării prin țintirea selectivă a sistemelor spațiale adversare. Doctrina rusă prevede utilizarea diferitelor capacități terestre, aeriene și spațiale pentru a perturba sau distruge tehnologia și infrastructura de sprijin a adversarului. Firește că și F.Rusă deține un sistem de poziționare globală prin satelit, GLONASS, o alternativă la sistemul de poziționare globală al SUA (GPS), care din punct de vedere al nivelului de precizie sunt comparabile.

În ceea ce privește segmentele spațiale ale sistemului rus de avertizare timpurie nu există foarte multe date. Desigur, ca oricare dintre principalii actori globali, statul rus deține și un sistem integrat de avertizare timpurie. Astfel, sistemul integrat de avertizare timpurie Kupol deține șase sateliți Tundra, proiectați pentru a identifica din spațiul cosmic orice viitoare lansări de rachete balistice și pentru a completa radarele de avertizare timpurie, cum ar fi Voronezh²³. Acesta are capacitatea de a avertiza în cazul unui eventual atac nuclear și de a furniza informații sistemului de apărare antirachetă A-135, care protejează Moscova. Totodată, proiectul rusesc Liana, neoperațional în totalitate, cuprinde două constelații satelitare, respectiv Lotos și Pion - care folosesc aceeași platformă și sunt echipate cu sisteme ELINT pasive. Sateliții din constelația Pion sunt echipați și cu un sistem radar activ.

Relațiile dintre cele trei state în domeniul spațial sunt caracterizate de o combinație complexă de colaborare și competiție. Deși există unele eforturi de colaborare în explorarea și utilizarea spațiului cosmic, tensiunile geopolitice persistente între aceste state au limitat adesea cooperarea și au alimentat competiția în domeniul spațial. În ciuda unor eforturi sporadice de colaborare, relațiile tensionate între SUA, F. Rusă și R.P. Chineză continuă să influențeze dinamica și direcția dezvoltării spațiale viitoare.

ARME ANTI-SATELIT - DESCURAJAREA SPAȚIALĂ ȘI ALTE DOMENII

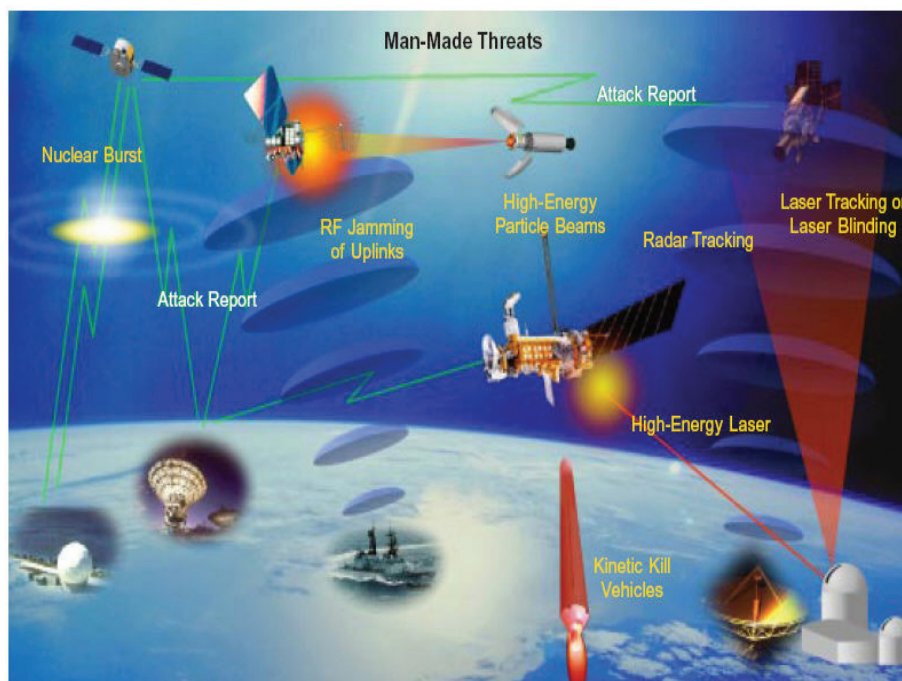
În capitolul anterior am prezentat o serie de argumente despre importanța și implicarea marilor actori în dezvoltarea capacităților spațiale, care au directă legătură cu acțiunile de descurajare ale acestora. În ultimii ani, în paralel cu importanța militară crescută a sistemelor spațiale, a existat un interes reînnoit pentru dezvoltarea și testarea diferitelor capacități contraspațiale, cinetice sau non-cinetice, care distrug sau afectează aceste sisteme sau componente ale sistemelor spațiale.²⁴

După cum am menționat anterior, SUA, R.P. Chineză și F.Rusă dețin atât sisteme spațiale pentru funcții legate de descurajarea nucleară, cât și capacități contraspațiale, cu scopul de a menține capacitățile spațiale ale adversarilor sub o amenințare permanentă. În acest context, exploatarea vulnerabilităților unei capacități spațiale devine una din acțiunile prioritare în acest domeniu. Vulnerabilitatea unui astfel de sistem variază în funcție de tipul acestuia și de orbita pe care este plasat. Exploatarea percepută sau reală a unor astfel de vulnerabilități ar putea avea un impact semnificativ asupra stabilității strategice

între cele trei state, în special prin contribuția la riscul escaladării nucleare.²⁵

Armele antisatelit (ASAT) - capacități contraspațiale - sunt de mai multe tipuri și subsumează mai multe domenii ale apărării, incluzând: sisteme de supraveghere și identificare a obiectelor spațiale; arme anti-satelit cu ascensiune directă; arme cu energie dirijată pentru „orbirea“ sau deteriorarea sateliților pe orbită; tehnologii de atac electronic împotriva platformelor spațiale și forțelor convenționale; arme cinetice și non-cinetice de atac la sol care vizează segmentele de control ale infrastructurii spațiale a adversarului.

Vom începe cu armele ASAT cu ascensiune directă/ DA-ASAT (vectori de lovire lansați de la sol care vizează sateliții), cele mai dezbătute în media și în cadrul organizațiilor internaționale, având în vedere că o consecință majoră în urma utilizării acestui tip de arme sunt resturile spațiale care duc la o supraaglomerare a spațiului. SUA, R.P. Chineză, F.Rusă, cărora li se alătură și India, dețin arme DA-ASAT, deși nu au folosit o astfel de capacitate împotriva unui alt stat, ci doar împotriva propriilor sateliți, sub forma unor teste care până acum au vizat doar sateliți aflați pe orbita LEO²⁶. Astfel de capacități sunt sistemul Nudol

*Fig. 1: Amenințări la adresa sistemelor spațiale
Sursa: wikipedia.ro*

INFOSFERA

al F.Ruse și rachetele SC-19 ale R.P. Chineze. Să ne reamintim, totuși, că testele pentru armele ASAT au debutat în anii '50, când SUA și URSS le-au desfășurat, și au fost continuate fără succes până în anul 1985. Poate cel mai important aspect este că, deși niciun stat nu recunoaște că ar deține astfel de capacități, URSS a testat inițial arme ASAT co-orbitale pentru a lovi țintele lansate pe orbită, unde pot rămâne nedetectate sau pot efectua imediat manevre pentru a se deplasa către țintă. După ce manevrează aproape de țintă, atacul este efectuat folosind fie un interceptor, fie granule pentru a se ciocni cu ținta, fie poartă un harpon (sau un braț robotic) pentru a ataca ținta.

De asemenea, există și armele cu energie dirijată (Directed Energy Weapons - DEW)

care includ lasere, microunde de mare putere (High Power Microwaves – HPM) și fascicule de particule, mijloace care pot afecta temporar sau permanent un satelit și sistemele acestuia. În ceea ce privește tehnologiile de atac electronic împotriva platformelor spațiale și a forțelor convenționale, putem afirma că acestea sunt greu detectabile fiind foarte ușor de confundat cu interferențe posibil accidentale, iar sateliții știm că sunt vulnerabili atât la uplink, cât și la downlink. Nu mai puțin importante, armele de atac cibernetic (cyber weapons) pot fi utilizate împotriva rețelelor de comandă prin satelit și de distribuție a datelor care expun sistemele spațiale, infrastructura terestră, utilizatorii și legăturile dintre aceste segmente.

<i>DATA</i>	<i>SISTEM ASAT</i>	<i>TIP SISTEM ASAT</i>	<i>LOCUL DE LANSARE</i>	<i>ȚINTE</i>	<i>NOTE</i>
1 Noiembrie 1963	Polyot 1	Co-orbital	Baikonur	-	Test al motorului și de manevră
12 Aprilie 1964	Polyot 2	Co-orbital	Baikonur	-	Test al motorului și de manevră
27 Octombrie 1967	IS	Co-orbital	Baikonur	-	Prima lansare KKV
20 Octombrie 1968	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 248	Două interceptări cu succes, generare de resturi
23 Octombrie 1970	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 373	Două interceptări cu succes, generare de resturi
25 Februarie 1971	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 394	Interceptare cu succes, generare de resturi
18 Martie 1971	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 400	Fără interceptare, abordare diferită a țintei
03 Decembrie 1971	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 459	Interceptare cu succes, generare de resturi
16 Februarie 1976	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 803	Două interceptări cu succes, generare de resturi
9 Iulie 1976	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 839	Interceptare posibilă, fără generare de resturi
17 Decembrie 1976	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 880	Interceptare cu succes, generare de resturi
23 Mai 1977	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 909	Două interceptări fără succes, fără generare de resturi
26 Octombrie 1977	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 959	Interceptare cu succes, fără generare de resturi
21 Decembrie 1977	IS	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 967	Interceptare fără succes
19 Mai, 1978	IS-M	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 970	Interceptare cu succes, generare de resturi
18 Aprilie 1980	IS-M	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 1171	Interceptare fără succes, generare de resturi
2 Februarie 1981	IS-M	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 1241	Două interceptări fără succes, fără generare de resturi
18 Iunie 1982	IS-M	Co-orbital	Baikonur	Cosmos 1375	Interceptare cu succes, generare de resturi
20 Noiembrie 1990	Naryad	Co-orbital	Baikonur	-	-

INFOSFERA

<i>DATA</i>	<i>SISTEM ASAT</i>	<i>TIP SISTEM ASAT</i>	<i>LOCUL DE LANSARE</i>	<i>ȚINTE</i>	<i>NOTE</i>
20 Decembrie 1991	Naryad	Co-orbital	Baikonur	-	-
26 Decembrie 1994	Naryad	Co-orbital	Baikonur	-	Interceptare posibilă, generare de resturi
12 August 2014	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Test rachetă (fără succes)
22 Aprilie 2015	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Test rachetă (fără succes)
18 Noiembrie 2015	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Test rachetă (succes)
25 Mai 2016	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Test rachetă (succes)
16 Decembrie 2016	Nudol	Ascensiune directă	Rusia Centrală	-	Test rachetă (succes)
30 Octombrie 2017	Cosmos 2521 (Burevestnik?)	Co-orbital	-	-	Lansare subsatelit la viteză relativ mare
26 Martie 2018	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Primul test de pe TEL
23 Decembrie 2018	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Posibil KKV, fără interceptare
14 Iunie 2019	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Posibil KKV, fără interceptare
Septembrie 2019?	Cosmos 2536 (Burevestnik?)	Co-orbital	Plesetsk	Cosmos 2535	Posibil test ASAT sau coliziune
15 Aprilie 2020	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Posibilă interceptare, generare de resturi
15 Iulie 2020	Cosmos 2536 Burevestnik?	Co-orbital	Plesetsk	-	Lansare subsatelit la viteză relativ mare
16 Decembrie 2020	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	Posibil KKV, fără interceptare
Aprilie 2021	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	-	N/A
15 Noiembrie 2021	Nudol	Ascensiune directă	Plesetsk	Cosmos 1408	Interceptare cu succes, generare de resturi

Tabel nr. 1: Cronologia testelor ASAT ale F.Ruse²⁷

<i>DATA</i>	<i>SISTEM ASAT</i>	<i>TIP SISTEM ASAT</i>	<i>LOCUL DE LANSARE</i>	<i>ȚINTE</i>	<i>NOTE</i>
5 Iulie 2005	SC-19	Ascensiune directă	Xichang	N/A	Probabil test rachetă
6 Februarie 2006	SC-19	Ascensiune directă	Xichang	N/A	Probabil ratare a țintei orbitale
11 Ianuarie 2007	SC-19	Ascensiune directă	Xichang	Satelit FY-1C	Distrugere a țintei orbitale, generare de resturi
11 Ianuarie 2010	SC-19	Ascensiune directă	Korla	Racheta balistică CSS-X-11 lansată de pe Jiuquan	Distrugere a țintei
27 Ianuarie 2013	Posibil SC-19	Ascensiune directă	Korla	Racheta balistică necunoscută lansată de pe Jiuquan	Distrugere a țintei
13 Mai 2013	Posibil DN-2	Ascensiune directă	Xichang	N/A	Probabil test rachetă
23 Iulie 2014	Posibil DN-2	Ascensiune directă	Korla? (Jiuquan?)	Probabil racheta balistică lansată de pe Jiuquan	Probabil test de interceptare
30 Octombrie 2015	Posibil DN-3	Ascensiune directă	Korla	N/A, Probabil racheta balistică	Probabil test rachetă
23 Iulie 2017	Posibil DN-3	Ascensiune directă	Jiuquan?	Probabil racheta balistică	Probabil test de interceptare
5 Februarie 2018	Posibil DN-3	Ascensiune directă	Korla	Rachetă balistică CSS-5	Probabil test de interceptare
4 Februarie 2021	Posibil DN-3	Suborbital	Korla	Probabil rachetă balistică	Probabil test de interceptare
21 Iunie 2022	Posibil DN-3	Suborbital	Korla	Probabil rachetă balistică	Probabil test de interceptare

Tabel nr. 2: Cronologia testelor ASAT ale R.P. Chineze²⁸

CONCLUZII

Problemele nucleare și spațiale vor deveni probabil din ce în ce mai importante în domeniul descurajării strategice. Fiecare dintre acestea implică dinamici diferite și, în aceeași măsură, necesitatea de a fi abordate sub formă de binom, reprezentând situații interconectate care nu ar trebui să fie tratate separat de domeniul vast al descurajării.

În perspectiva evoluției tehnologice și a dinamicii geopolitice, utilizarea descurajării nucleare și a celei spațiale reprezintă subiecte de o importanță vitală. În timp ce descurajarea nucleară a fost o piatră de temelie în strategiile

de securitate internațională pentru decenii, emergența descurajării spațiale reflectă o adaptare la noile provocări și oportunități din mediul cosmic.

Impactul viitor al acestor forme de descurajare va fi influențat, cel mai probabil, de evoluția contextului global, inclusiv de progresele tehnologice, de dinamica relațiilor internaționale și de abordările strategice ale marilor puteri ale lumii. Întrucât spațiul cosmic devine un domeniu esențial pentru securitatea internațională, descurajarea spațială ar putea avea un impact substanțial asupra evoluției relațiilor internaționale și asupra echilibrului de putere între state.

BIBLIOGRAFIE

1. BURKE Kristin, *China's Space Situational Awareness Capabilities For Beyond GEO*, disponibil online la adresa <https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/CASI/documents/Research/CASI/%20Articles/2022-09-12%20China's%20Space%20Situational%20Awareness%20Capacity%20For%20Beyond%20GEO.pdf>; accesat la data de 01.03.2024.
2. CHENG Dean, John Klein, *A Comprehensive Approach to Space Deterrence*, disponibil online la adresa <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2021/03/31/a-comprehensive-approach-to-space-deterrence>, accesat la data de 14.01.2023.
3. GOULD Joe, Courtney Albon, *Russia and China's space weapon plans spur high level pentagon meeting* disponibil online la adresa <https://www.defensenews.com/pentagon/2022/08/30/russia-and-chinas-space-weapon-plans-spur-high-level-pentagon-meeting/>; accesat în data de 20.01.2024.
4. HITCHENS Theresa, *Russia spikes UN effort on norms to reduce space threats*, disponibil online la adresa <https://breakingdefense.com/2023/09/russia-spikes-un-effort-on-norms-to-reduce-space-threats/>; accesat la data de 12.01.2024.
5. KAMPHAUSEN D. Roy, *Modernizing deterrence. How China coerces, compels, and deter*, The National Bureau of Asian Research, disponibil online la adresa <https://www.nbr.org/publication/modernizing-deterrence-how-china-coerces-compels-and-deters/>; accesat la data de 24.12.2023.
6. KLEITZ Alexander, *Nuclear Deterrence for Space Aggression: A Potential Model*, disponibil online la adresa <https://www.i5space.com/post/space-and-nuclear-deterrence>; accesat la data de 19.04.2023.
7. KREPON Michael, *Space and nuclear deterrence*, disponibil la adresa <https://www.thespacereview.com/article/2367/1>; accesat la data de 04.04.2023.

8. POPA Vasile, *Evoluția mediului de securitate, riscuri, amenințări și elemente acționale în dimensiunea aerospațială*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, ISBN 978-973-663-774-2.
9. RAJU Nivedita, Tytti Erästö, *The role of space systems in nuclear deterrence 2023*, disponibil online la adresa https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-10/the_role_of_space_systems_in_nuclear_deterrence.pdf; accesat la data de 23.12.2024.
10. SAMPLE Ian, *US 'ready to fight in space if we have to', says military official*, disponibil online la adresa <https://www.theguardian.com/science/2023/may/28/us-ready-to-fight-in-space-military-official>; accesat în data de 12.01.2024.
11. SANKARAN Jaganath, *Russia's Anti-Satellite Weapons: An Asymmetric Response to U.S. Aerospace Superiority*, Arms Control Association, martie 2022, disponibil online la adresa <https://www.armscontrol.org/act/2022-03/features/russias-anti-satellite-weapons-asymmetric-response-us-aerospace-superiority>; accesat la data de 20.01.2024.
12. STOICA Laura, „Conflictul ruso-ucrainean: eficacitate vs stagnare în domeniul capabilităților spațiale”, revista *Infosfera*, nr. 3/2023, disponibil online la adresa https://www.mapn.ro/publicații_militare/arhiva_infosfera/index.php.
13. STOKES Mark, Gabriel Alvarado, Emily Weinstein, Ian Easton, *China's Space and Counterspace Capabilities and Activities*, disponibil online la adresa https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-05/China_Space_and_Counterspace_Activities_pdf; accesat în data de 26.03.2024.
14. VIDAL Florian, Roman Privalov, *Russia in Outer Space: A Shrinking Space Power in the Era of Global Change*, disponibil online la adresa <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0265964623000462>; accesat la data de 07.04.2024.
15. ***, *Space Policy Review and Strategy on Protection of Satellites*, disponibil online la adresa <https://media.defense.gov/2023/Sep/14/2003301146/-1/-1/0/COMPREHENSIVE-REPORT-FOR-RELEASE.PDF>; accesat la data de 13.12.2024.
16. ***, *Global counterspace capabilities An Open Source Assessment*, 04/2024, disponibil online la adresa https://swfound.org/media/206423/final_print_layout_executive_summary_swf_global_counterspace_april2019.pdf; accesat la data de 12.01.2024.
17. ***, *Deterrence and defence*, disponibil online la adresa https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm; accesat în data de 05.01.2024.
18. ***, *EU Space Strategy for Security and Defence*, disponibil online la adresa https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space-policy/eu-space-strategy-security-and-defence_en; accesat la data de 12.01.2024.

¹ Sputnik, 1957.

² Dean Cheng, John Klein, *A Comprehensive Approach to Space Deterrence*, disponibil online la adresa <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2021/03/31/a-comprehensive-approach-to-space-deterrence>, accesat la data de 14.01.2023.

³ Thomas Schelling, *Arms and influence*, Yale University Press, 1966.

⁴ Ibidem.

⁵ Alexander Kleitz, *Nuclear Deterrence for Space Aggression: A Potential Model*, disponibil online la adresa <https://www.i5space.com/post/space-and-nuclear-deterrence>, accesat la data de 19.04.2023.

⁶ Michael Krepon, *Space and nuclear deterrence*, disponibil la adresa <https://www.thespacereview.com/article/2367/1>, accesat la 04.04.2023.

⁷ Vasile Popa, *Evoluția mediului de securitate, riscuri, amenințări și elemente acționale în dimensiunea aerospațială*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, ISBN 978-973-663-774-2.

⁸ Publicat în revista *Infosfera*, nr.3/2023, disponibil online la adresa https://www.mapn.ro/publicații_militare/arhiva_infosfera/index.php.

⁹ Nina Armango/ US Space Force, *Fortifying Stability in Space: Establishing the US Space Force*, disponibil online la adresa <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3428291/fortifying-stability-in-space-establishing-the-us-space-force/>, accesat la data de 08.01.2024.

- ¹⁰ ***, *Space Policy Review and Strategy on Protection of Satellites*, disponibil online la adresa <https://media.defense.gov/2023/Sep/14/2003301146/-1/-1/0/COMPREHENSIVE-REPORT-FOR-RELEASE.PDF>, accesat la data de 10.01.2024.
- ¹¹ Ibidem.
- ¹² Sateliții AEHF folosesc multe fascicule înguste îndreptate către Pământ pentru a transmite comunicațiile către și de la utilizatori. Transmiterea comunicațiilor direct (și nu prin intermediul stațiilor terestre) este facilitată de legăturile încrucișate între sateliți, care sunt proiectați să ofere comunicații rezistente la bruiaj, cu o probabilitate scăzută de interceptare. Acestea încorporează tehnologia radio cu salt de frecvență, precum și antene cu matrice fază, care își pot adapta tiparele de radiație pentru a bloca sursele potențiale de bruiaj.
- ¹³ Sistemul EPS reprezintă o evoluție a cerințelor pentru comunicațiile protejate prin satelit de frecvență extrem de înaltă (EHF) în regiunea polară de nord. EPS oferă comunicații pentru forțele militare și strategice și pentru alți utilizatori pentru operațiuni la peste 65 de grade nord. În plus, EPS oferă conectivitate la centrele de comandă și control al comandantului combatant sub 65 grade nord. Caracteristicile EPS includ servicii de comunicații protejate, servicii de comunicații pentru utilizatorii fără sistem continuu C2, capacitate integrată care permite utilizatorilor să-și gestioneze resursele atribuite, interconectivitate între sateliții polari îmbunătățiți și utilizatorii de latitudine medie printr-un gateway EPS situat la un punct de prezență GIG și o formă de undă interoperabilă AEHF Extended Data Rate (XDR).
- ¹⁴ *Space-Based Infrared System* face parte din programul american de apărare antirachetă – componenta de supraveghere spațială, alături de DSP (Defense Support Program) și STSS (Space Tracking and Surveillance System).
- ¹⁵ Missile Warning/ Missile Targeting.
- ¹⁶ *Space Policy Review and Strategy on Protection of Satellites*, disponibil online la adresa <https://media.defense.gov/2023/Sep/14/2003301146/-1/-1/0/COMPREHENSIVE-REPORT-FOR-RELEASE.PDF>, accesat la data de 10.01.2024.
- ¹⁷ Roy D. Kamphausen, *Modernizing deterrence. How China coerces, compels, and deters*, The National Bureau of Asian Research, disponibil online la adresa <https://www.nbr.org/publication/modernizing-deterrence-how-china-coerces-compels-and-deters/>, accesat la data de 24.12.2023.
- ¹⁸ Synthetic Aperture Radar.
- ¹⁹ *China's Space Capabilities and U.S. Security Interests*.
- ²⁰ Mulți dintre sateliții Yaogan sunt sateliți ELINT, destinați să urmărească și să localizeze nave de război străine prin semnalele lor optice și electronice.
- ²¹ 72 de imagini într-un interval de 24 de ore.
- ²² Sistem care conține șase sateliți optici, doi sateliți hiperspectrali și doi sateliți radar.
- ²³ Radare rusești de avertizare timpurie, operaționale începând cu anul 2009, care asigură monitorizarea la distanță mare a spațiului aerian împotriva atacului cu rachete balistice și monitorizarea aeronavelor.
- ²⁴ Nivedita Raju, Tytti Erästö, *The role of space systems in nuclear deterrence*, 2023, disponibil online la adresa https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-10/the_role_of_space_systems_in_nuclear_deterrence.pdf.
- ²⁵ Ibidem.
- ²⁶ Low Earth Orbit.
- ²⁷ *Global counterspace capabilities An Open Source Assessment*, 04/2024, disponibil online la adresa https://swfound.org/media/206423/final_print_layout_executive_summary_swf_global_counterspace_april2019.pdf.
- ²⁸ Ibidem.

PROPAGANDA ȘI DEZINFORMAREA ÎN CONFLICTUL RUSO-UCRAINEAN

*Ștefania-Crina DUMITRESCU**

Abstract

The conflict between Ukraine and the Russian Federation has been characterized not only by military and geopolitical tensions, but also by the pervasive influence of propaganda and disinformation. In this context, understanding the role and impact of propaganda and disinformation becomes crucial. This paper explores the dynamics of propaganda and disinformation in the Ukraine-Russia conflict, examining how both sides utilize these tactics to shape narratives, influence perceptions and garner support domestically and internationally. Additionally, it seeks to highlight the challenges posed by propaganda and disinformation to truth, democracy, and conflict resolution efforts, while also emphasizing the importance of media literacy, transparency and international cooperation in countering these threats.

Keywords: *disinformation; propaganda; information warfare.*

Războiul informațional reprezintă un concept complex și dinamic, care implică utilizarea mijloacelor informaționale pentru obținerea avantajelor strategice în teren, vizând totodată și influențarea opiniei publice, în vederea sprijinirii cauzei inițiatorilor săi. În sens larg, sintagma de război informațional definește conflictul dintre acele entități și/sau state care folosesc informația drept principal instrument de luptă.

Spre deosebire de războiul clasic, această nouă modalitate de purtare a conflictului nu implică numai câmpul de luptă, ci întreaga societate, urmărind infiltrarea și manipularea rețelelor informatice legate de infrastructura critică sau rețele sociale.

În prezent, războiul informațional transcende cadrul conflictului militar și politic, reprezentând o componentă distinctă și influentă cu strategii,

obiective și consecințe proprii. Acesta exercită controlul narativelor diseminate, inclusiv asupra percepției publice, având implicații semnificative asupra stabilității și securității regionale. În acest cadru, soluționarea unui conflict militar nu mai poate fi obținută exclusiv prin intermediul unor măsuri de natură diplomatico-militară, ci implică măsuri și demersuri din diferite sfere de activitate. În noul context, dezinformarea, propaganda și alte forme de manipulare sunt instrumentele utilizate pentru a influența percepțiile, atitudinile și comportamentele populației. Scopurile pot varia, incluzând destabilizarea adversarului, câștigarea sprijinului intern și internațional sau subminarea credibilității și autorității inamicului.

În cazul conflictului ruso-ucrainean, propaganda și dezinformarea joacă un rol crucial, devenind componente integrate ale strategiilor de

**Autoarea este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

luptă și de influență. Astfel, tensiunile dintre cele două state au fost amplificate pe fondul acestor tactici.

Un moment semnificativ în această evoluție l-a reprezentat anexarea Crimeii de către Rusia (2014), care a fost însoțită de o amplă campanie de dezinformare, cu scopul, pe de o parte, de a justifica acțiunile desfășurate de către F.Rusă, iar pe de alta de a manipula opinia publică internă și internațională. Televiziunile controlate de Moscova au fost intens implicate în transmiterea de narative false și manipularea opiniei publice, iar rețelele sociale/platformele social-media au fost folosite pentru a răspândi zvonuri și informații distorsionate.

Propaganda și dezinformarea au jucat un rol important în acel moment istoric. Ulterior, anexarea a fost legitimată printr-un simulacru de referendum.

În același timp, Ucraina a încercat să-și prezinte propria perspectivă și să contracareze propaganda pro-rusă, însă s-a confruntat cu provocări precum răspândirea deliberată a informațiilor false sau inexacte menite să submineze eforturile părții ucrainene.

LINII NARATIVE RUSE VERSUS LINII NARATIVE UCRAINENE

În primele etape ale conflictului dintre Ucraina și Rusia, s-a observat utilizarea intensă a rețelelor de socializare în cadrul războiului informațional. Președintele ucrainean, Volodimir Zelenski, a avut nenumărate apariții în spațiul media, inclusiv prin intermediul platformei Zoom, care urmăreau obținerea de sprijin la nivel internațional. Această metodă a avut consecințe semnificative, consolidând sprijinul pentru Ucraina și generând impunerea mai multor sancțiuni F.Ruse. De altfel, președintele ucrainean nu a fost singura figură publică care a urmărit distribuirea/viralizarea informațiilor legate de conflict, în același registru înscriindu-se și demersurile ministrului Transformării Digitale din Ucraina, Mykhailo Fedorov, sau ale populației din Ucraina care s-a implicat activ în sesizarea și contracararea tuturor informațiilor false lansate de mașina de propagandă rusă, concentrându-se totodată pe strângerea de fonduri și provizii pentru militari. Acest angajament a contribuit

la consolidarea sprijinului internațional pentru Ucraina și la influențarea modelării răspunsului la criză. Pe de altă parte, F.Rusă s-a bazat pe cenzură și propagandă. Regimul rus a impus restricții asupra accesului la rețelele sociale și a mobilizat o armată de *trol*i pentru a manipula informațiile și a discredita fluxul de informații provenit din Ucraina.

Ambele părți au utilizat linii narrative pentru a-și susține interesele și a-și justifica acțiunile, promovând frecvent linii narrative precum: „*apărarea integrității teritoriale*”, „*demonizarea adversarului*”, „*victimizarea propriei părți*”, „*necesitatea acțiunilor militare*” sau „*discreditarea informațiilor adversarului*”.

Complementar, trebuie avut în vedere faptul că propaganda nu este un concept nou, însă conflictul ruso-ucrainean a reprezentat o schimbare a modului în care informațiile sunt culese și diseminate într-un mediu de luptă extrem de fluid. Astfel, transmiterea în timp real a informațiilor/mesajelor în cadrul rețelelor sociale a adăugat o nouă dimensiune conflictului. Aceste informații s-au transformat într-un avantaj strategic semnificativ pentru forțele ucrainene, permițând armatei să utilizeze platforma Facebook (Meta) pentru a colecta date despre mișcările trupelor ruse și pentru a ghida capabilitățile militare din dotare.

Implicarea rețelelor sociale în războiul din Ucraina a fost fundamentală pentru configurarea percepției publice și mobilizarea sprijinului internațional.

CANALELE DE PROPAGANDĂ UTILIZATE DE F.RUSĂ ȘI UCRAINA

În actualul conflict ruso-ucrainean, propaganda a utilizat diverse canale și forme de manifestare pentru a influența percepțiile și opinia publică. Printre cele mai des folosite se numără:

- ✓ *Mass-media de la nivel național.* Reprezintă un instrument puternic utilizat de ambele părți pentru a difuza propriile narrative propagandistice. Atât guvernul ucrainean, cât și cel rus au utilizat mass-media controlate de stat pentru a transmite

acele mesaje care au venit să sprijine politica autorităților și să influențeze percepțiile publicului.

- ✓ *Rețelele de socializare.* Platformele de socializare, precum Facebook (Meta), Twitter, TikTok și Instagram, sunt folosite pentru a distribui conținut propagandistic, imagini cu potențial manipulativ și mesaje partizane. Rețelele de socializare reprezintă o platformă eficientă pentru propagandă datorită capacității lor de a ajunge în timp real la un public larg și de a permite interacțiunea directă cu utilizatorii.

În ceea ce privește modalitățile de influențare a opiniei publice se remarcă:

- ✓ *Campaniile online coordonate,* pentru a promova anumite narrative și pentru a manipula discuțiile pe rețelele de socializare și forumurile online. Aceste campanii implică adesea utilizarea de conturi false pentru a amplifica distribuția conținutului propagandistic. Campaniile online coordonate sunt folosite pentru a intensifica impactul și pentru a răspândi mesajele propagandistice. Ca reacție, Consiliul European a decis, în anul 2023, să impună măsuri restrictive împotriva a șapte persoane și cinci entități ruse, răspunzătoare de desfășurarea unei campanii digitale de manipulare a informațiilor, denumită „*RRN*” (*Recent Reliable News*), al cărei scop era denaturarea informațiilor și răspândirea propagandei care sprijină războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei. Această campanie, la care au participat organisme guvernamentale sau

organisme afiliate statului rus, s-a folosit de pagini false, precum și de conturi false create pe platformele de socializare pentru uzurparea identității canalelor media ucrainene.

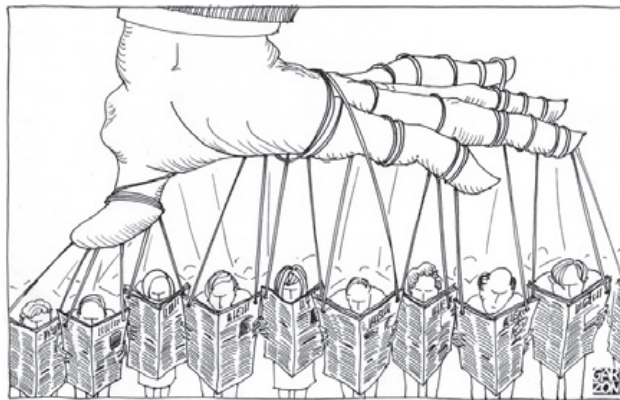
Totodată, până în prezent, ca răspuns la agresiunea militară a Rusiei împotriva Ucrainei, Uniunea Europeană (UE) a adoptat sancțiuni împotriva acelor instituții/platforme de comunicare utilizate de Kremlin, care au acceptat să transmită fără cenzură informații false. În acest sens, au fost suspendate activitățile de difuzare în statele UE ale anumitor canale ruse, precum: *Sputnik* și filialele sale, *Russia Today* și filialele sale, *Rossiya RTR/24/1*, *TV Centre International*, *NTV Mir*, *Pervyi Kanal*, etc.

- ✓ **Manipularea informațiilor.** Reprezintă o tactică frecvent utilizată de ambele părți și include selectarea și interpretarea subiectivă a informațiilor, fabricarea de știri false și denigrarea adversarilor. Prin manipularea informațiilor, părțile implicate în conflict încearcă să influențeze percepțiile publicului și să promoveze propriile interese, ignorând adesea adevărul și obiectivitatea.
- ✓ **Propaganda.** Liderii politici recurg la discursuri publice, conferințe de presă și alte evenimente de amploare pentru a difuza mesaje propagandistice și pentru a încuraja sprijinul public pentru propriile agende politice.

TACTICI ȘI FORME DE MANIFESTARE A PROPAGANDEI

Tacticile și formele de manifestare a propagandei reprezintă elemente esențiale în evaluarea războiului informațional dintre Ucraina și F.Rusă. De la debutul conflictului, au fost identificate diferite tactici utilizate de cele două părți pentru a-și promova interesele și pentru a influența percepțiile publicului.

O tactică frecvent utilizată constă în *distribuirea de știri și imagini false*. Acestea sunt utilizate pentru a manipula percepțiile publicului, dar și pentru a promova anumite narrative. Distribuția de informații false sau distorsionate generează confuzie la nivelul populației și poate

afecta încrederea în mass-media și în sursele de informații.

Pentru a servi interesele unei anumite părți, propaganda implică adesea *manipularea discursului public și a narativelor* prin prezentarea selectivă a informațiilor, reinterpretarea evenimentelor istorice și promovarea unor versiuni subiective ale realității. Propagandiștii încearcă astfel să influențeze percepțiile și opiniile populației în direcția dorită.

Totodată, propaganda implică și *denigrarea adversarilor*. Aceasta poate include atacuri la adresa liderilor politici, discreditarea opoziției și promovarea valorilor și obiectivelor proprii. Prin denigrarea adversarilor, propagandiștii încearcă să submineze sprijinul pentru inamic și să consolideze susținerea pentru propriile interese și scopuri.

O altă tactică utilizată în favoarea propagandei este reprezentată de *utilizarea emoțiilor pentru a influența opinia publică*. Această tactică se bazează pe capacitatea emoțiilor de a genera un răspuns puternic la nivelul publicului. Propagandiștii utilizează adesea tactici menite să inducă frică în rândul publicului, prezentând scenarii catastrofale sau amenințări iminente pentru a justifica anumite acțiuni sau politici. În același timp, aceștia exploatează frustrările și nemulțumirile populației și încearcă să stârnească ura împotriva adversarilor. Prin exploatarea emoțiilor se creează climatul favorabil pentru promovarea anumitor tipuri de mesaj, dar și pentru mobilizarea sprijinului public în direcția dorită. Din perspectiva folosirii acestor tactici, este esențial ca publicul să fie conștient de existența acestora și să-și dezvolte capacitatea de a evalua critic informațiile pe care le primește, astfel încât să nu cadă pradă propagandei și dezinformării.

CONCLUZII

Având în vedere ideile prezentate mai sus, putem considera că propagandei și dezinformării le revine un rol important în perpetuarea sau reducerea tensiunilor dintre Ucraina și Rusia. În această confruntare, manipularea informației și influențarea opiniei publice au fost utilizate ca instrumente de luptă, având un impact semnificativ asupra evoluției evenimentelor și proceselor politico-militare din regiune. Distribuția de știri false și manipularea discursului public au alimentat tensiunile și sciziunile din societate, creând un climat propice escaladării conflictului și menținerii instabilității.

În perspectivă, este crucial să se acorde

atenția necesară educației în domeniul alfabetizării media, având în vedere rolul esențial în combaterea propagandei și dezinformării. Populația civilă trebuie să învețe să-și dezvolte abilități critice pentru a evalua informațiile și sursele acestora, pentru a fi mai rezistentă la manipularea și la distribuirea de știri false. De asemenea, promovarea transparenței și responsabilității în mediul online și în sfera politică sunt esențiale pentru reconstruirea încrederii publicului în instituțiile democratice și mass-media independente.

Metodele de luptă sunt adaptate armelor cu care se poartă confruntarea: *informația*, *cuvântul* sau *imagea*, fiind dificil de sesizat de majoritatea publicului țintă, fapt ce amplifică efectul de influență și de schimbare a convingerilor.

BIBLIOGRAFIE

1. <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/dealing-with-propaganda-misinformation-and-fake-news>.
2. www.councilofeuropa.eu/press/2023/07/28/information-manipulation-in-russia-war-eu-lists--seven-individuals-and-five-entities.
3. *Propaganda and Freedom of the Media*, Organization for Security and Co-operation in Europe, Non-paper of the OSCE Office of the Representative on Freedom of the Media, Vienna, 2015, 78 p.
4. CHESNEY Robert, Danielle Citron, "Deepfakes and the New Disinformation War: The Coming Age of Post-Truth Geopolitics", *Foreign Affairs*, vol. 98, nr. 1, 2019.
5. CHESNEY Bobby, Danielle Citron, "Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security", *California Law Review*, University of California Berkeley School of Law, vol. 107, p. 1753-1820, 2019.
6. GREGOR Miloš, Petra Mlejnková (eds.), *Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21st Century*, Palgrave Macmillan, 2021.

EVOLUȚIA R.P.D. COREENE ȘI A LEADERSHIPULUI LUI KIM JONG-UN ÎN NOUL CONTEXT GEOPOLITIC ȘI GEOSTRATEGIC

*Dr. Isabela ANCUȚ**

Abstract

The support received from Russian Federation and the People's Republic of China, the ongoing conflicts in Ukraine and the Gaza Strip, the escalation of the security situations in the Arabian Sea region and the tensions among major international actors are encouraging factors for the North Korean leader to adopt an increasingly belligerent attitude. Kim Jong-Un continues the Machiavellian policies of his predecessors by manipulating crises and conflicts on the international stage to eliminate vulnerabilities of the North Korean state, leveraging allies (traditional or opportunistic) and, especially, "enemies". Like 2016-2017, Kim Jong-Un demonstrates his ability to maneuver the extremes (positive and negative) of Korean Peninsula crises and tensions, repeating the dual-image scheme of "bad boy-good boy" and advancing credible strategic threats (with viable nuclear weapons) against his adversaries to shape and consolidate a certain context for his country, aiming at gaining strategic advantages without triggering open military conflicts.

Keywords: *Machiavellian policies; manipulating crises; strategic threats; strategic advantages; the North Korean nuclear program.*

INTRODUCERE

Într-un moment în care războiul din Ucraina a intrat în al treilea an, iar conflictul din Gaza agravează criza din Orientul Mijlociu, oficialii și analiștii politico-militari se uită cu îngrijorare către Coreea de Nord, unde politica liderului său, Kim Jong-Un, de consolidare a puterii interne prin represii și control strict, însoțită de o abordare agresivă și imprevizibilă în afacerile externe, cu

accent pe dezvoltarea programului nuclear ca mijloc de asigurare a supraviețuirii regimului și de obținere a recunoașterii internaționale, crește riscul (oricât de îndepărtat) de confruntare militară în Peninsula Coreeană.

Paradoxal totuși, rămânerea la putere a acestuia reprezintă un element de stabilitate, având în vedere faptul că în această țară puterea este concentrată în jurul unei singure familii conducătoare, fapt ce ar determina instabilitate și conflicte interne în cazul unor eventuale

*Autoarea este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

schimbări. În plus, deși este considerat un lider imprevizibil și autoritar, Kim Jong-Un este totuși un partener relativ stabil pentru negocierile cu alte state¹.

În prezent, regăsim la conducerea statului nord-coreean un lider care deține controlul total al statului, orice opinie contrară formulată la adresa regimului/conducătorului fiind aspru pedepsită, mesajul oficial fiind că familia Kim este unicul clan „revoluționar” multi-generație, care a dat și continuă să dea dovadă de un patriotism și un eroism fără egal.

Pentru Kim Jong-Un, un obiectiv de bază al mandatului său este controlul efectelor foametei și ale crizelor economice sistemice, respectiv „jonglarea” abilă a relațiilor țării sale cu statele vecine și marile puteri, pentru obținerea de avantaje economice și militare. Kim Jong-II nu a fost venerat așa cum a fost tatăl său, în condițiile în care legitimitatea sa a fost mereu contestată în interiorul cercului de putere. Gustul pentru moda occidentală și fascinația față de show-business și arte, dar și duritatea cu care elimina pe cei care păreau a fi neloiali sau concurenți (inclusiv din familia sa) ale lui Kim Jong-II au fost moștenite și de către Kim Jong-Un. Paradoxal, la venirea sa la putere, Kim Jong-Un a fost comparat mai mult cu bunicul său datorită aspectului său fizic și felului său de a fi, de a se adresa, de a vorbi și de a gesticula – popular, apropiat de mase, generos cu zâmbetele și contactele fizice², dar în timp acest stil s-a diminuat.

O matrice privind evaluarea actuală a riscului de țară, în cazul R.P.D. Coreene (RPDC), comparativ cu 2016, este prezentată în tabelul de mai jos (în contextul în care unii factori de risc s-au modificat):

ACTUALUL CONTEXT DE SECURITATE DIN COREEA DE NORD

1. Stabilitatea politică

La nivel instituțional, Kim Jong-Un a întărit regimul său prin eliminarea sistemului de urgență impus de politica *Songun*, care a generat condiții de trai dure pentru populație și instaurarea unui sistem de guvernământ „normal”, condus de Partid, care controlează și armata.

Astfel, convocările Adunării Supreme a Poporului, ale Congresului Partidului Muncitorilor din Coreea (PMC), ale Comisiei Militare Centrale a PMC/Comisiei de Apărare Națională, ale Biroul Politic al PMC, plenarele Comitetului Central al PMC și plenarele Adunării Supreme a Poporului, precum și alegerile parlamentare se produc în mod regulat, de fiecare dată fiind anunțate și noi reforme economice și sociale de nivel național.

Kim Jong-Un pare a fi reușit să diminueze vulnerabilitățile regimului său prin întărirea rolului PMC în cadrul sistemului de guvernare, diminuând puterea și influența aripii militare în favoarea celei civile. Treptat, prin dese remanieri și pedepse publice extrem de aspre, aplicate fără discriminare elitelor politice și militare, Kim Jong-Un a „scăzut” media de vârstă a acestora și a adus în prim-plan necesitatea promovării tehnocraților. În mod clar, aceste acțiuni evidențiază faptul că președintele și-a „asigurat” propriul cerc de influență, cu scopul evitării colapsului aparatului de stat la nivel central (evitarea luptei pentru putere între tot mai numeroasa elită) în cazul incapacitării sale.

Chiar și în 2024, liderul nord-coreean nu a soluționat problema „echilibrării strategice” în

<i>Factori de risc</i>	<i>Riscuri - Ianuarie 2016</i>	<i>Riscuri - Martie 2024</i>
Risc politic	<i>Moderat spre slab</i>	<i>Slab</i>
Risc social	<i>Moderat</i>	<i>Moderat spre slab</i>
Risc economic	<i>Critic</i>	<i>Critic spre moderat</i>
Risc militar/de securitate	<i>Ridicat</i>	<i>Critic</i>
Risc extern	<i>Critic</i>	<i>Critic</i>
<i>Evaluare risc de țară</i>	<i>Semnificativ</i>	<i>Semnificativ</i>

interesul său și potențialele competiții de interese la nivel intern (rural și urban, țărani și muncitori, provinciile din est și cele din vest etc.), dar a păstrat controlul coordonării competițiilor de interese între generația a doua și a treia de elite³, în sensul diminuării acestora.

La nivelul anului 2016, arătam că nu exista nici un moștenitor oficial desemnat sau „aparent” credibil în cadrul familiei Kim, fapt care reprezenta vulnerabilitatea sistemului politic nord-coreean, generată, în cazul dispariției lui Kim Jong-Un, de lupta pentru putere între membrii eșaloanelor superioare ale conducerii de stat. Nici anul 2024 nu aduce claritate în ceea ce privește existența sau nu a unui moștenitor, deși în ultimii doi ani Kim Ju Ae – fiica lui Kim Jong-Un și a lui Ri Sol-Ju – a fost promovată în media nord-coreeană ca „mult iubita” și „respectata” fiică a liderului⁴. Unii experți occidentali afirmă că Kim Ju-Ae este unul dintre cei trei copii ai liderului și că între aceștia există și un fiu⁵.

În raportul prezentat de către Serviciul Național de Informații a R.Coreea (NIS) în fața Parlamentului sud-coreean se afirma că primul născut al liderului nord-coreean este un băiat, dar motivele pentru care acesta nu a fost prezentat populației sunt neclare. NIS a afirmat (martie 2023) că acesta nu a fost prezentat populației din cauza unor dizabilități, în timp ce cadre în retragere ale NIS apreciau că aspectul fizic al acestuia nu se încadrează în ceea ce așteaptă populația de la familia Kim (acesta nu seamănă cu niciuna din rudele sale).

Achiesăm la opinia lui Michael Madden conform căreia, în prezent, nu se poate vorbi de un real moștenitor/reală moștenitoare a lui Kim Jong-Un, în pofida strategiei acestuia de a conecta prestigiul familiei sale de imaginea unei fetițe de numai 11 ani, respectiv creând un loc pentru aceasta în cadrul narativului politic al țării. Ca și M. Madden, luând în considerare modalitatea de educare și prezentare a viitorului lider nord-coreean, apreciem că evidențierea în public a lui Kim Ju-Ae pare a fi mai mult o tactică de diversiune, de abatere a atenției de la problemele cu care se confruntă populația nord-coreeană, și de prezentare a lui Kim Jong-Un ca un tată iubitor – pentru copiii săi și pentru poporul nord-coreean.

2. Stabilitatea economică și socială

Kim Jong-Un consideră că dezvoltarea economică este cel mai sigur mijloc de stabilizare a conducerii sale, iar reformele economice nu trebuie sacrificate dacă amenință poziția elitei politice. Chiar dacă, potrivit tradiției statelor comuniste, pozițiile importante din stat se acordă, cu prioritate, absolvenților școlilor de partid⁶, Kim Jong-Un și-a impus modul de lucru, cadrele mai tinere de partid și birocrății guvernamentali cu nivel înalt de competență putând proveni și din afara acestei elite. La nivelul anului 2016, economia nord-coreeană dădea semne de recuperare, politica de reformă agrară promovată de Kim Jung-Un începând să-și producă efectele pozitive⁷. În plus, a crescut numărul piețelor neoficiale și s-a facilitat distribuirea bunurilor de consum necesare care să diminueze consecințele negative ale secetei, inundațiilor și recoltelor slabe. La nivelul lui 2024 totul pare a fi la polul opus: climă favorabilă obținerii de recolte bune, diminuarea piețelor libere și, implicit, reîntoarcerea la supremația economiei de stat (inflexibilă), probleme în construcția și modernizarea de locuințe, eșec în politica de modernizare și egalizare a dezvoltării zonelor rurale și în diferite regiuni.

La nivel macroeconomic s-a produs, ca și în agricultură, accentuarea planificării de stat a activității economice și producției de alimente, cu efecte de regres asupra bunăstării populației, și translația importanței acestui sector către cel al industriei militare. Aceste politici de stat au avut un impact imediat asupra nivelului *microeconomic*, respectiv fluctuații semnificative ale activității economice, creșterea concurenței și corupției în interiorul elitei (centrale, provinciale, regionale) pentru controlul întreprinderilor generatoare de valută și al celor de extracție/prelucrare a resurselor⁸.

Dorințele lui Kim Jong-Un de a îmbunătăți condițiile de viață ale populației, de a dezvolta toate regiunile țării și de a investi în noi științe și tehnologii se mențin, dar acestea implică o reformă semnificativă a relațiilor economice externe. Liderul nord-coreean a fost direct în afirmațiile sale⁹ referitoare la situația economică

a țării în 2024, respectiv „reforma economiei naționale” și efortul de a „pune macroeconomia țării pe un traseu stabil și de dezvoltare sustenabilă”, fără a uita să menționeze câteva dintre neajunsurile referitoare la îmbunătățirea „standardelor de trai ale poporului” și necesitatea reducerii diferențelor dintre capitală și provincii, precum și între diferite regiuni”¹⁰. Kim Jong-Un a adus în prim-plan decizia de prioritizare a dezvoltării industriei (cu accent pe domeniile chimic, metalurgic, energetic, extracție, construcție de mașini, infrastructură și transport), respectiv de soluționare a problemelor generate de proiectele incomplete și importanța creării de noi întreprinderi mici și moderne. Pentru 2024, liderul nord-coreean a propus susținerea unei noi și ambițioase strategii de dezvoltare industrială regională în 20 de județe, în următorii 10 ani, strategie numită „politica de dezvoltare regională 20×10”¹¹.

Creșterea legăturilor economice cu China și redeschiderea celor cu F.Rusă reprezintă șanse deosebite, în condițiile în care Pyongyangul are nevoie de investiții de capital și comerț cu mult peste cât aduc astfel de relații. În plus, problemele cu care se confruntă economiile chineză și rusă și rivalitățile geopolitice dintre cele două state au reverberații asupra RPDC.

Putem concluziona că actuala conducere nord-coreeană încearcă să consolideze solidaritatea internă pentru a depăși eșecul încheierii unui acord cu SUA, în condițiile în care poporul nord-coreean spera că va crește nivelul de trai (ridicarea sancțiunilor economice implica și obținerea de ajutoare alimentare)¹², și pentru a elimina urmările negative ale pandemiei de Covid-19.

3. Stabilitatea internă

Situația de securitate internă în Coreea de Nord rămâne controlată de instituțiile de securitate internă, fapt favorabil atât schimbării elitei politice și politico-militare în sensul dorit de către liderul nord-coreean, cât și stabilității regimului. Desele remanieri, pedepsele capitale publice promovate de Kim Jong-Un, dar și privilegiile oferite în schimbul unei oarbe loialități față de familia Kim permit perpetuarea stării stabile de securitate.

4. Stabilitatea externă

Există, și în prezent, posibilitatea derulării de incidente militare la liniile de graniță sudice, de uscat și maritime, mai ales că dislocarea de forțe militare sud-coreene și americane, respectiv exercițiile militare japonezo-americane de lângă granița nord-coreeană, sunt apreciate ca fiind principala amenințare la adresa supraviețuirii statului/ regimului (prin asimilarea cu pregătirile pentru o invazie). În mod real, niciunul dintre statele menționate nu are interes ca situația să escaladeze până la punctul în care confruntarea să devină totală.

Comportamentul abrupt al RPDC, din ultimii doi ani, a fost în mod sigur influențat de convingerea autorităților de la Pyongyang că războiul din Ucraina reprezintă punctul de inițiere a unui „război rece” între Coreea de Nord, China și F. Rusă, pe de o parte, și Coreea de Sud, SUA și Japonia, pe de altă parte. Este foarte posibil ca liderul nord-coreean să creadă că acest nou Război Rece este cea mai bună oportunitate de a contracara Coreea de Sud și SUA¹³.

Kim Jong-Un nu a uitat lecția istoriei, în care actualii săi „aliați” au jucat un rol ingrat: sovieticii au sprijinit invazia RPDC în R.Coreea din 1950, dar în momentul în care forțele nord-coreene s-au confruntat cu cele americane și au fost înfrânte, sovieticii au evitat să-și asume riscuri în numele Pyongyang-ului. Similar, China nu a dorit să intervină în sprijinul RPDC până când forțele americane nu s-au apropiat de râul Yalu și au amenințat Beijingul. Ulterior, RPDC a suferit imens, războiul sino-american derulându-se pe teritoriul său. Din perspectivă nord-coreeană, situația RPDC este dificilă, amenințările existând în prezent, așa cum au fost și în trecut când „așa-zișii aliați” nu au întreprins niciun efort pentru a ajuta RPDC când a avut nevoie.

ASPECTE PRIVIND PRINCIPALII ACTORI DIN REGIUNE

R.Coreeană (Coreea de Sud)

În anul 2010, Nicolas Levi aducea în prim-plan ideea privind existența unei reale cooperări, pe termen lung, între cele două state coreene¹⁴

și ridica întrebarea dacă această cooperare ar putea însemna unificarea peninsulei. În această privință, anul 2024 pare cu mult diferit de perioada anterioară. Rămâne totuși valabilă afirmația că actorii-cheie din Asia de Nord-Est nu ar fi mulțumiți de o eventuală reunificare a statelor coreene. Toate deciziile liderului nord-coreean păstrează ideea existenței a două state coreene în peninsulă, fie că acestea cooperează sau nu, iar Kim Jong-Un este conștient de faptul că nu are nevoie de Coreea de Sud pentru a-și demonstra importanța. În ultimul timp, într-un limbaj extrem de virulent, liderul nord-coreean a decis eliminarea oricăror referiri la unificarea peninsulei¹⁵, atitudine imediat asimilată de Seul, Washington și Tokyo cu o declarație indirectă de luptă împotriva SUA, respectiv de cucerire a R.Coreea (fapt accentuat de comunicatele lui Kim Jong-Un prin care îndeamnă țara să se pregătească pentru război și de multiple lansări de rachete balistice).

La sfârșitul anului 2023, liderul nord-coreean a lansat o serie de directive privind evoluția relațiilor inter-coreene, marcând revenirea la o politică ostilă reconcilierii. În plus, acesta a anunțat intenția de a revizui actuala Constituție (pe timpul sesiunii Adunării Supreme a Poporului din aprilie 2024), propunând o serie de amendamente prin care se va renunța la conceptele de „o singură politică coreeană”, „reunificare pașnică” și „mare unitate națională”, RPDC definindu-se ca „un stat socialist independent”. Kim Jong-Un a ordonat interzicerea tuturor legăturilor cu Coreea de Sud, inclusiv demolarea statuii Reunificării (care a fost construită pe timpul cât tatăl său s-a aflat în poziția de dictator al RPDC), și închiderea tuturor punctelor de trecere a frontierei (a fost interzisă total circulația între Coreea de Nord și Coreea de Sud); de asemenea, au fost blocate toate transmisiunile radio și de televiziune între cele două țări.

În opinia noastră, liderul nord-coreean nu are nicio intenție de a încerca să cucerească Coreea de Sud prin forță. Kim Jong-Un a învățat din experiența bunicului său, Kim Il-Sung, care a atacat Sudul în 1950, determinând un puternic răspuns al SUA, care a dezechilibrat total RPDC.

Acesta nici nu mai crede în ideea unei peninsule unite deoarece faptul în sine ar presupune ca Seulul să elimine personalul american de pe teritoriul național, lucru foarte puțin probabil. Totuși, este posibil ca dictatorul nord-coreean să forțeze crearea condițiilor necesare derulării de acțiuni la scară redusă (atac limitat asupra unor obiective militare, bombardamente cu artileria sau încercări de ocupare a unora dintre insulele aflate în dispută teritorială) în Coreea de Sud, dar aceasta ar putea atrage un atac disproporționat din partea Sudului, escaladarea acțiunilor de luptă și foarte posibilă distrugere a susținerii regimului nord-coreean.

Colaborarea cu Moscova a Pyongyangului se axează pe domeniul rachetelor cu rază lungă și a sateliților de spionaj. Din acest motiv, Japonia, R.Coreea și SUA au dezvoltat rețele de supraveghere, în timp real, a tuturor lansărilor de rachete nord-coreene (loc de lansare, traiectorie și potențialul punct de impact) cu scopul interceptării acestora, în caz de necesitate.

În plus, actuala conducere sud-coreeană (președintele sud-coreean Yoon Suk-Yeol) este considerată violentă/radicală chiar și de propriii cetățeni, fapt care reduce la zero șansele unei reconcilieri cordiale. Politicile lui Lee Myung-Bak și Moon Jae-In privind „o comunitate pașnică” și o cooperare federală (guvernele locale interacționează, cooperează și soluționează împreună problemele) au dispărut total în noul context geopolitic și geostrategic. În plus, populația din peninsulă, interesată de ideea unificării, este reprezentată de indivizii ale căror familii se află în ambele părți ale frontierei comune, iar aceștia sunt aproape de dispariție (din cauza vârstei), generațiile următoare nefiind preocupate de acest aspect. Peste toate, problemele sociale/de protecție socială induse de un puternic aflux de populație nord-coreeană pe teritoriul sud-coreean (cu accent pe tariful forței de muncă) depășesc beneficiile unei reunificări, în pofida oricăror retorici optimiste clamate de către conducerea de la Seul. Paradoxal, există numeroase companii mixte și străine în RPDC (China, Rusia, Egipt, Marea Britanie, Italia și Malaezia) care consideră că Nordul nu se va uni cu Sudul.

Ceea ce este cu adevărat interesant este faptul că cele două state coreene - RPDC și R.Coreea – păstrează o viziune comună asupra peninsulei, apreciind că SUA, Japonia, China și Rusia au propriile interese, iar peninsula coreeană a servit, servește și va servi aceluiași obiectiv, un loc de expunere a propriilor temeri și ambiții naționale. Distrugerile cauzate de războiul inter-coreean au rămas în memoria ambelor state. Divergențele dintre cele două state sunt legate de temeri reciproce: Coreea de Nord este un stat sărac, iar Coreea de Sud este bogată, iar bogăția și cultura sud-coreene sunt considerate amenințări la adresa autorității regimului nord-coreean; niciuna dintre părți nu dorește să fie cucerită de cealaltă.

Considerăm important de menționat și faptul că actualul context geopolitic este, în general, asemănător, în mare parte, cu cel derulat în perioada 2016-2019, când escaladările retoricii și comportamentului belicos al conducerii RPDC s-au manifestat pe fondul derulării de alegeri în SUA (alegeri prezidențiale) și Coreea de Sud (alegeri generale), iar provocările derulate de RPDC au avut ca scop atragerea atenției altor țări asupra disponibilității la dialog a Pyongyangului. În contextul în care Administrația Biden s-a focalizat asupra conflictelor din Ucraina și Gaza și nu a acordat o prea mare atenție RPDC (în condițiile în care regimul nord-coreean s-a angajat în dialog cu administrațiile din partea Partidului Republican), iar aceasta a căpătat o susținere deschisă din partea F.Ruse, discursul nord-coreean pare cu mult mai amplu și amenințător.

În pofida temerilor conducerilor de la Seul, Washington și Tokyo, numeroși analiști occidentali consideră că declanșarea unui război este puțin probabilă (chiar dacă escaladarea va fi pe „muchie de cuțit”) deoarece KIM Jong-Un nu va risca întregul său regim într-un conflict cataclismic, dar va face paradă de întreg arsenalul său de diplomatie machiavelică, încrederea în propriile capacități și în poziția geopolitică a țării având o creștere logaritmică.

R.P. Chineză

Rămânem la opinia că nord-coreenii nu sunt vulnerabili la presiunile chineze deoarece își mențin opinia privind nivelul înalt de importanță

strategică al țării în regiune, motiv pentru care Beijingul nu își va retrage niciodată susținerea. În viziunea noastră, regimul de la Pyongyang nu este unul suicidal și orice acțiune întreprinsă reprezintă un avertisment – mai mult sau mai puțin vocal/exagerat - privind modalitatea în care dorește să fie tratat. Nu trebuie să uităm că, pentru toate popoarele din regiune, este foarte importantă „păstrarea onoarei” (pe plan internațional). Pentru Kim Jong-Un rămâne esențial să fie considerat un lider al unui stat suficient de important ca să fie tratat ca un egal al celorlalți lideri. Astfel, pentru Pyongyang programul nuclear rămâne singura garanție de evitare a declanșării unor mișcări interne în RPDC sau a unor acțiuni militare din partea unor actori străini (SUA).

China rămâne cel mai important partener al RPDC, însă aprofundarea relațiilor cu Moscova se manifestă în favoarea Pyongyangului, acesta încercând să-și reducă imensa dependență față de Beijing, dar fără a „deranja” prea mult. China are propriile probleme cu SUA (și, implicit, cu Japonia și Coreea de Sud), iar acțiunile Pyongyangului aduc atingere propriei credibilități pe scena diplomatică.

Susținerea Rusiei pentru Coreea de Nord în domeniul înaltelor tehnologii militare aduce un element de impredictabilitate în ecuația de echilibru geostrategic din regiune și, posibil, întărirea prezenței occidentale în regiune, fapt total dezavuat de Beijing. Și în prezent, China dorește menținerea statu-quo-ului din regiune (prin menținerea propriei hegemonii). Cu toate acestea, nou-activata cooperare militară ruso-nord-coreeană îi este utilă Beijingului, dacă ia în considerare faptul că astfel se susține efortul rus în Ucraina și acesteia nu i se mai solicită ajutorul (nu mai devine parte în conflict).

Istoric, relațiile dintre Beijing și Pyongyang au cunoscut apropieri și distanțări ciclice. Mai recent, China a susținut (cel puțin oficial) sancțiunile ONU împotriva Pyongyangului, apoi relațiile s-au îmbunătățit (în anii 2018–2019) până la stabilirea unui parteneriat strategic în 2021. Motivațiile Beijingului, în relația cu Pyongyang, sunt complicate și au în vedere:

- menținerea stabilității în Peninsula Coreea și, implicit, în regiunea Asia-Pacific, China

fiind hegemon regional (astfel, se țin sub control RPDC, tensiunile naționaliste și ambiția lui Kim Jong-Un, fiind de preferat „situarea” acestuia pe poziția de „frate mai mic” în loc de „partener egal”);

- păstrarea RPDC ca „zonă-tampon” în relația cu Occidentul – bipolaritatea regimului de la Pyongyang a devenit, parțial, un risc strategic pentru China, deși acțiunile nord-coreene de separare a R.Coreea de SUA (și plecarea trupelor americane de pe teritoriul sud-coreean) ar reprezenta „victoria supremă” pentru China;
- dezvoltarea, în continuare, de relații cu RPDC și Rusia, devine problematică pentru China, deoarece consolidează poziția RPDC pe agenda chineză de politică externă (partener); pe de altă parte, pe scena internațională, alianța cu RPDC și Rusia are două tăișuri: China poate risca să devină ținta unor sancțiuni extinse, pierzând din credibilitatea sa de negociator și națiune pacifistă și/sau păstrează un anumit nivel de „control” asupra RPDC și a F.Ruse (prin „controlul” relațiilor dintre cele două state și al acțiunilor acestora în regiune)¹⁶; deși întărirea cooperării RPDC cu F.Rusă ar putea provoca fricțiuni comerciale cu Occidentul, posibila justificare pentru accelerarea intervenției SUA în Asia de Est în vederea blocării Chinei este minimă, în condițiile în care atenția SUA este perturbată de evenimentele din Ucraina și Fâșia Gaza.

Recentele acțiuni de dezvoltare a programului nuclear nord-coreean au determinat Coreea de Sud și Japonia să-și intensifice preocupările de modernizare a forțelor armate, inclusiv eventuala dotare cu arme nucleare, situație în care China ar putea pierde din avantajele sale strategice de putere nucleară. Beijingul a păstrat tăcerea în privința lansărilor de sateliți și față de progresele înregistrate de către regimul de la Pyongyang în cadrul programului de dezvoltare a rachetelor, așa cum a făcut și în trecut. Situația a generat nervozitate la Seul, Tokyo și Washington și a

condus la anularea înțelegerii dintre cele două state coreene privind dislocarea de trupe și tehnică militară în apropierea graniței comune. Creșterea tensiunilor în regiune, în condițiile în care China are graniță comună cu Coreea de Nord și nu dorește un conflict în proximitatea sa a determinat Beijingul să admită faptul că acțiunile „fratelui mai mic” au întrecut limita, iar politica chineză față de acesta ar putea suferi schimbări.

În luna septembrie 2023, legea nord-coreeană privind utilizarea forțelor nucleare a fost modificată, noile prevederi specificând faptul că o lovitură nucleară va fi inițiată automat dacă se consideră a fi în pericol conducerea - inclusiv Kim Jong-Un. De asemenea, lansarea (21.11.2023) unui satelit de spionaj de către statul nord-coreean constituie o încălcare a sancțiunilor CS al ONU impuse RPDC. Ulterior, agenția de presă nord-coreeană KCNA a anunțat că Malligyong-1 va începe operațiunile de recunoaștere în data de 01.12.2023.

SUA

SUA rămân insistente și persistente în adoptarea de politici „corective” asupra unui regim „nedemocratic” – dictatorial, orice mișcare „eronată” a Washingtonului (lovitură preemptivă) putând oferi RPDC un motiv legal, extrem de plauzibil, în a declanșa diferite acțiuni în zonă. Pentru SUA, o alianță RPDC - F.Rusă - China ar fi permisă doar la nivel diplomatic și, parțial, economic, în niciun caz la nivel militar. În plus, o astfel de alianță ar însemna un „front” nou deschis în regiune, cu China revendicând Taiwanul, F.Rusă (și RPDC) susținând China/și toate aceste trei state fiind împotriva R.Coreea.

În 2017, aminteam¹⁷ de fantasmagoria promovată de unii analiști occidentali în ceea ce privește aplicarea unei „lovituri limitate” în RPDC unde, din cauza dezvoltării rapide a capacităților nucleare și de rachete ale Pyongyangului, SUA s-ar fi „gândit” la posibilitatea unei lovituri preventive, limitate, împotriva statului nord-coreean, care „să scoată din funcțiune” capacitățile regimului pentru a evita confruntarea armată totală. Se discuta atunci de distrugerea locurilor de lansare a rachetelor nord-coreene și/sau de o „lovitură aeriană și cu

rachete împotriva tuturor facilităților de lansare și testări nucleare și de rachete nord-coreene, dar și a celor de susținere logistică a acestora”¹⁸. În actualul context de securitate generat de conflictele din Ucraina și Fâșia Gaza, SUA nu își permit un nou front deschis în regiune, în principal pentru că nu se pot baza pe utilizarea unui element-surpriză, fie pentru că trio-ul F.Rusă - China - RPDC pare a fi redutabil, fie pentru că mișcările sale în regiune au în vedere dislocări semnificative de capacități. În plus, ar deveni aberantă strategia Washingtonului de a-l convinge pe Kim Jong-Un că, în pofida atacurilor asupra infrastructurii nord-coreene nucleare și de rachete, nu se dorește schimbarea regimului, în condițiile în care, în viziunea Pyongyangului, atacul asupra armamentului nuclear și rachetelor nord-coreene și crușarea conducerii nord-coreene este total inacceptabilă (nu poate exista una fără cealaltă).

Un război cu RPDC ar fi, foarte probabil, cu mult mai devastator decât orice alt conflict experimentat de SUA de la cel de-al Doilea Război Mondial până în prezent. Dincolo de costurile umane și efectul catastrofic asupra economiei și puterii americane, chiar aliații-cheie ai Washingtonului din regiune sunt reticenți în a susține o lovitură preventivă asupra RPDC.

Coreea de Sud și Japonia susțin presiunile asupra RPDC și se așteaptă ca Washingtonul să vină în apărarea lor în cazul unui atac, nesusținând dorința SUA de a precipita un conflict. Neoficial, aceștia au vehiculat ideea că, dacă Washingtonul inițiază un conflict și Pyongyangul ripostează, Seulul și Tokyo vor lua în considerare diminuarea semnificativă a relațiilor cu SUA și dezvoltarea de arme nucleare proprii. Efectul ar fi diminuarea/încheierea dominației geopolitice a SUA în Asia-Pacific, crearea unei noi zone de conflict și ascensiunea Chinei (și posibil a Rusiei) ca factor dominant.

În plus, Coreea de Sud a considerat mereu că un posibil atac american asupra RPDC reprezintă o amenințare directă la adresa intereselor Seulului, deoarece consideră că acțiunile comune R.Coreea - SUA de contracarare a acțiunilor nord-coreene nu le diminuează sau elimină pe acestea¹⁹.

În 2016, deși R.Coreea a perceput eforturile depuse de China și F.Rusă, în scopul medierii situației, ca fiind doar unele simulate, în realitate a fost satisfăcută în a vedea SUA implicate în discuțiile privind Peninsula Coreea.

F.Rusă

Dictonul „divide et impera” se pliază și pe actuala tactică a lui Kim Jong-Un²⁰, anterior fiind aplicată tandemului Coreea de Sud - SUA, iar - cu foarte mare grijă și atenție – fiind aplicată și tandemului F. Rusă - China.

Reamintim că relațiile ruso-nord-coreene nu sunt ceva nou și că, similar celor sino-nord-coreene, au suferit apropieri și depărțări ciclice. În septembrie 2023, Kim Jong-Un a efectuat o vizită în F.Rusă (cea mai lungă călătorie în străinătate de la preluarea puterii în anul 2011), unde s-a întâlnit și cu președintele Vladimir Putin²¹. Rezultatele vizitei au fost benefice fiecărei părți, fapt evidențiat în mass media națională. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, spre deosebire de perioada Războiului Rece, când Coreea de Nord și Uniunea Sovietică erau legate printr-un tratat de alianță militară care obliga fiecare parte să participe la apărarea celeilalte în caz de atac, actuala „unitate militantă” (așa cum au scris media nord-coreene) nu este obligatorie deoarece „tratatul de prietenie, bună vecinătate și cooperare dintre F.Rusă și Coreea de Nord”, încheiat în anul 2000 (în baza căruia s-au revitalizat actualele relații), nu include nicio clauză obligatorie privind asistența militară reciprocă. Cu alte cuvinte, în caz de pericol, fiecare parte are libertatea de a decide dacă participă sau nu la apărarea celeilalte părți. Tratatul din anul 2000 a ilustrat clar dorința Moscovei de a păstra un echilibru diplomatic în abordarea geopolitică și geostrategică a celor două state coreene, dar recenta „unitate militantă” cu autoritățile de la Pyongyang pare că anulează eforturile diplomatice ruse de a avea legături cu autoritățile de la Seul.

Pentru Moscova, cultivarea relațiilor cu Pyongyangul înseamnă diminuarea controlului Chinei asupra RPDC și mai puțin inducerea unui element de insecuritate pentru prezența militară americană din Coreea de Sud, fără însă a influența

semnificativ hegemonia chineză din Asia. În noul context geopolitic și geostrategic, F.Rusă este dependentă de China și nu o poate concura în condițiile în care are nevoie de susținerea acesteia. Acesta este și motivul pentru care considerăm că F.Rusă nu va oferi Pyongyangului toate tehnologiile militare sensibile cu care acesta ar putea concura împotriva Coreii de Sud, dar îi poate oferi suficient cât pentru a produce nervozitate la Seul, Tokyo și Washington. Acest ajutor nu a fost trecut cu vederea de Beijing, conștient că situația îi oferă lui Kim Jong-Un o șansă de reducere a dependenței sale față de China, chiar dacă Coreea de Nord a admis că aceasta este cel mai important partener de securitate. Marele avantaj al Chinei este faptul că alianța sa cu Coreea de Nord are la bază un tratat real, de ajutor militar reciproc²².

Politica externă rusă, cea din trecut, ca și cea din prezent, pune accent pe evenimentele din Europa și mai puțin pe cele din Asia, această politică fiind foarte probabil să fie urmată și de actuala conducere rusă²³. De exemplu, în anii 50, conducerea sovietică nu a fost de acord să trimită trupe terestre aliatului său, Coreea de Nord, delegând în schimb China, aceasta susținând cea mai mare parte a apărării statului nord-coreean în anii de după războiul din Peninsula Coreea.

Pyongyangul poate fi ajutat în politica de subminare a sancțiunilor internaționale cât timp susține efortul rus depus pe alte fronturi, fiind aproape exclus un ajutor semnificativ pentru asigurarea securității acestuia. Singurele pârghii prin care cele două state se pot susține sunt proiectarea importanței diplomatice crescânde pe scena geopolitică și geostrategică internațională²⁴ și schimbul/comerțul cu tehnică militară și armament.

Includerea în delegația nord-coreeană a lui Ryong Jo-Chun, cunoscut ca fiind responsabil de politicile privind munițiile, fabricile de obuze și rachete, a indus imediat ideea posibilității furnizării F.Ruse, de către Coreea de Nord, a unui ajutor militar sub formă de muniții în schimbul tehnologiilor militare rusești avansate pentru sateliți militari de recunoaștere, rachete cu rază lungă de acțiune și drone.

V.Putin și-a extins baza de aprovizionare cu armament și muniții în rândul țărilor care au o atitudine ostilă la adresa SUA și a influenței globale a acestora, apelând și la Coreea de Nord și la Iran, state aflate sub embargo internațional. Încă din 2022, SUA afirmă că statul nord-coreean furniza F.Ruse rachete și proiectile de artilerie, călcând rezoluția Consiliului de Securitate din 2016, rezoluție susținută și de către Moscova. Posibilitatea ca F.Rusă să transfere tehnologie RPDC, îndeosebi tehnologie de rachete, sateliți de spionaj, submarine cu propulsie nucleară și tehnologie de aviație este scăzută, deoarece Moscova încearcă să păstreze secretul asupra unor astfel de tehnologii. Este însă foarte posibil ca, în schimbul muniției de artilerie, Kremlinul să ofere produse agroalimentare, sprijin politic la nivel internațional și transfer de tehnologie deja depășită.

În plus, izolarea în care a fost statul nord-coreean are impact asupra calității produselor nord-coreene din domeniu, Pyongyangul putând produce muniții conform tehnologiilor din perioada Războiului Rece, adecvate armatei ruse, nu și muniții inteligente. Moscova poate ajuta la modernizarea acestor produse nord-coreene, dar, în pofida disponibilității părții nord-coreene, timpul nu este în favoarea F.Ruse. Poate și din acest motiv, „unitatea militantă” se reduce la o alianță conjuncturală și nu devine o alianță de securitate similară celor din perioada Războiului Rece. Cu toate acestea, F.Rusă dorește să păstreze aparența de conformare la obligațiile internaționale asumate, de respectare a restricțiilor impuse RPDC, deoarece Consiliul de Securitate al ONU încă îi este util, motiv pentru care își limitează declarațiile oficiale (nu și acțiunile concrete, din teren).

CONCLUZIE

Coreea de Nord este cel mai reprezentativ caz al modului în care un stat „mic și slab” își poate transforma slăbiciunea în punct forte. Orice politică aplicată până în prezent de comunitatea internațională a eșuat, fapt care ar trebui să inducă ideea că este mai mult decât necesară abordarea

unei noi și diferite viziuni în ceea ce privește RPDC și conducerea sa. În pofida retoricilor agresive și incisive, conducerea nord-coreeană este extrem de conștientă de acțiunile sale, iar presiunile interne și externe nu par a determina, în viitorul apropiat, colapsul regimului. Ținând cont de evoluțiile politico-militare și economico-sociale, se poate afirma că liderul nord-coreean dorește să fie cunoscut de popor ca un reformator, iar RPDC ca cea mai stabilă țară din regiune, fără crize sau conflicte, un actor național la fel de important ca ceilalți vecini din regiune.

În pofida manifestărilor verbale belicoase, Pyongyangul se teme de o reacție militară externă, mai ales una care ar putea fi generată de un eveniment neintenționat. Obiectivul urmărit de autoritățile de la Pyongyang, din perspectiva consolidării cooperării bilaterale cu Moscova, are în vedere obținerea unui maxim de avantaje economico-financiare și politico-diplomatice. Pentru regimul lui Kim Jong-Un este cu mult mai importantă consolidarea internă, prosperitatea populației și modernizarea statului. Revenirea

la Casa Albă a lui Donald Trump ar putea relaxa sancțiunile actuale impuse RPDC și, implicit, ar putea duce la îmbunătățirea situației interne a populației nord-coreene, situație foarte puțin probabilă în cazul menținerii Administrației Biden (a unei administrații democratice)²⁵ care nu crede într-un compromis cu partea nord-coreeană.

De asemenea, în pofida acțiunilor conducerii nord-coreene, în general există puține opțiuni pentru comunitatea internațională în ceea ce privește modalitatea de reacție, Pyongyangul fiind deja aspru sancționat, iar aceste acțiuni s-au dovedit inutile. În mod similar, aceleași efecte ar avea eliminarea RPDC din cadrul instituțiilor internaționale (ONU), în acest caz efectele negative fiind cu mult mai distructive decât cele imaginate până în prezent. Trebuie să ținem cont că, din punctul de vedere al Pyongyangului, orice demers care contribuie la consolidarea poziției sale pe termen lung merită întreprins chiar cu prețul întreruperilor minore ale relațiilor acestuia cu puterile din jur.

BIBLIOGRAFIE:

1. ANCUȚ Isabela, „Legitimitatea conducerii politice a lui Kim Jong-Un și posibile evoluții ale situației din R.P.D. Coreeană”, revista *Infosfera*, vol. VIII, nr.1, Editura CTEA, București, 2016.
2. ANCUȚ Isabela, „Teoria succesiunilor coexistente și criza asiatică (coreeană)”, revista *Infosfera*, vol. IX, nr. 4, 2017.
3. BABSON Bradley O., *What to Make of North Korea’s Forward-looking Economic Strategy and Prospects*, 09.02.2024, în <https://www.38north.org/what-to-make-of-north-korea-s-forward-looking-economic-strategy-and-prospects/>
4. BRADLEY Martin, *Under the Loving Care of the Fatherly Leader*; New York, NY, Thomas Dunne Books, 2004.
5. GAUSE Ken E., *North Korean House of Cards. Leadership Dynamics under Kim Jong-un*, Committee for Human Rights in North Korea, Library of Congress, Washington, DC, 2015.
6. GRAHAM Ong-Webb, *Behind North Korea’s Olive Branch: An Alternative View*, S.Rajaratnam School of International Studies Nanyang Technological University, Singapore, www.rsis.edu.sg.
7. JANG Seul-kee, *N. Korea silences dissent about efforts to erase concept of “national reunification”*, 21.03.2024, <https://www.dailynk.com/english/north-korea-silences-dissent-efforts-erase-concept-national-reunification/>
8. KIM Chun-Sig, *Decoding North Korea’s Changing Policies: A South Korean Perspective*, 28.02.2024, <https://www.38north.org/2024/02/decoding-north-koreas-changing-policies-a-south-korean-perspective/>
9. KWAK Gil-sup, *What we know about Kim Ju Ae’s chances for succession so far*, 20.03.2024 <https://www.dailynk.com/english/what-we-know-about-kim-ju-ae-chances-succession-so-far/>
10. LEVI Nicolas, *A divided Korea is the natural future of the Korean Peninsula*, Foreign Policy Journal, 01.12.2010; <http://nicolaslevi.wordpress.com>.
11. LIM Jae-Cheon, *Kim Jong Il’s Leadership of North Korea*, London, Routledge, 2009.
12. MADDEN Michael, *We’re a Happy Family: Decoding Kim Ju Ae’s Family Affiliations*, 20.12.2023, în <https://www.38north.org/2023/12/we-re-a-happy-family-decoding-kim-ju-ae-s-family-affiliations/>
13. MANSOUROV Alexandre Y., *Inside North Korea’s Blackbox: Reversing the Optics, DPRK Policy Elites* (Kongdan Oh Hassig, ed.) Alexandria, VA: Institute for Defense Analyses, 2004.
14. RAMANI Samuel, *Russia and North Korea: A Growing Strategic Partnership*, 17.11.2023, <https://www.38north.org/2023/11/russia-and-north-korea-a-growing-strategic-partnership/>
15. SCHÄFER Thomas, *A Fundamental Shift or More of the Same? A Rebuttal*, 17.01.2024, <https://www.38north.org/2024/01/a-fundamental-shift-or-more-of-the-same-a-rebuttal/>
16. SILBERSTEIN Benjamin Katzeff, *What Kim Jong Un’s Russia visit could mean for the North Korean economy*, 12.09.2023 <https://www.nkeconwatch.com/2023/09/12/what-kim-jong-uns-russia-visit-could-mean-for-the-north-korean-economy/>

- ¹ Pentru mai multe informații privind regimul politic al liderului nord-coreean pot fi consultate Isabela Ancuț, „Legitimitatea conducerii politice a lui Kim Jong-Un și posibile evoluții ale situației din R.P.D. Coreeană”, *Infosfera*, vol. VIII, nr.1, Editura CTEA, București, 2016; și Isabela Ancuț, „Teoria succesiunilor coexistente și criza asiatică (coreeană)”, *Infosfera*, vol. IX, nr. 4, Editura CTEA, București, 2017.
- ² Strângeri de mână, bătaii pe umăr, îmbrățișări. Acest mod de comportament este dezaprobat/interzis în societatea asiatică, respectiv în cea coreeană (a fost și pedepsit prin lege), mai ales în cazul în care are loc între persoane de sex opus.
- ³ „A doua generație” - reprezentată de lideri cu puncte de vedere rigide, situați la vârful conducerii partidului, guvernului și a forțelor armate, care nu acceptă reformele; „a treia generație” reprezintă elita relativ bogată, educată în străinătate, fără o pregătire revoluționară, dar cu un puternic „background” familial, reprezentată de cei mai devotați suporterii ai lui Kim Jong-Un.
- ⁴ Madden Michael, *We’re a Happy Family: Decoding Kim Ju Ae’s Family Affiliations*, 20.12.2023, în <https://www.38north.org/2023/12/we-re-a-happy-family-decoding-kim-ju-ae-s-family-affiliations/>, accesat la data de 10.01.2024.
- ⁵ Kwak Gil-sup, *What we know about Kim Ju Ae’s chances for succession so far*, 20.03.2024 în <https://www.dailynk.com/english/what-we-know-about-kim-ju-ae-chances-succession-so-far/>, accesat la data de 029.03.2024.
- ⁶ Este vorba de Universitatea Kim Il-Sung și Școala Revoluționarilor Mangyongdae.
- ⁷ În perioada 2015-2017 apăruseră semnale că economia nord-coreeană a înregistrat o ușoară revigorare, concretizată în creșterea PIB-ului și a producției agricole, chiar dacă, per ansamblu, rezervele de hrană au fost insuficiente. Implementarea stimulentei acordate firmelor și sectorului agricol, extinderea/promovarea de noi zone economice speciale au fost destinate limitării activității pieței negre valutare și creșterii perspectivei de atragere de investiții străine în RPDC.
- ⁸ Silberstein Benjamin Katzeff, *What Kim Jong Un’s Russia visit could mean for the North Korean economy*, 12.09.2023, publicat în <https://www.nkeconwatch.com/2023/09/12/what-kim-jong-uns-russia-visit-could-mean-for-the-north-korean-economy/>, accesat la data de 14.01.2024.
- ⁹ KCNA „Report on 19th Enlarged Meeting of the Political Bureau of 8th C.C., WPK,” 25.01.2024; Babson Bradley O., *What to Make of North Korea’s Forward-looking Economic Strategy and Prospects*, 09.02.2024, publicat în <https://www.38north.org/what-to-make-of-north-korea-s-forward-looking-economic-strategy-and-prospects/>, accesat la data de 10.01.2024.
- ¹⁰ Idem.
- ¹¹ KCNA „Report on 19th Enlarged Meeting of the Political Bureau of 8th C.C., WPK,” 25.01.2024; Babson Bradley O., *What to Make of North Korea’s Forward-looking Economic Strategy and Prospects*, 09.02.2024, publicat în <https://www.38north.org/what-to-make-of-north-korea-s-forward-looking-economic-strategy-and-prospects/>, accesat la data de 10.01.2024.
- ¹² Silberstein Benjamin Katzeff, „Missing the Target: The complicated truth about sanctions on North Korea”, publicat în *East Asia Forum Quarterly*, Ediția Iunie 2023, republicat în <https://www.nkeconwatch.com/2023/06/16/missing-the-target-the-complicated-truth-about-sanctions-on-north-korea/>, accesat la data de 14.01.2024.
- ¹³ Kim Chun-Sig, *Decoding North Korea’s Changing Policies: A South Korean Perspective*, 28.02.2024, publicat în <https://www.38north.org/2024/02/decoding-north-koreas-changing-policies-a-south-korean-perspective>, citând „Report on North Korea’s Economic and Social Conditions”, Ministerul Unificării, 06.02.2024, p. 232, accesat la data de 22.03.2024.
- ¹⁴ <http://nicolaslevi.wordpress.com>; *A divided Korea is the natural future of the Korean Peninsula*, Foreign Policy Journal, 01.12.2010, accesat la data de 22.01.2024.
- ¹⁵ Jang Seul-Kee, *N. Korea silences dissent about efforts to erase concept of “national reunification”*, 21.03.2024, în <https://www.dailynk.com/english/north-korea-silences-dissent-efforts-erase-concept-national-reunification/>, accesat la data de 29.03.2024.
- ¹⁶ LEE Ming-Yong, *China ignores North Korea’s provocations at its own risk*, în <https://thediplomat.com/2023/11/china-ignores-north-koreas-provocations-at-its-own-risk/>, accesat la data de 29.03.2024.
- ¹⁷ Ancuț Isabela, „Teoria succesiunilor coexistente și criza asiatică (coreeană)”, revista *Infosfera*, vol. IX, nr. 4, 2017.
- ¹⁸ Ancuț Isabela, „Legitimitatea conducerii politice a lui Kim Jong-Un și posibile evoluții ale situației din R.P.D. Coreeană”, revista *Infosfera*, vol. VIII, nr.1, Editura CTEA, București, 2016.
- ¹⁹ George Friedman, „Deschiderea strategică puțin probabilă a RPDC Coreene”, *Geopolitical Futures*, 16.01.2018, accesat la 11.01.2024.
- ²⁰ Graham Ong-Webb, *Behind North Korea’s Olive Branch: An Alternative View*, S.Rajaratnam School of International Studies Nanyang Technological University, Singapore, www.rsis.edu.sg, accesat la data de 11.01.2024.
- ²¹ Întărirea alianței Coreea de Nord - Rusia a început în iulie 2023, când Kim Jong-Un l-a primit, la Pyongyang, pe ministrul rus al apărării, Serghei Shoigu (care a participat la evenimentele de marcare a 70 de ani de la Acordul de armistițiu în războiul coreean).
- ²² Liderul nord-coreean s-a întâlnit cu președintele chinez, Xi Jinping, de cinci ori în perioada 2018-2019, întâlniri derulate înainte de summit-urile cu președintele sud-coreean, Moon Jae-In, și/sau cu președintele SUA, Donald Trump, și doar de două ori cu președintele rus, V.Putin.
- ²³ Schäfer Thomas, *A Fundamental Shift or More of the Same? A Rebuttal*, 17.01.2024, în <https://www.38north.org/2024/01/a-fundamental-shift-or-more-of-the-same-a-rebuttal/>, accesat la data de 28.01.2024.
- ²⁴ Ramani Samuel, *Russia and North Korea: A Growing Strategic Partnership*, 17.11.2023, în <https://www.38north.org/2023/11/russia-and-north-korea-a-growing-strategic-partnership/>, accesat la data de 01.04.2024.
- ²⁵ Schäfer Thomas, *A Fundamental Shift or More of the Same? A Rebuttal*, 17.01.2024, în <https://www.38north.org/2024/01/a-fundamental-shift-or-more-of-the-same-a-rebuttal/>, accesat la data de 28.01.2024.

SUBIECTE TRANSDISCIPLINARE ÎN NATO ȘI REFLECTAREA LOR LA NIVELUL DISCIPLINEI HUMINT – SECURITATEA UMANĂ, CONSIDERAȚIILE DE GEN ȘI CONSOLIDAREA INTEGRITĂȚII

*Dr. Alexandru KIS**

Abstract

This article explores the intersection of transdisciplinary subjects within NATO and their reflection within the discipline of HUMINT (Human Intelligence). Focusing on the themes of human security, gender considerations, and the strengthening of integrity, it delves into the evolving landscape of security studies within the alliance. Drawing from diverse academic disciplines and practical insights, the discussion sheds light on the complex challenges facing modern security paradigms. It examines how NATO, as a multifaceted security organization, incorporates transdisciplinary approaches to address contemporary security threats and vulnerabilities. Through the lens of HUMINT, the article examines the integration of human-centric perspectives, gender analysis, and the promotion of integrity within NATO's strategic frameworks. By emphasizing the importance of holistic and inclusive security perspectives, it advocates for a comprehensive understanding of security that accounts for the diverse dimensions of human experience and vulnerability. Ultimately, this article underscores the significance of transdisciplinary dialogue and collaboration in shaping NATO's responses to emerging security challenges in the 21st century.

Keywords: *transdisciplinary subjects; human security; gender considerations; NATO's responses to emerging security challenges.*

INTRODUCERE

Conceptele transdisciplinare („cross-cutting”) sunt elemente care transcend limitele unui nucleu disciplinar (locul comun a ceea ce putem defini ca disciplină științifică sau educațională bine delimitată), având valoare

explicativă materializată în aspecte structurale, funcționale și de entropie ale unui sistem¹.

Elementul comun al subiectelor transdisciplinare constă în natura lor suprapusă, inclusiv în ceea ce privește interacțiunea dintre ele; această interacțiune poate duce la dinamici complexe, care afectează diferite dimensiuni ale oricărui sistem. Prin urmare, înțelegerea

**Autorul este expert în cadrul Centrului de Excelență NATO în domeniul HUMINT; opiniile și ideile exprimate în acest articol aparțin autorului și nu reflectă neapărat politica NATO și a Centrului de Excelență NATO în domeniul HUMINT.*

comprehensivă a acestor subiecte este esențială pentru luarea deciziilor eficiente în operațiile militare, în condițiile unor interdependențe intrinseci în cadrul instrumentului militar de putere, ce pornesc de la sincronizarea interarme și a capacităților/ funcțiilor militare (marcând o nouă înțelegere în tranziția de la operații de tip „Joint” la „Multi-Domain Operations”) și generează cerințe specifice în sfera educației și instruirii.

Culegerea de informații din surse umane (*Human Intelligence* – HUMINT) presupune, la nivel educațional, pe lângă fluxul informațional și procedural specific genului proximal al disciplinei de intelligence, o abordare pluridisciplinară ce definește atât multitudinea de abilități și competențe necesare în cadrul organizației HUMINT (managementul activității, culegerea de informații, procesarea informațiilor, corelarea cu ciclul operațiilor militare²), cât și complexitatea cunoașterii („depth of knowledge”) la nivelul acestor competențe, ce face apel la o aprofundare a valențelor aplicative ale psihologiei, sociologiei, geografiei umane³, istoriei, dreptului internațional⁴ și, tot mai relevant, la aspecte tehnologice ce definesc noua dimensiune a interacțiunii umane în societatea informațională (comunicarea în social media, inteligența artificială, etc.).

Depășind acest cadru funcțional, NATO promovează o serie de valori specifice cu titlul de „cross-cutting topics”, încurajând abordarea lor integrată în cadrul programelor de instruire specifice disciplinelor educaționale recunoscute. Acestea sunt descrise în anexa B a Doctrinei Aliate Întrunite pentru Cooperarea Civili-Militari (CIMIC) - AJP 3-19⁵ și se referă la: *protecția extinsă a civililor* („protection of civilians”), *protecția copiilor în situații de criză și conflicte militare* („children and armed conflict”), *considerațiile de gen în sectorul apărării și securității* („women, peace and security”), *protecția proprietății culturale* („cultural property protection”) și *dezvoltarea și consolidarea integrității* („building integrity”). Pe lângă subiectele evidențiate anterior, NATO promovează în cadrul conceptului de „securitate umană” și alte subiecte critice, cum sunt protecția împotriva violenței sexuale asociată războiului și combaterea traficului de ființe umane⁶, justificând pe deplin clasificarea conceptului de securitate umană, în accepțiunea NATO, ca subiect transdisciplinar⁷.

Mai departe, vom identifica o serie de aspecte relevante privind modul în care aceste subiecte își găsesc relevanța în HUMINT, concretizate la nivelul eforturilor de pregătire a specialiștilor în domeniu, evidențiind, totodată, rolul activității primare de culegere a informațiilor la nivelul elementelor de forță („*every soldier is a sensor*”) ca subiect transversal promovat de către comunitatea de interes HUMINT, în cadrul programelor de instruire ale NATO.

SECURITATEA UMANĂ – UN SUBIECT TRANSDISCIPLINAR

În baza cadrului conceptual și a spectrului funcțional consolidate la nivelul ONU (ca rezultat al mai multor rezoluții ale Consiliului de Securitate) și conștientizând importanța abordărilor de securitate nuanțate, cu o puternică dimensiune umană, NATO și-a asumat în noul Concept Strategic o serie de responsabilități avansate în domeniul securității umane, fundamentate ulterior în programul *Human Security Approach and Guiding Principles (Abordarea de Securitate Umană și Principiile Directoare)*⁸, adoptat în iunie 2022, la Summit-ul de la Madrid.

Pornind de la experiențele anterioare ce vizau reducerea interferenței operațiilor militare cu populația locală și sprijinirea acesteia în contextul situațiilor de criză sau de conflict⁹, activitatea NATO în domeniul securității umane se concentrează – după cum am arătat anterior – în câteva arii critice de interes reflectate la nivelul teatrelor de operații și consolidate în teoria și practica Alianței în ultimii ani, în special sub auspiciile CIMIC: protecția civililor în contextul operațiilor militare (cu particularizări privind protecția copiilor și a victimelor traficului de ființe umane și violenței sexuale asociate războiului) și protecția proprietății culturale. Conflictele din Ucraina și Fâșia Gaza ilustrează fără echivoc actualitatea și importanța acestor aspecte, precum și primatul autorității în materie a elementului militar. Această afirmație nu diminuează importanța eforturilor organizațiilor umanitare, ci doar poziționează responsabilitatea în logica abordării cuprinzătoare.

Dincolo de aportul HUMINT la procesul de planificare a operațiilor, cea mai relevantă contribuție în angrenajul ciclului informațional este reprezentată, pe de o parte, de capacitatea

mijloacelor de culegere a informațiilor din surse umane de a penetra diferite paliere cognitive și, pe de altă parte, de versatilitatea lor în angrenarea de surse umane din medii socio-profesionale variate. Ca urmare, în funcție de orientarea primită, operatorii HUMINT pot valorifica atât informații ce țin de aspecte generale și particulare ale situației din zona de interes (așa-numitele „*atmospherics*”), cât și date și informații ce răspund unor cerințe critice ale factorilor decizionali, accesând oportunități exclusive legate de descifrarea intențiilor, motivațiilor și planurilor oponentilor, structurilor organizatorice (rețelele umane) ale acestora, interdependențelor și condiționalităților, starea moralului, punctele tari și vulnerabilitățile pe care grupurile-țintă le prezintă.

În acest context, formularea de către factorii decizionali a unor cereri de informații din spectrul securității umane (una dintre prioritățile declarate ale Alianței în contextul operațiilor militare) survine în mod natural, antrenând în acest sens

toate capacitățile de colectare, în baza procesului de management al cererilor de informații și gestionării colectării acestora. Chiar dacă problematicile din spectrul securității umane țin mai mult de apanajul CIMIC, varietatea și complexitatea lor, motivațiile, intențiile și prioritățile actorilor implicați, precum și validarea identității lor și descoperirea rețelelor de sprijin, reclamă un efort susținut pentru evidențierea unor cursuri de acțiune probabile ce interferează cu misiunea și obiectivele forței.

În HUMINT atât operatorul implicat în culegerea informațiilor, cât și analistul trebuie să demonstreze o pregătire de bază cu privire la aspectele teoretice ale abordării securității umane în cadrul NATO și să înțeleagă complexitatea mediului uman în zona de interes informațional. Astfel, în tabelul de mai jos¹⁰ sunt prezentate (fără pretenție de exhaustivitate) o serie de repere și indicatori necesari în aprofundarea pregătirii specifice.

Protecția civililor	Protecția copiilor în conflictul armat	Traficul de persoane	Violența sexuală legată de conflict	Protecția patrimoniului cultural
<ul style="list-style-type: none"> • contribuție la lista cu obiective interzise în procesul de targeting, pentru a proteja civilii; • identificarea factorilor PMESII (Politici, Militari, Economici, Sociali, Informaționali și Infrastructură) legați de supraviețuirea comunităților; • organizarea comunităților, rețele umane și persoane cheie; • relații dintre diferite grupuri umane intra- și extra-comunitare; • obiceiuri locale; • mobilitatea populației; • amenințări la adresa comunităților și indivizilor, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • indicatori privind amenințările la adresa școlilor și spitalelor sau refuzul de acces la serviciile umanitare; • educație, îngrijire medicală, suport psihosocial și condiții de viață sigure; • recrutarea copiilor ca soldați sau folosirea acestora pe post de scut uman, răpire, omor și mutilare, exploatare sexuală sau orice alt rău; • identificarea de riscuri la adresa copiilor, generate de operația militară. 	<ul style="list-style-type: none"> • indicatori cu privire la comerțul ilicit și exploatarea indivizilor în diverse scopuri, cum ar fi muncă forțată, exploatare sexuală, recoltarea de organe și alte forme de abuz; organizații criminale; • tehnici, tactici, proceduri ale crimei organizate; • finanțarea activităților criminale, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • probleme locale de gen; • indicatori privind utilizarea violenței sexuale ca armă în război și tactică în conflictele armate; • identificarea autorilor faptelor de violență sexuală, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • identificarea, localizarea și aranjamentele locale pentru protejarea activelor culturale, istorice și artistice semnificative, cum ar fi artefacte, monumente, situri și tradiții; • contribuția la lista cu obiective interzise în procesul de targeting, pentru a proteja proprietatea culturală; • indicatori de amenințări la adresa sau atacuri asupra proprietății culturale, etc.

Aceste aspecte trebuie privite din perspectiva cadrului legal și a formulilor de răspuns dezvoltate la nivel internațional în baza experienței și lecțiilor învățate de-a lungul mai multor conflicte¹¹. La rândul lor, conflictele din Ucraina și Fâșia Gaza capitalizează o serie de violări ale garanțiilor de securitate umană asigurate de legislația internațională. În mod evident, documentarea acestora este dificilă, în special pe timpul fazelor active ale luptei, iar relevanța informațiilor din acest spectru, colectate prin capacități de intelligence, transcende relevanța ad-hoc a integrării în cadrul operațional, sprijinind pe termen lung documentarea abuzurilor și crimelor comise în vederea tragerii la răspundere a celor responsabili.

În acest sens, în HUMINT, identificarea surselor umane adecvate reprezintă o altă provocare în ceea ce privește riscurile etice sau de securitate, având în vedere relația cu persoane din eventuale cercuri criminale. Pe de altă parte, debriefing-ul victimelor sau martorilor abuzurilor reclamă (în situația în care o astfel de activitate

este aprobată¹²) sprijinul unui consilier psihologic, aspect esențial pentru a înțelege condițiile și psihologia specifică a subiecților¹³. De asemenea, o acoperire informațională corespunzătoare în zona de responsabilitate nu poate fi realizată fără participarea tuturor resurselor militare implicate în interacțiunea cu mediul uman (în baza principiului „fiecare soldat este un senzor”). Activitatea de colectare a informațiilor trebuie să se bazeze pe conștientizarea adecvată a elementelor de referință în securitatea umană, dezvoltarea sensibilității culturale, orientare și direcționare (inclusiv prin relația cu elementul HUMINT din teatrul de operații).

În mod corespunzător, și elementul HUMINT se raportează direct sau prin intermediul structurii de intelligence la alte entități implicate în gestionarea aspectelor de securitate umană (figura 1), evidențiind importanța legăturilor formale de cooperare în vederea deconflicării/cooperării și dezvoltării unor abilități care să permită o abordare competentă a subiectului.

Figura 1: Securitatea umană – subiect transdisciplinar cu implicații la nivel de stat major și în relația cu diferiți actori non-militari (prelucrare după AJP 3-19, p. 1-11)

REFLECTAREA CONSIDERAȚIILOR DE GEN ÎN SECTORUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII

Conform doctrinei NATO pentru CIMIC, diferențierea de gen se referă la „*atribuțiile sociale asociate cu a fi bărbat sau femeie, învățate prin socializare și determinând poziția și valoarea unei persoane* [roluri sociale, interacțiuni, atribute de putere, acces la resurse – n.a.] *într-un context dat*”¹⁴, fiind parte a unei construcții culturale, educaționale și sociale complexe.

Politica NATO privind femeile, pacea și securitatea este bazată pe principiile integrării (cuantificând perspectivele diferite pe bază de gen în procesele operaționale și de dezvoltare a capacităților), inclusivității (participarea echilibrată în materie de gen la procesele interne) și integrității (privind etica relațională)¹⁵. În acest cadru, NATO promovează egalitatea de gen ca valoare de bază, evidențiind abilitățile complementare ale bărbaților și femeilor ce formează personalul Alianței¹⁶. Istoricul implicării femeilor în diferite roluri în activitatea de intelligence (colectare de informații, criptografie, analiză, etc.)¹⁷ demonstrează pe deplin acest fapt.

Poate mai mult decât în oricare altă disciplină de culegere a informațiilor, înțelegerea culturii locale și a relațiilor dintre genuri și generații este crucială pentru o abordare de succes a specificului activității. Operatorii HUMINT sunt provocați adesea de prejudecățile locale și se confruntă cu dilema echilibrării interesului de colectare a informațiilor cu promovarea activă a principiilor de egalitate de gen sau opoziția față de practici abuzive îndreptate împotriva femeilor sau copiilor. Societățile patriarhale dovedesc grade diferite de toleranță față de astfel de imixțiuni, iar adecvarea polivalentă a interacțiunii dintre operator și sursă este absolut necesară. Pe lângă construirea profilului psihologic al sursei (bărbat sau femeie) în vederea stabilirii compatibilității relaționale, considerentul de gen devine un factor critic (uneori decisiv) în alocarea resurselor umane implicate în colectarea de informații¹⁸.

Adăugând considerentele de natură etică, consilierea și educația specifică în domeniul diferenței de gen și al impactului acesteia la nivelul activităților HUMINT devin un multiplicator de eficiență. Având în vedere caracterul pro-activ al angajării interacțiunilor cu populația locală de către elementele HUMINT, relaționarea cu structurile GENAD¹⁹ pentru elaborarea unor proceduri adaptate rămâne o prioritate pentru viitor și trebuie să pornească de la lecțiile învățate și experiența acumulată atât în diferite teatre de operații, cât și în baza cercetării academice.

DEZVOLTAREA ȘI CONSOLIDAREA INTEGRITĂȚII ÎN HUMINT

În general, activitățile HUMINT necesită o echilibrare delicată între obținerea informațiilor necesare și respectarea valorilor etice fundamentale și a drepturilor omului. Respectarea normelor legale și a principiilor etice profesionale este esențială pentru menținerea integrității și credibilității în domeniul informațiilor și securității și se realizează, în primul rând, prin reglementarea și integrarea într-un cadru controlat a elementelor de protecție a surselor umane și a modalităților de interacțiune cu acestea, precum și procesarea și validarea informației²⁰.

NATO Building Integrity este un program care își propune să consolideze integritatea, transparența și responsabilitatea în sectorul apărării și securității, ca parte a angajamentului NATO pentru buna guvernare. Implementat în baza unei politici²¹ și a unui plan de acțiune bine conturate (aliniat proceselor naționale), acesta întreprinde o serie de instrumente²² menite să faciliteze consolidarea integrității în plan personal (*o persoană este integrită dacă aceasta își face munca onest, competent și complet*²³), la nivel de proces (*un proces este integru dacă funcționează cum trebuie și se integrează perfect în sistemul din care face parte*²⁴) și la nivel de organizație (*aceasta dovedește integritate dacă activitatea sa se desfășoară cu responsabilitate adecvată,*

competență, până la capăt și fără ca producția sau resursele să fie deturnate în scopuri corupte sau necinstite²⁵).

Conceptul militar pentru consolidarea integrității în operații (2021) a fost dezvoltat pentru diminuarea riscurilor de corupție în toate fazele și etapele procesului de planificare și conducere a operațiilor și misiunilor NATO, rezonând cu chestionarul de autoevaluare și procesul de evaluare *inter pares*²⁶, lansat în sprijinul structurilor naționale din domeniul apărării și securității și cu alte ghiduri și îndrumare ce vin în sprijinul managerilor de capacitate²⁷.

Operatorii HUMINT își desfășoară activitatea în teatre de operații caracterizate printr-un nivel scăzut de control guvernamental, administrativ și social, în care corupția (uneori înțeleasă ca necesară pentru a supraviețui într-un stat eșuat sau în condiții de incertitudine) este prezentă la toate nivelurile. Raportul „*Building Integrity in Operations: A Toolkit for NATO*”, sponsorizat de SHAPE, propune monitorizarea indicatorilor de integritate și asimilarea acestora în ciclul de intelligence (atât în activitatea de colectare, cât și considerarea lor în produsele de analiză)²⁸. Evident, sursele umane devin perfect poziționate în a răspunde cererilor de informații din acest spectru, iar operatorii HUMINT trebuie să dețină un portofoliu corespunzător de cunoștințe în domeniu pentru a dezvolta secvențe de chestionare pertinente, corelate cu realitățile locale politice, juridice, economice, socio-culturale și chiar tehnologice. Rezultatul acestei activități se concretizează în rapoarte legate de amenințările reprezentate de corupție la adresa operației și în relația cu națiunea gazdă (incluzând modul în care eficiența structurilor guvernamentale și de forță ale națiunii gazdă este afectată), înțelegerea modului în care corupția este subiectiv percepută și acceptată pe plan local, influențând relațiile interumane (cu adresabilitate directă în relația operator-sursă), identificarea și geolocalizarea actorilor și rețelelor umane implicate în lanțuri de corupție, relația cu criminalitatea organizată, etc.

Pe de altă parte, structurile HUMINT trebuie să analizeze propriile vulnerabilități în materie de integritate (pornind de la managementul

resurselor umane și financiare, analize de risc funcționale, operaționale și reputaționale, complianța legală a standardelor și procedurilor aplicate, formule de cooperare cu alte entități și până la aspecte legate de responsabilitate individuală și ierarhică, managementul surselor și integritatea/confidențialitatea informațiilor).

EDUCAȚIA ȘI INSTRUIREA ÎN DOMENIUL TRANSDISCIPLINARE

În abordarea sa asupra subiectelor transdisciplinare, NATO caută coordonarea cu actorii relevanți, conștientizarea sporită a situației, mesaje regulate, inclusiv prin intermediul STRATCOM (pentru a asigura înțelegerea internă și externă a eforturilor aliate în acest sens) și integrarea principiilor și funcțiilor subiectelor transdisciplinare în *know-how*-ul operațional.

Conceptul Strategic NATO din 2022 subliniază importanța integrării agendei *Women, Peace and Security* în toate sarcinile fundamentale ale Alianței și afirmă angajamentul continuu al organizației pentru promovarea egalității de gen ca o reflectare a valorilor sale, integrând-o în programele de instruire ale centrelor de formare și ale Centrelor de Excelență, precum și în instruirea pre-dislocare.²⁹ De asemenea, politica NATO privind prevenirea și răspunsul la violența sexuală în situații de conflict are o aplicabilitate universală pentru forțele aliate angrenate în operații, documentul subliniind necesitatea pregătirii personalului în identificarea, prevenirea și răspunsul la astfel de acțiuni, atât la nivel național, cât și în cadrul structurilor NATO.³⁰

Summit-ul NATO de la Vilnius (2023) a adus actualizări la politica NATO privind combaterea traficului de ființe umane³¹ și politica privind copiii în conflictele armate³², care prevăd *informarea, orientarea și instruirea obligatorie* a personalului cu privire la rolul NATO în identificarea, prevenirea și respectarea standardelor de bază privind reacția la traficul de persoane și la crimele/abuzurile comise împotriva copiilor în contextul conflictului. Toate aceste elemente conturează importanța vitală acordată la nivelul Alianței subiectelor transdisciplinare, cu accent

pe aspecte ce țin de promovarea, înțelegerea și aplicarea lor de către toate structurile interesate.

În zona de management educațional la nivel NATO unele subiecte transversale sunt tratate ca discipline educaționale de sine stătătoare (*Building Integrity/BI*³³), în timp ce alte elemente de referință sunt acoperite de discipline cu un grad mai mare de generalitate (*Military Contribution to Peace Support/ MC2PS*³⁴, care include multiple repere de securitate umană: protecția civililor, combaterea traficului de ființe umane, copiii și conflictele armate, protecția proprietății culturale și *Gender in Military Operations/GMO*³⁵, disciplină responsabilă pentru agenda *Women, Peace and Security*, dar și pentru violența sexuală asociată conflictului, din spectrul securității umane).

Sub egida acestor actori (dar și ca inițiative particulare ale altor facilități educaționale ce colaborează cu NATO) sunt generate numeroase cursuri subscrise domeniilor transdisciplinare și evidențiate în Catalogul NATO pentru oportunități educaționale și de instruire (ETOC). Disciplina BI se bucură de 18 cursuri specializate puse la dispoziție de diferiți furnizori educaționali, între care se remarcă Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare (DRESMARA) din Brașov. La rândul ei, disciplina GMO listează nu mai puțin de 13 cursuri (majoritatea furnizate de către Centrul Nordic pentru Aspecte de Gen în Operațiile Militare), pe când securitatea umană beneficiază de un număr redus de cursuri și fără o indexare corespunzătoare (un exemplu este cursul „*NATO and UN Approaches to the Protection of Civilians*”, oferit de Centrul Internațional al Forțelor de Apărare ale Finlandei/ FINCENT)³⁶. Cursurilor NATO li se adaugă, ca resursă suplimentară, soluțiile educaționale oferite sub egida altor organizații de securitate (ONU, OSCE, UE) sau a centrelor de instruire de profil (cum ar fi International Institute of Humanitarian Law de la San Remo³⁷).

Dincolo de cursurile specializate (cu adresabilitate variabilă în materie de public țință), managerii de capacități trebuie să abordeze în mod sistematic implementarea de

tematici transdisciplinare în curricula soluțiilor educaționale și de instruire individuală și colectivă, în vederea asimilării cadrului conceptual extins și dezvoltării de competențe specifice ca specializare suplimentară a personalului țință.

CONCLUZII

Aspectele transdisciplinare generează o perspectivă comprehensivă asupra mediului complex al operațiilor militare, în care interacțiunile dintre diferitele discipline și subiecte transversale influențează decisiv rezultatele. Integrarea conceptelor de securitate umană în HUMINT este esențială, aducând o abordare nuanțată în colectarea și interpretarea informațiilor. Protecția civililor, a copiilor în conflict, combaterea traficului de persoane și a violenței sexuale sunt subiecte complexe, ce necesită o pregătire aprofundată și o conștientizare etică.

Abordarea de gen în HUMINT devine crucială, reflectând diversitatea și particularitățile societăților în care operațiunile sunt desfășurate. Formarea specialiștilor HUMINT în sensul integrării perspectivei de gen și gestionarea adecvată a interacțiunilor cu sursele umane devin elemente cheie pentru succesul operațiunilor. Activitățile HUMINT necesită o echilibrare delicată între obținerea informațiilor și respectarea normelor etice. Conceptul de „Building Integrity” în cadrul NATO oferă instrumente pentru menținerea integrității și responsabilității în activitatea de informații, în timp ce monitorizarea și gestionarea riscurilor de corupție devin esențiale într-un mediu caracterizat de incertitudine și complexitate.

Abordarea transdisciplinară în HUMINT nu doar îmbogățește pregătirea specialiștilor, ci și optimizează operațiunile prin înțelegerea mai profundă a contextului în care acestea se desfășoară. Implementarea cu succes a acestor concepte în cadrul programelor de instruire ale NATO contribuie la o abordare mai eficientă și etică în culegerea informațiilor din surse umane, provocare la care Centrul de Excelență NATO în domeniul HUMINT este pregătit să răspundă.

BIBLIOGRAFIE

1. Allied Command Transformation/ Joint Force Development, *NATO Education and Training Opportunities Catalogue*, <https://e-itep.act.nato.int/Guest/ETOCindex.aspx>.
2. BEDNAR Kelsey, *What is a Crosscutting Concept?*, în *Defined – Educators Blog*, <https://blog.definedlearning.com/blog/what-is-a-crosscuttingconcept>.
3. BENEN Constance, de Carvalho Adelina Campos, Cîmpeanu Roxana, Lenarczyk Kamila, Olaru Ștefan, Vinnikov Alexander, *Building Integrity in Operations: A Toolkit for NATO*, Handbook sponsored by SHAPE.
4. Centre for Integrity in the Defence Sector, *Toolkit for Human Resource Management in the Public Sector*, NATO Graphics & Printing, 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/10/pdf/221024-BI-HRM-Toolkit-Public-Sector-en.pdf.
5. Defence Institution and Capacity Building Directorate, Operations Division NATO HQ, *Consolidarea integrității - chestionar de autoevaluare și procesul de evaluare inter pares*, Brussels, 9 ianuarie 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/10/pdf/211001-bi-saq-ro.pdf.
6. FITSANAKIS Joseph, *Is there such a thing as female HUMINT? New research highlights understudied topic*, 13 June 2022, <https://intelnews.org/2022/06/13/01-3202/>
7. Hacktoria, *Navigating Ethical Practices in Human Intelligence*, <https://hacktoria.com/ethical-humint-practices/>.
8. <https://iihl.org/courses-2/>
9. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep20948.4.pdf?refreqid=excelsior%3Ab3d4b501b63951cc95d55d3d72bc9167>.
10. KIS Alexandru, „Human Security – a cross-cutting topic in military operations. A study case for HUMINT in NATO”, în *Studia Securitatis Journal*, vol. XVII, nr. 2/2023, Research Center in Political Sciences, International Relations and European Studies, Sibiu.
11. KIS Alexandru, „More than wordplay: Human Geography and Human Intelligence”, în SARALaw Research Center, *International Journal of Legal and Social Order*, nr. 1, 2023, <https://www.ccdsara.ro/ijlso>.
12. KIS Alexandru, *NATO și securitatea umană*, Editura Universității din Oradea, 2012.
13. LAU Stephan, Bauer Farina T. S., „What About Her? Increasing the Actionability of HUMINT in Paternalistic Cultures by Considering Female Intelligence”, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, vol. 35, nr. 4, 2022, 07 Jun 2022, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08850607.2022.2068890>.
14. NATO HQ, *Human Security Approach and Guiding Principles*, October 2023, in https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208515.htm?selectedLocale=en (28.10.2023).
15. NATO Standardization Office, *NATO Standard AJP-3.19 Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Edition A, Version 1, November 2018, <https://www.handbook.cimic-coe.org/8.-annex/reference-docs/ajp-3.19-eda-v1-e.pdf>.
16. NATO, *Building Integrity*, 09 decembrie 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68368.htm.
17. NATO, *Human Security*, 20 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_181779.htm.
18. NATO, *NATO Building Integrity Policy*, 05 octombrie 2016, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_135626.htm?selectedLocale=en.
19. NATO, *NATO Policy on Children and Armed Conflict*, 12 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217691.htm.
20. NATO, *NATO Policy on Combatting Trafficking in Human Beings*, 12 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_71856.htm.
21. NATO, *NATO Policy on Preventing and Responding to Conflict-Related Sexual Violence*, 31 May 2021, <https://www.nato>.

int/cps/en/natohq/official_texts_184570.htm.

22. NATO, *Women, Peace and Security*, 24 January 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm.

23. ROUSSEAU Danielle, *Vicarious Trauma and Burnout for Prosecutors and Investigators*, 27 April 2021, <https://sites.bu.edu/daniellerousseau/2021/04/27/vicarious-trauma-and-burnout-for-prosecutors-and-investigators/>

24. United Nations Division for the Advancement of Women/ Department of Economic and Social Affairs, *Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response*, 1998, <https://www.un.org/womenwatch/daw/public/cover.pdf>.

25. United States Naval War College, *Intelligence Studies: Women in Intelligence*, <https://usnwc.libguides.com/c.php?g=494120&p=3381595>.

- ¹ Kelsey Bednar, *What is a Crosscutting Concept?*, în Defined – Educators Blog, <https://blog.definedlearning.com/blog/what-is-a-crosscuttingconcept>.
- ² Culegerea și procesarea informațiilor în domeniul HUMINT se raportează la ciclul TCPED – Task, Collect, Process, Exploit, and Disseminate (<https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep20948.4.pdf?refreqid=excelsior%3Ab3d4b501b63951cc95d55d3d72bc9167>).
- ³ Alexandru Kis, „More than wordplay: Human Geography and Human Intelligence”, SARALaw Research Center, *International Journal of Legal and Social Order*, nr. 1, 2023, p. 1-14, <https://www.ccdsara.ro/ijlso>
- ⁴ Activitatea HUMINT se raportează strict la cadrul legal național și internațional reflectat în norme și standarde ce limitează tacticile, tehnicile și procedurile de acțiune în raportul dintre operator și sursă, în completarea aspectelor de integritate și etică profesională.
- ⁵ NATO Standardization Office, *NATO Standard AJP-3.19 Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, Edition A, Version 1, November 2018, <https://www.handbook.cimic-coe.org/8.-annex/reference-docs/ajp-3.19-eda-v1-e.pdf>.
- ⁶ NATO, *Human Security*, 20 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_181779.htm.
- ⁷ Alexandru Kis, „Human Security – a cross-cutting topic in military operations. A study case for HUMINT in NATO”, în *Studia Securitatis Journal*, vol. XVII, nr. 2/2023, p. 108-116, Research Center in Political Sciences, International Relations and European Studies, Sibiu.
- ⁸ NATO HQ, *Human Security Approach and Guiding Principles*, October 2023, in https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_208515.htm?selectedLocale=en (28.10.2023).
- ⁹ Alexandru Kis, *NATO și securitatea umană*, Editura Universității din Oradea, 2012.
- ¹⁰ Prelucrare după Alexandru Kis, „Human Security – a cross-cutting topic in military operations. A study case for HUMINT in NATO”, în *Studia Securitatis Journal*, vol. XVII, nr. 2/2023, p. 108-116, issued by the Research Center in Political Sciences, International Relations and European Studies, Sibiu.
- ¹¹ United Nations Division for the Advancement of Women/ Department of Economic and Social Affairs, *Sexual Violence and Armed Conflict: United Nations Response*, 1998, <https://www.un.org/womenwatch/daw/public/cover.pdf>
- ¹² Politica NATO privind prevenirea și răspunsul la violența sexuală legată de conflict interzice/ limitează, în principiu, interogarea sau chestionarea victimelor abuzurilor de natură sexuală, NATO, *NATO Policy on Preventing and Responding to Conflict-Related Sexual Violence*, 31 May 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_184570.htm.
- ¹³ În acest context, debriefing-ul copiilor în calitate de surse umane este delicat și întâmpină obstacole din punct de vedere doctrinar; aducerea aminte a traumei în timpul chestionării reprezintă o experiență stresantă atât pentru aceștia, cât și pentru operatori, necesitând pregătire și calificare specializate (a se vedea Danielle Rousseau, *Vicarious Trauma and Burnout for Prosecutors and Investigators*, 27 April 2021, <https://sites.bu.edu/daniellerousseau/2021/04/27/vicarious-trauma-and-burnout-for-prosecutors-and-investigators/>). Aceste cazuri sunt de obicei direcționate către interviuri forensice, investigatori criminali sau procurori, în funcție de disponibilitate.
- ¹⁴ AJP 3-19, p. 1-11/1-12.
- ¹⁵ NATO, *Women, Peace and Security*, 24 January 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm.
- ¹⁶ Biroul de Consiliere de Gen al Statului Major Internațional Militar (International Military Staff Office of the Gender Advisor/ IMS GENAD) joacă un rol crucial în integrarea perspectivelor de gen în operațiile NATO, oferind consiliere

cu privire la problemele de gen, inclusiv implementarea Rezoluției Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (UNSCR) 1325 și rezoluțiilor conexe. IMS GENAD servește, de asemenea, ca Secretariat pentru Comitetul NATO privind Perspectivele de Gen (NCGP).

- ¹⁷ United States Naval War College, *Intelligence Studies: Women in Intelligence*, <https://usnwc.libguides.com/c.php?g=494120&p=3381595>.
- ¹⁸ Stephan Lau, Farina T. S. Bauer, „What About Her? Increasing the Actionability of HUMINT in Paternalistic Cultures by Considering Female Intelligence”, în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, vol. 35, nr. 4, 2022, p. 726-743, 07 Jun 2022, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08850607.2022.2068890>.
- ¹⁹ Joseph Fitsanakis, *Is there such a thing as female HUMINT? New research highlights understudied topic*, 13 June 2022, <https://intelnews.org/2022/06/13/01-3202/>.
- ²⁰ Hacktoria, *Navigating Ethical Practices in Human Intelligence*, <https://hacktoria.com/ethical-humint-practices/>
- ²¹ NATO, *NATO Building Integrity Policy*, 05 octombrie 2016, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_135626.htm?selectedLocale=en.
- ²² Comunitatea de interes (grupul de experți, suma de bune practici care stau la baza consolidării integrității, consultările „peer-to-peer”); chestionarul de autoevaluare și procesul de revizuire între părți (instrumente de diagnostic ce oferă țărilor o imagine de ansamblu asupra procedurilor și practicilor existente în domeniul cheie); programele personalizate pentru construirea capacităților și cadrului de educație, formare și exerciții. (NATO, *Building Integrity*, 09 decembrie 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68368.htm).
- ²³ Defence Institution and Capacity Building Directorate, Operations Division NATO HQ, *Consolidarea integrității - chestionar de autoevaluare și procesul de evaluare inter pares*, Brussels, 9 ianuarie 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/10/pdf/211001-bi-saq-ro.pdf.
- ²⁴ Ibidem.
- ²⁵ Ibidem.
- ²⁶ Defence Institution and Capacity Building Directorate, *Consolidarea integrității - chestionar de autoevaluare și procesul de evaluare inter pares*.
- ²⁷ Centre for Integrity in the Defence Sector, *Toolkit for Human Resource Management in the Public Sector*, NATO Graphics & Printing, 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/10/pdf/221024-BI-HRM-Toolkit-Public-Sector-en.pdf.
- ²⁸ Constance Benen, Adelina Campos de Carvalho, Roxana Cîmpeanu, Kamila Lenarczyk, Ștefan Oлару, Alexander Vinnikov, *Building Integrity in Operations: A Toolkit for NATO*, handbook sponsored by SHAPE, p. 17.
- ²⁹ NATO, *Women, Peace and Security*, 24 January 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm.
- ³⁰ *NATO Policy on Preventing and Responding to Conflict-Related Sexual Violence*, 31 May 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_184570.htm.
- ³¹ *NATO Policy on Combatting Trafficking in Human Beings*, 12 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_71856.htm.
- ³² *NATO Policy on Children and Armed Conflict*, 12 July 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217691.htm.
- ³³ NATO BI Team activează ca autoritate ce formulează cerințele educaționale (Requirement Authority/RA), iar Centre for Integrity in the Defence Sector (din Ministerul Apărării din Norvegia) ca autoritate de management a soluțiilor educaționale (Department Head/ DH).
- ³⁴ Având SHAPE Assistant Chief of Staff J9 ca RA și Finnish Defence Forces International Center/ FINCENT ca DH.
- ³⁵ SHAPE Gender Adviser acționează ca RA, iar Nordic Centre for Gender in Military Operations/ NCGMO ca DH.
- ³⁶ Allied Command Transformation/ Joint Force Development, *NATO Education and Training Opportunities Catalogue*, <https://e-itep.act.nato.int/Guest/ETOCindex.aspx>.
- ³⁷ <https://iihl.org/courses-2/>.

DINAMICA FENOMENULUI TERORISMULUI – TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE

*Eugen-Marius EPURE**

Abstract

Terrorism continues to be one of the most worrisome phenomena that threaten the regional and international security and stability, with impact upon millions of persons and with huge costs. Besides the direct victims, terrorism has devastating long-term effects on people's psychic and undermines citizens' trust in the state's rule of law institutions. Year 2023 demonstrated a slight decrease of terrorist acts yet an increase of their lethality. Also trends identified in the last years demonstrate the constant and certain movement of terrorism towards Africa in general and Sahel region in particular – a region that now can rightfully be considered as the epicenter of terrorism. On medium term, there is a plausible chance for the creation of an Islamic Emirate in this area, one similar to the Islamic Caliphate created in 2014 by the terrorist organization Islamic State in regions from Iraq and Syria. Such a scenario, quite plausible nowadays brings forth significant medium- and long-term risks for West's stability and security.

Keywords: terrorism; jihadism; attacks; trends; Africa; Sahel.

EVOLUȚIA FENOMENULUI TERORISMULUI LA NIVELUL ANULUI 2023

Terorismul continuă să fie unul dintre cele mai îngrijorătoare fenomene care amenință stabilitatea locală, regională și mondială, cu impact major asupra vieții cotidiene a milioane de persoane și cu impunerea unor costuri extrem de mari. Mai mult, terorismul poate fi cauza unei deteriorări semnificative a climatului de stabilitate în regiuni extinse, subminând ordinea constituțională și provocând conflicte transfrontaliere cu efecte dramatice de lungă durată, așa cum o demonstrează de o manieră indiscutabilă atacul terorist executat de Hamas împotriva Israelului (07.10.2023) și răspunsul forțelor armate israeliene asupra palestinienilor

din Fâșia Gaza.

Efectele actelor teroriste se materializează în diferite forme și domenii, adesea mult timp după înregistrarea evenimentului. Pierderea de vieți omenești și distrugerile materiale, afectarea stării psihologice a individului și a maselor, subminarea dezvoltării economice și respectiv pierderea încrederii cetățenilor în autorități și structuri ale

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

statului sunt doar unele dintre efectele pe termen scurt și lung ale actelor teroriste.

Ulterior atentatelor teroriste din septembrie 2001 din SUA, se poate vorbi de o omniprezență a terorismului fundamentat de ideologia extremistă islamică, în special în Orientul Mijlociu, Asia și Africa, cu manifestări relativ izolate în Europa și America de Nord. Pe fondul unei creșteri constante după 2001, anul 2014 poate fi considerat un adevărat „vârf” al incidenței fenomenului terorist la nivel global (an în care au fost înregistrate aproape 17.000 de atacuri, soldate cu moartea a aproape 45.000 de persoane), cu precădere în Orientul Mijlociu și Asia, dar și în Africa. Apoi, a fost observată o scădere constantă a numărului de atacuri teroriste, cel puțin până în 2020¹, după care s-a revenit la o tendință ascendentă.

Iar dacă întreaga comunitate internațională obișnuia să se gândească la Orientul Mijlociu și la Asia atunci când se vorbea despre terorism, ultimii ani au demonstrat impunerea unui nou spațiu în care terorismul fundamentat de ideologia extremistă islamică s-a intensificat rapid: continentul african. Deși nu există o mediatizare corespunzătoare, Africa, în general, și regiunea centrală a Sahelului, în special, poate fi considerată acum epicentrul terorismului la nivel global: potrivit Departamentului de Stat al SUA, în Africa au fost înregistrate în 2002 și 2003 un total de nouă atacuri teroriste, soldate cu 23 de decese²; în deplin contrast, în 2023 pe continentul african au fost înregistrate peste 6.756 de atacuri³.

Potrivit studiului „Global Terrorism Index” (GTI)⁴, realizat anual de Institutul pentru Economie și Pace (IEP) din Australia, care prezintă tendințele principale și evoluțiile globale ale terorismului începând cu anul 2012 (folosind ca metodologie cumularea de date din diferite surse), în anul 2023 numărul deceselor provocate de acte de terorism a crescut cu 22% față de anul precedent, până la 8.352 de decese, ajungând la cel mai înalt nivel de după anul 2017, cu toate că rămâne cu 23% mai scăzut decât la apogeul fenomenului terorismului, în 2015⁵. Îngrijorător este faptul că, deși numărul incidentelor a scăzut cu 22%, până la 3.350 în 2023 față de

anul precedent, numărul deceselor a crescut. Pakistanul a înregistrat cele mai multe incidente, prin numărarea a 490 de atacuri, fiind urmat de state din partea centrală a Sahelului. Creșterea numărului deceselor, simultan cu scăderea numărului atacurilor, indică faptul că terorismul devine din ce în ce mai concentrat și mai letal, cu zece state reunind 87% din decesele provocate de actele de terorism. Numărul total al țărilor care au înregistrat în 2023 decese din cauza terorismului a scăzut la 41, considerabil mai mic decât vârful de 57 de țări înregistrat în 2015 și cel de 44 înregistrat în 2022⁶.

La nivelul anului 2023, cel mai semnificativ atac terorist a fost cel executat (07.10.2023) în Israel de gruparea palestiniană extremistă sunnită Hamas (pro-iraniană de conjunctură, pe baza stabilirii unui inamic comun reprezentat de Israel), soldat cu moartea a cel puțin 1.200 de israelieni și răpirea, probabil, a altor 240. Nu poate fi exclusă posibilitatea ca actualul conflict dintre forțele armate israeliene și Hamas, soldat cu o adevărată catastrofă umanitară și cu peste 33.000 de palestinieni deja uciși în Fâșia Gaza până la sfârșitul lunii martie 2024⁷, să ducă la o intensificare a retoricii extremiste și chiar la atacuri teroriste împotriva intereselor israeliene din afara Orientului Mijlociu, precum și împotriva statelor europene considerate aliate ale autorităților de la Tel Aviv.

Incidența actelor de terorism în spațiul occidental, reprezentat din perspectiva acestui articol de Europa și America de Nord, a cunoscut în 2023 cel mai redus nivel din ultimii 15 ani, fiind semnalate 23 de atacuri pe parcursul anului precedent (cu 55% mai puține atacuri față de anul 2022 și mult mai puține decât vârful de 176 de atacuri înregistrat în 2017). Șaisprezece dintre aceste atacuri (respectiv 76%) au avut loc în SUA. Numărul total de decese provocate de acte teroriste în Occident a scăzut cu 22%, până la 21 de decese. De asemenea, numărul atacurilor motivate politic și/sau religios din Occident a scăzut: din cele șapte atacuri înregistrate în SUA în 2023, cinci au fost legate de persoane cu simpatii sau legături de extremă-dreapta. În aceste

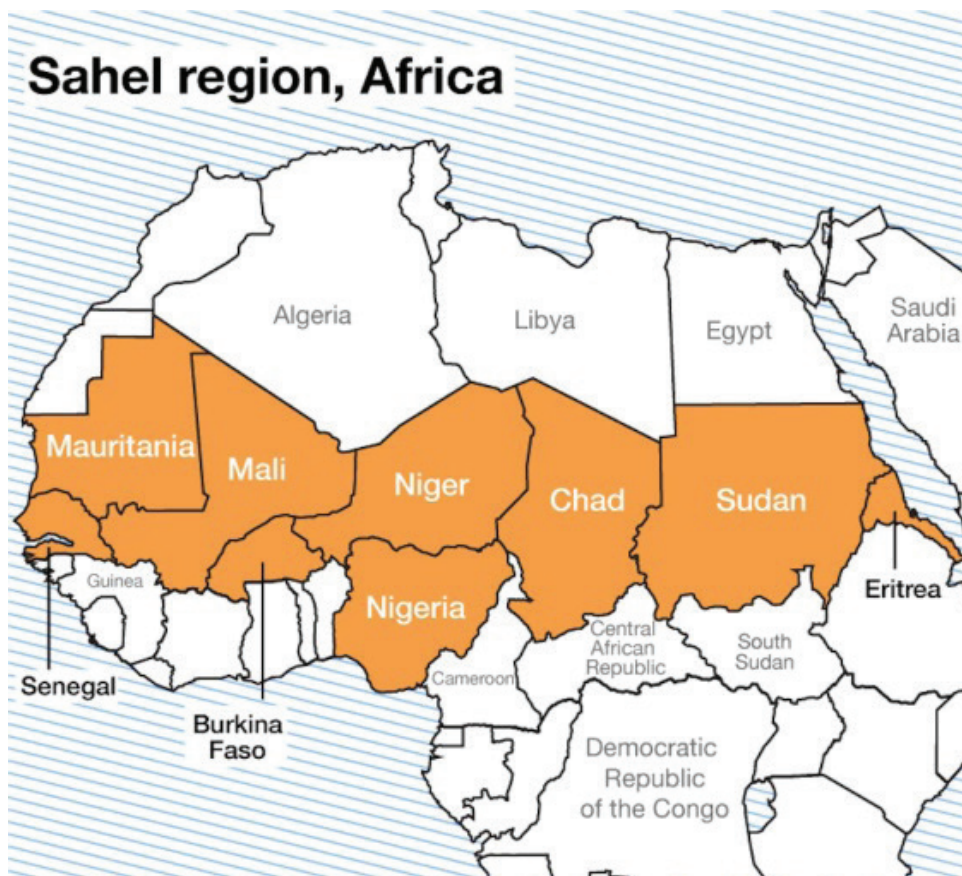
condiții, apar totuși îngrijorări justificate privind potențialul înregistrării de noi violențe generate de considerente politice, pe fondul numărului record de țări occidentale în care urmează să se desfășoare alegeri în 2024.

Dinamica fenomenului terorist în 2023 demonstrează și unele modificări semnificative de paradigmă, cel puțin comparativ cu evoluțiile din ultimul deceniu. Astfel, a fost observată o reducere a incidenței terorismului în Irak și Afganistan, în condițiile în care este pentru prima dată, în ultimul deceniu, când statul irakian a ieșit din topul primelor zece țări afectate de terorism, numărul atacurilor teroriste scăzând cu 90% comparativ cu vârful înregistrat în 2007. Afganistanul este un caz particular având în vedere faptul că decesele și incidentele au scăzut cu 84% și, respectiv, cu 75% raportat la anul 2007⁸, însă statistica poate induce în eroare în cazul statului afgan: GTI nu include actele de represiune și violență ale actorilor statali și, ca atare, violențele comise de talibani nu mai sunt raportate ca acte de terorism.

La nivelul anului 2023, cele mai active și letale grupări teroriste au fost Statul Islamic (SI) și grupările afiliate, urmate de Jamaat Nusrat Al-Islam wal Muslimeen (JNIM) – afiliată Al-Qaida, Hamas și Al-Shabaab (afiliată Al-Qaida). Trei din cele patru sunt active pe continentul african.

O altă schimbare majoră la nivelul tendințelor face referire la concentrarea fenomenului în Africa, în condițiile în care, în 2023, statul cel mai afectat de flagelul terorismului a fost Burkina Faso. De asemenea, state africane precum R.Mali, Niger, Nigeria, Somalia, Kenya, Etiopia sau R.D. Congo se află în partea superioară a clasamentului țărilor afectate de terorism, ceea ce face ca Africa să devină lent, dar sigur, noul punct fierbinte al terorismului de sorginte jihadistă.

Reiese, totodată, în mod univoc faptul că starea de conflict violent rămâne principala forță motrică a fenomenului terorist, cu peste 90% din atacuri și 98% din decesele cauzate de terorism în 2023 având loc în țări aflate în conflict⁹.

REGIUNEA SAHEL – NOUL „EPICENTRU GLOBAL” AL TERORISMULUI

Africa a devenit continentul cel mai afectat de terorism la nivel global, iar Africa Subsahariană se remarcă deja ca regiunea care concentrează cea mai mare parte a acțiunilor teroriste. Sahelul, o „centură” care se întinde de la Oceanul Atlantic, în vest, până la Cornul Africii (Oceanul Indian), în est, și cu o lățime care variază între 300 și 500 km, acoperă spații extinse din Senegal, Mauritania, R.Mali, Burkina Faso, Niger, Ciad, Etiopia și Sudan. În particular, partea centrală și de vest a Sahelului este cea mai afectată de terorismul de sorginte jihadistă. Nu întâmplător, regiunea este poate și cea mai afectată de sărăcie și de instabilitate politică și socială.

Terorismul din Sahel este deopotrivă o cauză și un efect al instabilității din regiune. „Caracteristicile geografice complexe ale Sahelului îngreunează controlarea granițelor, iar lipsa omogenității la nivel cultural și religios, cumulată cu provocările curente din sfera economică și socială, agravate de pandemia de COVID-19, transformă această regiune în una propice pentru grupările teroriste”¹⁰. Printre principalele caracteristici definitorii ale Sahelului se regăsesc instabilitatea generalizată la nivel politic și militar¹¹, incapacitatea statelor de a-și controla propriile teritorii, granițele extrem de poroase (care facilitează traficul de droguri, arme și persoane), explozia demografică, migrația internă, condițiile climatice extreme și lipsa de omogenitate la nivel cultural și lingvistic între populațiile din aceeași țară. Existența a numeroase etnii și dialecte lingvistice în interiorul aceluiași stat, coabitarea unor populații cu religii și ocupații diferite¹², promovarea politicii apartenenței la clan/trib în detrimentul respectării instituțiilor statului, implicarea actorilor externi (precum F.Rusă), vidul de securitate și lipsa oportunităților economice sunt elemente abil speculate de organizațiile violente extremiste, precum JNIM (afiliată Al-Qaeda) sau grupările afiliate organizației Statul Islamic (ex.: Statul Islamic – Sahel, SI-S), pentru a-și crește popularitatea și pentru a atrage noi adepți.

În plus, prognoza demografică oferă o perspectivă sumbră privind dimensiunea crizelor din viitor, în condițiile în care se preconizează că numai populația din așa-numitul G5 (care reunește Burkina Faso, Ciad, R.Mali, Mauritania și Niger), în prezent cumulând aproximativ 80 de milioane, va ajunge la 200 de milioane de locuitori în perspectiva anului 2050.

Creșterea alarmantă a terorismului în Sahel creează îngrijorare și pe fondul importanței acestei regiuni, care derivă în primul rând din bogăția sa în resurse minerale și de energie, unele dintre cele mai extinse din întreaga lume, pe care multe puteri occidentale le vizează. Burkina Faso¹³, R.Mali¹⁴ și Nigeria¹⁵ sunt foarte bogate în resurse minerale, iar Camerun, Ciad, Niger și Nigeria dispun de importante resurse petroliere. În fapt, acesta a fost unul dintre motivele principale care au determinat, în trecut, Franța să colonizeze mai multe state din această regiune, precum R.Mali, Burkina Faso și Niger; aceleași resurse minerale alimentează în prezent interesul altor actori internaționali majori, precum F.Rusă și R.P. Chineză. Resentimentele anticolonialiste ale populațiilor locale au fost folosite de numeroși vectori de putere și actori regionali pentru a-și promova propriile interese, adesea cu subminarea ordinii constituționale (materializată în înregistrarea a numeroase lovituri și tentative de lovituri de stat). Pe de altă parte, organizațiile violente extremiste, precum JNIM, speculează prezența și atrocitățile comise de compania militară privată rusă Corpul Africa (anterior cunoscută drept Grupul Wagner) pentru manipularea percepțiilor populației și atragerea de noi recruți.

Intensificarea fenomenului terorist în Sahel survine astfel pe fondul unui real vid de securitate și guvernare. Noile junte conducătoare din Mali, Burkina Faso și Niger au depus eforturi susținute pentru încheierea prezenței militare occidentale pe teritoriile acestor state, preferând o influență rusă crescută, care le satisface mai bine interesele imediate. Astfel, Misiunea Integrată Multidimensională de Stabilizare a ONU în Mali și-a încheiat prezența în 2023, iar Nigerul a întrerupt total cooperarea în materie de securitate

și apărare cu Uniunea Europeană, în special cu Misiunea UE de consolidare a capacităților în Sahel și Misiunea de parteneriat militar a UE. De asemenea, cele trei junte militare care conduc R.Mali, Burkina Faso și Niger s-au retras din Forța G-5 Sahel și au expulzat personalul militar francez. Mai mult, există semnale, din ce în ce mai dese, potrivit cărora autoritățile de la Niamey vor retragerea completă a efectivelor americane (aproximativ 1.000 de militari dislocați în două baze, dintre care una operează UAV-uri/MQ-9). Retragerea forțelor occidentale specializate în combaterea extremismului violent creează un mediu extrem de propice pentru dezvoltarea rețelelor teroriste în Sahel și intensificarea luptei împotriva autorităților locale.

Poate cel mai îngrijorător aspect al violențelor teroriste din Sahel este reprezentat de tendința vizibilă, din ultimii ani, de extindere treptată și în statele de coastă, precum Togo, Benin, Ghana sau Coasta de Fildeș. Extinderea violențelor în aceste state ar duce la proliferarea terorismului spre sud, la „porți” maritime către Europa și America de Nord, aducând astfel terorismul în inima lumii occidentale.

JNIM – EXEMPLU DE ACTOR TRANSFRONTALIER CARE CREEAZĂ STATE EȘUATE

Cea mai importantă grupare teroristă din regiunea Sahel este Jamaat Nusrat Al-Islam wal Muslimeen (JNIM)¹⁶, grupare care promovează ideologia salafist-jihadistă. JNIM, care se prezintă drept o alianță reprezentativă pentru mai multe grupuri etnolingvistice din R.Mali, Burkina Faso și Niger, a reușit în ultimul deceniu să se dezvolte atât de mult încât să submineze ordinea constituțională din cele trei state și chiar să pună cvasi-permanent forțele de securitate din aceste trei țări în defensivă. În fapt, toate juntele militare care au executat lovituri de stat în aceste state au invocat drept prim motiv pentru acțiunile lor prezența și violențele executate de JNIM și alte grupări teroriste.

Iar cea mai bună exemplificare a acestei situații este reprezentată de evoluțiile din Burkina

Faso, în condițiile în care forțele de securitate locale au pierdut controlul asupra a mai mult de jumătate din teritoriul național. Aproape 2.000 de persoane au fost ucise în Burkina Faso în 258 de atacuri teroriste, reprezentând aproape un sfert din toate decesele cauzate de terorism la nivel global. Impactul terorismului în Burkina Faso a crescut în fiecare an începând cu 2014, fenomen vizibil și în statele vecine R.Mali și Niger. În Burkina Faso, în 2023, decesele din cauza terorismului au crescut cu 68%, chiar dacă atacurile au scăzut cu 17% - din nou o dovadă a accentuării letalității atacurilor.

JNIM se impune treptat și sigur drept „înlocuitor” al conducerii centrale. Pe lângă acțiunile violente, care includ atacuri, asasinat, atentate, campanii militare la scară extinsă, gruparea recurge și la o gamă variată de tactici non-violente pentru a-și atinge obiectivele: obținerea de fonduri din mineritul artizanal de aur, furtul de animale, colectarea de impozite de la populație, impunerea de taxe de protecție, implicarea în diferite forme de trafic de bunuri și persoane etc. Gruparea își propune însă și asumarea rolului de entitate care guvernează acest spațiu, simultan cu impunerea propriei viziuni. În zonele aflate sub controlul sau influența sa, JNIM reglementează comportamentele sociale prin impunerea de coduri vestimentare, segregare între femei și bărbați și alte reguli pe care le consideră conforme cu interpretarea sa particulară a Islamului. În plus, oferă unele servicii de bază specifice mai degrabă unui stat de drept, precum asigurarea ordinii și securității sau asigurarea de servicii specifice sistemului judiciar¹⁷. Populația nu mai are încredere în autorități și astfel acceptă structurile de conducere ale proto-statului creat de gruparea teroristă.

Profitând de prezența CMP Wagner în Sahel și acuzând violențele executate de luptătorii ruși, JNIM reușește să inflameze spiritul naționalist al populațiilor și atrage noi susținători. În fapt, JNIM a și anunțat, în septembrie 2023, declanșarea „războiului sfânt islamic” (*jihad*), cu scopul final de eliminare a oricăror „necredincioși” din zona de operare a grupării. Toate aceste evoluții sunt practic un rezultat al emulației determinate

de Statul Islamic în Irak și Siria în perioada în care gruparea se afla la apogeu, când și-a anunțat Califatul Islamic. Este foarte probabil ca JNIM să încerce să-și impună propriul așa-zis emirat în Sahel, în următorii 3-5 ani, unul care ar acoperi regiuni extinse din R.Mali, Burkina Faso și Niger.

EVALUĂRI ȘI PERSPECTIVE

Grupările teroriste se adaptează continuu și utilizează, din ce în ce mai mult, noile tehnologii pentru a se dezvolta, a disemina materiale de propagandă, a recruta noi susținători și a obține resurse financiare, a crește nivelul de complexitate al atacurilor și a spori numărul de victime. În domeniul tehnologiilor, grupările teroriste apelează din ce în ce mai mult la inteligența artificială și la cele mai sofisticate aplicații software, sporind colaborarea transfrontalieră între ele, intensificând eficiența mesajelor radicale și inspirând noi atentatori

independenți (așa-numiții „lone wolf attackers”) sau atrăgând mai mulți adepți (prin maximizarea și eficientizarea folosirii rețelelor de socializare, grupurilor de discuții cu audiență restricționată și platformelor de jocuri on-line) și, poate mai important, obținând noi surse de finanțare (adesea prin folosirea criptomonedelor).

În ceea ce privește mijloacele de lovire, există din ce în ce mai multe informații potrivit cărora grupările teroriste utilizează, într-o măsură din ce în ce mai mare, drone (comerciale sau militare) pentru misiuni de cercetare-supraveghere sau pentru executarea și coordonarea de atacuri¹⁸. Un aspect foarte îngrijorător este legat de posibilitatea ca grupările teroriste să folosească drone pentru executarea de atacuri cu agenți biologici sau chimici. În fapt, pe fondul lecțiilor învățate din războiul ruso-ucrainean, nu poate fi exclusă posibilitatea ca utilizarea dronelor să devină principala tehnică a atacurilor teroriste.

BIBLIOGRAFIE:

1. BOLDY Amadou, Eric Nazindigouba Kere, “Tackling terrorism in Africa needs urgent collective efforts”, Center for Economic Policy Research, 18 Jul 2023, <https://cepr.org/voxeu/columns/tackling-terrorism-africa-needs-urgent-collective-efforts>.
2. BRITO Paula Mora, “Religious terrorism in the Sahel. Causes, means and impact”, Universidad de Navarra, June 15, 2021, <https://www.unav.edu/web/global-affairs/detalle/-/blogs/religious-terrorism-in-the-sahel-causes-means-and-impact-2>.
3. CLARKE P. Colin, Jacob Zenn, “Jihadist Terrorism Encroaching on Coastal West Africa, Spilling Over From the Sahel”, *Lawfare*, May 5, 2023, <https://www.lawfaremedia.org/article/jihadist-terrorism-encroaching-on-coastal-west-africa-spilling-over-from-the-sahel>.
4. MILLON Charles, “Red alert in the Sahel”, *Geopolitical Intelligence Reports*, April 5, 2024, <https://www.gisreportsonline.com/r/sahel-terrorism/>
5. PLEDGER G. Thomas, “The Role of Drones in Future Terrorist Attacks”, The Association of the United States Army, February 2021.
6. STONOR Alex, “West Africa: The New «Epicenter» of Global Terrorism?”, *Geopolitical Monitor*, February 2, 2024, <https://www.geopoliticalmonitor.com/west-africa-the-new-epicenter-of-global-terrorism/>
7. ***, “Global Terrorism Index 2024”, Institute for Economics & Peace, Australia, March 2024.
8. ***, “Non-State Armed Groups And Illicit Economies In West Africa: Jama’at Nusrat al-Islam wal-Muslimin (JNIM)”, Global Initiative against Transnational Organized Crime, October 2023.
9. “January 2024 Monthly Forecast - West Africa and the Sahel”, 1 January 2024. UN Security Council. <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2024-01/west-africa-and-the-sahel-11.php>.
10. “The Sahel”, Africa Center For Strategic Studies. <https://africacenter.org/in-focus/the-sahel/>

- ¹ world101.cfr.org/global-era-issues/terrorism/global-terrorism-trends.
- ² <https://www.nytimes.com/2020/10/15/magazine/burkina-faso-terrorism-united-states.html>.
- ³ <https://fpif.org/the-epicenter-of-international-terrorism/>
- ⁴ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2024: Measuring the Impact of Terrorism*, Sydney, Februarie 2024. Disponibil la adresa: <http://visionofhumanity.org/resources> (accesat 25.03.2024).
- ⁵ <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/12/GTI-2023-web.pdf>.
- ⁶ Institute for Economics & Peace, op.cit.
- ⁷ apnews.com/article/Israel-palestinians-hamas-gaza-war-oct-7-327bfeb7bfce5cb0de1568bf41a0ff06 (accesat 05.04.2024).
- ⁸ Institute for Economics & Peace, op.cit.
- ⁹ Ibidem.
- ¹⁰ Paula Mora Brito, “Religious terrorism in the Sahel. Causes, means and impact”, <https://www.unav.edu/web/global-affairs/detalle/-/blogs/religious-terrorism-in-the-sahel-causes-means-and-impact-2>, accesat pe 27.03.2024.
- ¹¹ Numai în ultimii ani au fost înregistrate două lovituri de stat (2020 și 2021) în R.Mali, două lovituri de stat (ianuarie și septembrie 2022) și o tentativă eșuată de lovitură de stat (2023) în Burkina Faso și o lovitură de stat (2023) în Niger.
- ¹² Referire la disputele perene dintre comunitățile de agricultori și cele de crescători de animale, care au tendințe migratorii.
- ¹³ Deține importante depozite de aur, diamante, cupru, mangan.
- ¹⁴ Potrivit Ministerului malian al Minelor, R.Mali este al treilea cel mai mare producător de aur din Africa, având totodată importante depozite de mangan, litiu și uraniu.
- ¹⁵ Cel mai mare furnizor mondial de minereu de uraniu.
- ¹⁶ În traducere: Grupul de Sprijin pentru Islam și Musulmani.
- ¹⁷ Heni Nsaibia, “Actor profile: Jama’at Nusrat al-Islam wal-Muslimin”, publicat pe 13.03.2023, acleddata.com/2023/11/13/actor-profile-jamaat-nusrat-al-islam-wal-muslimin-jnim/
- ¹⁸ Thomas G. Pledger, “The Role of Drones in Future Terrorist Attacks”, publicat de Association of the United States Army, https://www.ausa.org/sites/default/files/publications/LWP-137-The-Role-of-Drones-in-Future-Terrorist-Attacks_0.pdf.

PREVENIREA ȘI COMBATEREA TERORISMULUI ÎN ROMÂNIA

*Bogdan-Florin TIMIȘ**

Abstract

As a form of aggression against states and citizens, terrorism has been taken to an unimaginable scale. The last such example is the terrorist attack at Crocus City Hall, Russia, on March 22nd 2024 where more than 140 people lost their lives and more than 550 were injured. These numbers and any other number in which there are calculable victims of terrorist attacks, no matter how dismal may seem, represents the sole objective measure regarding the effectiveness of terrorist entities or ineffectiveness of the strategies of the states that fight against this abominable phenomenon.

Keywords: terrorism; preventing; combating; law.

INTRODUCERE

În prezentul studiu vom încerca să realizăm o cartografiere concentrată a mecanismului de prevenire și combatere a terorismului în România, cu raportare, în principal, la legislația națională existentă. Astfel, rezultă o radiografie a celor mai importante acte normative publice cu aplicabilitate directă domeniului prevenirii și combaterii terorismului, concomitent cu o descriere succintă a câtorva dintre entitățile naționale cu rol determinant în prevenirea și combaterea terorismului.

La final, „șablonul” teoretic, reprezentat de legislația care reglementează domeniul prevenirii și combaterii terorismului, precum

și organizarea și funcționarea entităților cu atribuții în domeniu, va fi aplicat pe rezultatele obținute în practică, mai exact pe numărul de atentate teroriste înregistrate ca fiind finalizate pe teritoriul național, dar și pe numărul de atentate eșuate sau dejucate. Examinarea acestora se va racorda la aceleași izvoare obiective, și anume la activitățile de cercetare penală efectuate în dosare penale care au avut ca obiect săvârșirea unor infracțiuni de terorism sau asociate terorismului (indiferent dacă actul propriu-zis s-a soldat sau nu cu victime) și care au fost finalizate prin pronunțarea de către instanța de judecată a unor hotărâri definitive de condamnare în acest sens.

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

**ACTE NORMATIVE NAȚIONALE CU
APLICABILITATE DIRECTĂ DOMENIULUI
PREVENIRII ȘI COMBATERII TERORISMULUI**

1. Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, republicată, cu modificările și completările ulterioare, denumită în continuare Legea nr. 51/1991.

Această lege reprezintă primul act normativ din era post-comunistă care abordează direct terorismul, enumerându-l în ampla listă de amenințări¹ la adresa securității naționale a României. Totodată, în cuprinsul aceleiași legi se regăsește definiția a ceea ce reprezintă „securitatea națională”, și anume „starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor”.

Norma trece în revistă și entitățile cu atribuții în domeniul securității naționale, punând la dispoziție și câte o scurtă descriere a unora dintre acestea:

- Serviciul Român de Informații (SRI): „organul de stat specializat în materia informațiilor din interiorul țării”;
- Serviciul de Informații Externe (SIE): „organul de stat specializat în obținerea din străinătate a datelor referitoare la securitatea națională”;
- Serviciul de Protecție și Pază (SPP): „organul de stat specializat în asigurarea

protecției demnitarilor români și a demnitarilor străini pe timpul prezenței lor în România, precum și în asigurarea pazei sediilor de lucru și reședințelor acestora”;

- Ministerul Apărării Naționale (MApN), Ministerul Afacerilor Interne (MAI) și Ministerul Justiției (MJ), prin structuri interne specializate;
- Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT), organizator și coordonator al activității pentru realizarea securității naționale.

2. Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare, denumită în continuare Legea nr. 535/2004.

Până la publicarea în Monitorul Oficial al României a Legii nr. 535/2004, mecanismul operațional al prevenirii și combaterii terorismului a fost normat în virtutea unor acte, în principal hotărâri ale CSAT, dar și protocoale generale și de cooperare bilaterală, prin care:

- SRI a fost desemnat, în 2001, în calitate de autoritate națională în domeniul prevenirii și combaterii terorismului;
- au fost stabilite prioritățile strategice ale țării noastre în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, prin aprobarea *Strategiei naționale de prevenire și combatere a terorismului* (2002);
- a luat ființă (2002), în temeiul *Strategiei* menționate anterior, Sistemul național de prevenire și combatere a terorismului (SNPCT);
- a fost creat (2004) Sistemul național de alertă teroristă (SNAT), modificat în anul 2020.

Legea nr. 535/2004 a apărut ca o nevoie de înglobare a măsurilor stabilite prin actele inferioare și de reglementare a unor aspecte extrem de importante, cum ar fi:

- definirea terorismului din punct de vedere juridic și raportarea acestuia la specificitatea, pericolozitatea și consecințele actelor teroriste;
- incriminarea omogenă a tuturor acțiunilor subsumate terorismului;

- consfințirea juridică a SNPCT, concomitent cu atribuțiile celor 26 (inițial, 21) de instituții și autorități publice participante;
- stabilirea unor obligații² pe linia prevenirii și combaterii terorismului altor categorii de persoane juridice decât cele din componența SNPCT.

Potrivit *Legii nr. 51/1991*, una dintre amenințările la adresa securității naționale a României este reprezentată de actele teroriste. În consecință, terorismul, în accepțiunea *Legii nr. 535/2004*, este definit ca fiind „acele acțiuni, inacțiuni, precum și amenințări cu privire la acestea, care prezintă pericol public, afectează viața, integritatea corporală sau sănătatea oamenilor, factorii materiali, relațiile internaționale ale statelor, securitatea națională sau internațională, sunt motivate politic, religios sau ideologic și sunt săvârșite în unul din următoarele scopuri:

- a) intimidarea populației sau a unui segment al acesteia, prin producerea unui puternic impact psihologic;
- b) constrângerea nelegitimă a unei autorități publice ori organizații internaționale să îndeplinească, să nu îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui anumit act;
- c) destabilizarea gravă sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale, economice ori sociale ale unui stat sau organizații internaționale”³.

În afara definițiilor de o importanță decisivă în procesul de prevenire și combatere a terorismului, legiuitorul a consacrat juridic organizarea și funcționarea unor entități cu rol determinant, cum ar fi:

- SNPCT, mecanism de cooperare interinstituțională, al cărui scop principal este ca activitatea de prevenire și combatere a terorismului să fie organizată și desfășurată în mod unitar, la nivel național;
- Centrul de coordonare operativă antiteroristă (CCOA), structură organizatorico-funcțională din cadrul SRI, ce realizează continuitatea și coerența funcționării sistemului de legătură care articulează componentele SNPCT și prin

intermediul căreia SRI asigură coordonarea tehnică a SNPCT;

- Centrul Național de Acțiune Antiteroristă (CNAA), structură interinstituțională, fără personalitate juridică, subordonată direct CSAT, care se activează pe suportul logistic și operațional al CCOA și asigură la nivel național managementul crizei teroriste.

Totodată, prin modificările și completările aduse *Legii nr. 535/2004*, prin *Legea nr. 68/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*, a fost consfințit și reglementat SNAT, un sistem ierarhizat pe 4 niveluri de alertă teroristă, direct proporționale cu stările de amenințare teroristă, astfel:

- alertă *verde*: nivel scăzut, instituit și menținut câtă vreme la nivel național sunt riscuri minime sau inexistente de comitere a vreunui act de terorism;
- alertă *albastră*: nivel precaut, activat și menținut atunci când există risc de punere în practică a unui act de terorism, însă probabilitatea de comitere a acestuia este scăzută;
- alertă *portocalie*: nivel ridicat, acționat și păstrat pe toată perioada în care avem un risc semnificativ de producere a unui act de terorism, concomitent cu probabilitatea ridicată de executare a acestuia;
- alertă *roșie*: nivel critic, risc iminent de realizare a unui act de terorism, instituit atât pe timpul săvârșirii, cât și în urma înlăturării unui act de terorism pe teritoriul național.

Necesitatea normării la nivel de lege a SNAT, la aproape 20 de ani de la instituirea acestuia prin hotărâre a CSAT (aprilie 2004) și la peste 3 ani de la momentul în care a fost actualizat, tot prin hotărâre CSAT (martie 2020), a provenit din faptul că, în funcție de nivelul de alertă teroristă instituit, atât autoritățile și instituțiile publice, cât și actorii privați, inclusiv populația civilă, au obligația să adopte o conduită optimă în procesul de prevenire și combatere a terorismului.

De la înființarea SNAT, nivelul de alertă teroristă pe teritoriul României a fost menținut la albastru-precaut, cu excepția unei perioade de

30 de zile, în anul 2008, pe timpul pregătirii și desfășurării Summit-ului NATO de la București (02-04.04.2008), când acesta a fost ridicat la galben-moderat, conform deciziei CSAT din data de 25.03.2008 (nivelul de alertă teroristă galben-moderat a fost radiat din ierarhia SNAT, în urma actualizării acestuia din anul 2020).

ENTITĂȚI NAȚIONALE CU ROL DETERMINANT ÎN REALIZAREA PREVENIRII ȘI COMBATERII TERORISMULUI

1. Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT)

Potrivit dispozițiilor art. 1 din *Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării*, cu modificările și completările ulterioare, CSAT este „autoritatea administrativă autonomă investită, potrivit Constituției⁴, cu organizarea și coordonarea unitară a activităților care privesc apărarea țării și siguranța națională”.

CSAT funcționează pe următoarea structură:

- președinte: președintele României;
- vicepreședinte: primul-ministru al guvernului României;
- membri: ministrul apărării naționale; ministrul de interne; ministrul afacerilor externe; ministrul justiției; ministrul economiei; ministrul finanțelor publice; directorul SRI; directorul SIE; șeful Statului Major al Apărării (SMAp); consilierul prezidențial pentru securitate națională;
- secretar: numit de Președintele României, având rang de consilier de stat în cadrul Administrației Prezidențiale.

Raportat la domeniul prevenirii și combaterii terorismului, CSAT îndeplinește următoarele atribuții:

- aprobă instituirea nivelurilor de alertă teroristă și trecerea de la un nivel la altul;
- exercită rol de coordonator strategic al SNPCT;
- aprobă protocolul general de organizare și funcționare a SNPCT, precum și orice modificare a acestuia;

- declară situația de criză teroristă;
- ordonă activarea CNAA;
- numește șeful CNAA dintre prim-adjunctul sau adjunctii directorului SRI;
- aprobă regulamentul de organizare și funcționare a CNAA;
- aprobă executarea intervenției contrateroriste;
- aprobă metodologia referitoare la intervenția contrateroristă și transferul controlului operațional;
- aprobă structura, efectivele și regulamentul de organizare și funcționare a CCOA.

2. Serviciul Român de Informații (SRI)

În conformitate cu prevederile art. 1 din *Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații*, cu modificările și completările ulterioare, SRI este „organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României, parte componentă a sistemului național de apărare”.

În ceea ce privește prevenirea și combaterea terorismului, SRI:

- este autoritate națională în domeniu;
- asigură coordonarea tehnică în cadrul SNPCT;
- are rol de reprezentare, la nivel tehnic, a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional;
- este autoritate națională în domeniul însoțitorilor înarmați la bordul aeronavelor și schimbului de informații necesar în susținerea activității acestora;
- execută intervenția contrateroristă, independent sau în cooperare cu alte autorități și instituții publice, pe întreg teritoriul țării;
- aprobă executarea intervenției contrateroriste, atunci când nu este posibilă întrunirea în regim de urgență a CSAT;
- elaborează metodologia referitoare la intervenția contrateroristă și transferul controlului operațional;
- avizează metodologiile referitoare la intervenția antiteroristă, aprobate de conducerile instituțiilor din SNPCT cu atribuții în domeniu;

- supune aprobării CSAT regulamentul de organizare și funcționare a CCOA.

3. Serviciul de Informații Externe (SIE)

Potrivit dispozițiilor art. 1 din *Legea nr. 1/1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe*, republicată, cu modificările și completările ulterioare, SIE „este organul de stat specializat în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională și apărarea României și a intereselor sale”.

Referitor la atribuțiile și responsabilitățile în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, SIE:

- are rol de reprezentare la nivel tehnic a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional pe linia evaluărilor strategice cu privire la evoluția fenomenului terorist internațional;
- realizează, împreună cu Ministerul Afacerilor Externe (MAE), activitatea de prevenire și combatere a terorismului, având ca scop protejarea localurilor de misiune, localurilor consulare și a altor reprezentanțe oficiale ale României în străinătate;
- sprijină intervenția contrateroristă realizată de către instituțiile competente din statul de rezidență în cazul unui act de terorism îndreptat împotriva localurilor de misiune, localurilor consulare și a altor reprezentanțe oficiale ale României în străinătate;
- gestionează, împreună cu MAE, situațiile de criză teroristă, în care sunt victime cetățeni români aflați în străinătate.

4. Ministerul Apărării Naționale (MApN)

Conform prevederilor art. 1 din *Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale*, republicată, cu modificările și completările ulterioare, MApN „este organul de specialitate al administrației publice centrale, care conduce și desfășoară, potrivit legii, activitățile în domeniul apărării țării”. Potrivit dispozițiilor art. 5 alin. (1) pct. 41 din aceeași lege, MApN cooperează cu alte structuri, atât în situații de urgență, cât și pentru prevenirea și combaterea terorismului.

Atribuțiile și responsabilitățile MApN în legătură cu prevenirea și combaterea terorismului sunt exercitate prin Direcția Generală de Informații a Apărării (DGIA) și structurile subordonate acesteia. Astfel, desfășurarea intervenției antiteroriste și participarea la organizarea și executarea intervenției contrateroriste se execută de către DGIA, prin Detașamentul Special de Protecție și Intervenție (DSPI)⁵.

Pe linia cooperării politico-militare în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, MApN are rol de reprezentare la nivel tehnic a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional.

5. Ministerul Afacerilor Interne (MAI)

În conformitate cu dispozițiile art. 1 alin. (2) lit. a) din *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 30/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne*, cu modificările și completările ulterioare, MAI este organul de specialitate al administrației publice centrale a cărui principală responsabilitate o constituie „apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a proprietății publice și private”.

Raportat la domeniul ordinii, siguranței publice și securității naționale, MAI „organizează și desfășoară, prin structuri specializate, potrivit competenței, activități pentru prevenirea și combaterea terorismului, a criminalității organizate, a traficului și consumului ilicit de droguri, a traficului de persoane, a migrației ilegale, a criminalității informatice, precum și a altor fenomene infracționale și fapte antisociale”⁶.

De asemenea, MAI are rol de reprezentare la nivel tehnic a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional pe linia cooperării polițienești internaționale în domeniul prevenirii și combaterii terorismului.

6. Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT)

În conformitate cu prevederile art. 1 din *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, cu modificările și completările ulterioare, DIICOT este structura din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție „specializată în combaterea infracțiunilor de criminalitate organizată și terorism, care, potrivit legii, își exercită atribuțiile pe întreg teritoriul României”.

Printre atribuțiile stabilite de legiuitor, în sarcina DIICOT se regăsesc:

- studierea cauzelor care generează săvârșirea infracțiunilor de criminalitate organizată, trafic de droguri, criminalitate informatică și terorism;
- competența de cercetare, indiferent de calitatea persoanei, a infracțiunilor prevăzute de *Legea nr. 535/2004*, inclusiv a infracțiunii de spălare a banilor prevăzută de *Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului*, republicată, cu modificările ulterioare, dacă banii, bunurile și valorile care au făcut obiectul spălării banilor provin din săvârșirea infracțiunilor date în competența DIICOT;
- competența/rolul de reprezentare la nivel tehnic a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional pe linia cooperării judiciare în materie penală.

7. Ministerul Justiției (MJ)

Raportat la dispozițiile art. 2 din *Hotărârea Guvernului nr. 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției*, cu modificările și completările ulterioare, MJ este organul de specialitate al administrației publice centrale care „contribuie la buna funcționare a sistemului judiciar și la asigurarea condițiilor

înfăptuirii justiției ca serviciu public, apărarea ordinii de drept și a drepturilor și libertăților cetățenești”.

Având în vedere faptul că actele de terorism intră în categoria infracțiunilor grave și luând în considerare una dintre principalele funcții ale MJ – aceea de a elabora „politicile publice, strategiile și planurile de acțiune în domeniul justiției, al prevenirii și combaterii corupției și formelor grave de criminalitate”⁷ –, rezultă că MJ este una dintre entitățile din România care exercită un rol determinant în realizarea prevenirii și combaterii terorismului.

8. Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor (ONPCSB)

În temeiul prevederilor art. 1 alin. (3) din *Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, cu modificările și completările ulterioare, ONPCSB „este autoritatea care coordonează realizarea evaluării riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului la nivel național”. Totodată, ONPCSB are rol de reprezentare la nivel tehnic a României la reuniunile și/sau grupurile de lucru la nivel european și/sau internațional pe linia prevenirii și combaterii finanțării terorismului.

ATENTATE TERORISTE ȘI ACTE ASIMILATE FAPTELOR DE TERORISM ÎN ROMÂNIA

Din cazuistica națională, în perioada 1990 – prezent, rezultă că doar două atacuri pot fi catalogate ca fiind finalizate, fiind executate de către atentatori și având drept consecințe cel puțin rănirea unor persoane, iar atacatorii fiind condamnați pentru acte de terorism, astfel:

- atacul asupra ambasadorului indian J.F. Ribeiro, executat în data de 04.03.1991, în București, în urma căruia ambasadorul și soția acestuia au fost răniți ușor, în principal din cauza cioburilor de sticlă rezultate din spargerea geamurilor autoturismului de către gloanțe, dintre cei patru teroriști doi fiind arestați, unul ucis, iar unul a scăpat;

- atentatul cu grenadă de la Liceul *Jean Monnet*, din data de 29.11.2002, soldat cu rănirea ușoară a 6 persoane, în urma căruia a fost emisă prima hotărâre de condamnare a unui român pentru acte de terorism, în persoana numitului Dragoș Ciupercescu, fost angajat al Ministerului Apărării Naționale.

Dintre cazurile de jucat de Serviciul Român de Informații de-a lungul timpului, cel mai elocvent îl reprezintă cel al lui Florian-Ioan Lesch (*alias* Ayan Hassan Abger), rămas în memoria opiniei publice sub denumirea de „terroristul în șlapi” (cu referire la ținuta acestuia în momentul arestării), consemnat la data de 26.06.2006, în județul Timiș. Acesta plănuia să detoneze în campusul universitar din Timișoara o mașină capcană (vehicule borne improvised explosive device - VBIED) în care se afla un dispozitiv exploziv improvizat funcțional, alcătuit din două butelii cu gaz și un detonator la distanță. Motivația individului era una religioasă, acesta convertindu-se la Islam și autoradicalizându-se pe Internet, spațiu virtual în care a promovat mai

multe mesaje extremiste cu solicitarea retragerii forțelor române din Afganistan și Irak. În anul 2008 persoana a fost condamnată definitiv la 12 ani de detenție cu executare pentru acte de terorism.

CONCLUZII

Deși legislația națională poate suferi îmbunătățiri, iar entitățile implicate direct sau indirect în lupta asiduă și continuă împotriva terorismului pot fi perfecționate, având în vedere că în ultimii 34 de ani pe teritoriul României nu au fost înregistrate atentate teroriste care să fie catalogate ca fiind reușite (nu s-au înregistrat decese), putem conchide că măsurile de prevenție și combatere a terorismului adoptate la nivel național au fost și rămân cel puțin echilibrate în raport cu riscurile și amenințările pe profil.

O asemenea concluzie poate fi confirmată doar coroborând măsurile eficiente de securitate internă cu mai mulți factori interni și externi, printre care poziția geografică a țării noastre, politica externă echilibrată și eficiența structurilor de informații și de aplicare a legii din România.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
2. ***, Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, cu modificările și completările ulterioare.
3. ***, Legea nr. 1/1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
4. ***, Legea nr. 415/2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, cu modificările și completările ulterioare.
5. ***, Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată, cu modificările ulterioare.
6. ***, Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare.
7. ***, Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
8. ***, Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, cu modificările și completările ulterioare.
9. ***, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 30/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, cu modificările și completările ulterioare.
10. ***, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, cu modificările și completările ulterioare.
11. ***, Hotărârea Guvernului nr. 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare.
12. ***, <https://www.tass.com/emergencies/1771151>, accesat în data de 21.04.2024.
13. ***, <https://www.jstor.org/action/doBasicSearch?Query=terrorism&so=rel>, accesat în data de 21.04.2024.

¹ Potrivit art. 3 lit. i) din actuala formă a *Legii nr. 51/1991*: „Constituie amenințări la adresa securității naționale a României următoarele: [...] e) actele teroriste, precum și inițierea sau sprijinirea în orice mod a oricăror activități al căror scop îl constituie săvârșirea de asemenea fapte; [...]”.

² Potrivit dispozițiilor art. 9 din actuala formă a *Legii nr. 535/2004*: „Instituțiile și persoanele juridice, altele decât cele din componența SNPCT, precum și persoanele fizice, care au cunoștință despre date și indicii privind comiterea, favorizarea ori finanțarea actelor de terorism, au următoarele obligații: a) să sesizeze de îndată autoritățile competente în domeniu; b) să permită accesul reprezentanților autorităților competente în imobile, precum și la datele și informațiile care au legătură cu actele de terorism; c) să acorde sprijinul necesar îndeplinirii atribuțiilor pe linia prevenirii și combaterii terorismului, la solicitarea autorităților competente”.

³ În conformitate cu prevederile art. 1 din *Legea nr. 535/2004*.

⁴ Art. 119 din *Constituția României*, republicată, prevede următoarele: „Consiliul Suprem de Apărare a Țării organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii”.

⁵ Unitate care se regăsește în legislația incidentă sub denumirea de „structură/unitate specializată”, conform prevederilor art. 15 alin. (9) din *Legea nr. 346/2006* și ale art. 12 alin. (5) din *Legea nr. 535/2004*.

⁶ Potrivit prevederilor art. 3 alin. (1) lit. b) pct. 2 din *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 30/2007* privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, cu modificările și completările ulterioare.

⁷ Conform prevederilor art. 5 lit. a) din *Hotărârea Guvernului nr. 652/2009* privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare.

ASOCIAȚIA DIPLOMAȚILOR MILITARI ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE "ALEXANDRU IOAN CUZA" – REPERE TEMPORALE DIN EXISTENȚA ȘI ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

*Col. (r) Dumitru CIURCI**

Bazele activității de informații militare au fost puse odată cu cele ale statului român modern prin actul Unirii de la 1859, când a fost înființat și Serviciul militar de informații, prin ordinul nr. 183 semnat de domnitorul

Alexandru Ioan Cuza la 12 noiembrie 1859.

În procesul de modernizare a societății românești (și odată cu ea și a serviciilor de informații) tradițiile continuă să fie un aspect important al mediului militar românesc. Aceste tradiții sunt transmise din generație în generație și reprezintă un element important de coeziune socială, profesională și culturală. Tradițiile serviciului militar de informații nu sunt numai un simbol al trecutului, ci și o expresie a prezentului și a viitorului. Ele reprezintă o sursă de inspirație și de creativitate pentru generațiile mai tinere de ofițeri ce activează în structurile de informații militare, care pot găsi în aceste tradiții un mod de a se conecta cu propria istorie și cultură de informații și de a readuce în prim-plan acele valori și semnificații ce sunt importante pentru activitatea de informații militare. Strădania de a

păstra și de a promova aceste tradiții, pentru ca ele să dăinuie și să inspire generațiile viitoare, este unul dintre obiectivele de bază ale Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”, materializat inclusiv în deviza ce definește valorile de bază ale asociației „*Patrie - Onoare - Tradiție*”.

Începuturile asociației se regăsesc în perioada de debut a anilor 90 din secolul trecut. În acei ani, un grup de ofițeri de informații militare în rezervă și în retrageră a avut inițiativa de a înființa o organizație care să-i mențină împreună pe foștii camarazi care au lucrat în structurile militare de informații și cercetare din Armata României, inclusiv pe cei care au desfășurat activități de diplomatie militară. Scopul dorit pentru asociație era de a păstra, dezvolta și duce mai departe respectul pentru domeniul informațiilor militare, spiritul datoriei și tradițiile specifice, de a promova relațiile de prietenie și de camaraderie între cei care au activat în domeniu, dar și pentru a stabili și menține relații cu structurile active, societatea civilă, mediul academic și cu alte asociații ale cadrelor militare în rezervă și retrageră pe plan național sau extern.

Într-o analiză retrospectivă, se poate aprecia că inițiativa înființării acestei asociații era o necesitate pentru acele vremuri, deoarece

*Autorul este președintele Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”.

activitatea structurilor de informații militare și de cercetare era privită de societatea civilă, ce începea să fie tot mai activă după Revoluția din decembrie 1989, cu interes, dar și cu suspiciune, iar misiunile specifice erau prezentate distorsionat. Au apărut chiar situații în care acestor structuri li s-au adus învinuiri pentru fapte care nu aveau corespondent în realitate, iar activitatea lor era prezentată tendențios, chiar denigrator, în presa vremii. În aceste condiții a apărut nevoia unei organizații care să poată prezenta și susține adevărul faptelor, cu ajutorul foștilor ofițeri care au activat în structurile de informații militare și cercetare sau în atașatura militară și care nu mai erau constrânși de regulile militare, respectate cu strictețe cât au fost ofițeri activi.

Deși ideea de înființare a asociației a plecat de la cele mai bune intenții, punerea ei în practică a implicat parcurgerea unui drum plin de obstacole, uneori greu de depășit, ceea ce a făcut ca demersul să fie mult mai lung și mai anevoios decât se credea inițial.

În anul 1991, la recomandarea conducerii Uniunii Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră (UNCMRR), denumirea de atunci a actualei Asociații Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră "Alexandru Ioan Cuza" (ANCMRR), colonelul (rz.) ing. Mitică Detot, șeful Departamentului Relații Internaționale al organizației (fost diplomat militar) i-a solicitat pe foștii camarazi, cu experiență în atașatura militară, să-l sprijine în misiunea asumată de stabilire a unor relații de cunoaștere reciprocă și de colaborare cu organizații similare din alte țări. Șeful Direcției Informații Militare de atunci, generalul de brigadă Paul Șarpe, a fost de acord cu această inițiativă și a încurajat participarea la reuniunile ofițerilor de informații pensionari.

La solicitarea col. (rz.) ing. Mitică Detot au răspuns prompt coloneii în rezervă Victor Paraschiv, Stan Vlădescu, Emil Burghelea, Mihai Dranga, Vasile Olaru, Marin Sorescu și Dumitru Apostol. Astfel, între anii 1991-1995, sub patronajul UNCMRR și cu sprijinul Direcției Informații Militare din Marele Stat Major, s-au

organizat întâlniri periodice la care participau benevol foștii atașați militari și un număr tot mai mare de invitați, pentru a dezbate teme ce priveau evoluția situației politico-militare din Europa și din lume, creșterea rolului atașaturii militare sau momente memorabile petrecute la post ca atașat al apărării. În cadrul acestor întâlniri a apărut și interesul pentru asocierea într-o formă organizatorică, idee acceptată inclusiv de conducerea Ministerului Apărării Naționale.

Propunerea de constituire a unei organizații a ofițerilor de informații militare aflați în rezervă sau în retragere a fost făcută cu ocazia unei astfel de întâlniri periodice, la data de 12 decembrie 1991, de către col. (rz.) Marin Sorescu. Propunerea viza constituirea unei organizații care să permită o valorificare corespunzătoare a experienței și tradițiilor acestui domeniu sensibil, a cărui activitate a fost menținută, în cele mai multe situații, în condiții de neaccesibilitate publicului larg. S-a mai propus ca viitoarea organizație să poarte denumirea de „Asociația Ofițerilor de Informații Militare în Rezervă și în Retrageră”, iar participanții la adunare au solicitat să fie întocmite documentele pentru legalizarea activității asociației.

În anul 1993, noul șef al Direcției Informații Militare, generalul-maior Decebal Ilina (în prezent, general și președinte de onoare al asociației) a apelat la câțiva dintre participanții la adunările periodice ale foștilor ofițeri de informații militare și le-a solicitat să conceapă și să realizeze o istorie a direcției, prima de acest fel, care să ofere publicului larg informații veridice despre această structură necunoscută și asupra căreia plana un aer de mister. Ca urmare, coloneii în rezervă Emil Burghelea, Mihai Dranga, Nicolae Ilie, Dumitru Manea, Vasile Miclea, Victor Paraschiv și Stan Vlădescu, sub coordonarea colonelului (ulterior general) Ion Dohotaru, s-au reunit și s-au implicat în redactarea lucrării „Direcția Informații Militare – între ficțiune și adevăr”, care a fost lansată în 1994 (luna noiembrie) cu ocazia „Zilei Cercetășului Militar”.

Necesitatea perfectării structurii asociative care să oficializeze relațiile între foștii diplomați militari (ofițeri de informații militare) era tot mai evidentă și, începând cu ianuarie 1995, un Comitet de inițiativă, format din coloneii în rezervă Dumitru Apostol, Gheorghe Brâncuș, Ion Constantin, Mitică Detot, Victor Paraschiv, Laurențiu Sbera și Stan Vlădescu, a întocmit proiectul de statut și documentele necesare pentru constituirea și înregistrarea legală a asociației la instanțele judecătorești. Comitetul a obținut sprijinul ministrului de atunci al apărării naționale, Gheorghe Tinca, și al conducerii Direcției Informații Militare din Marele Stat Major, care au apreciat orientările și perspectivele acestei asociații formate din foști ofițeri cu experiență diplomatică și operativ-informativă. Aceste aprecieri au fost susținute și de lucrările privind evoluțiile situației politico-militare și problemele de apărare și securitate ale României, inițiate și redactate de foști atașați militari români, ce au confirmat potențialul viitoarei asociații.

Prin proiectul de statut, asociația își propunea o serie de obiective nobile:

- cultivarea și dezvoltarea tradițiilor diplomației militare de apărare a țării în timp de pace și de război;
- dezvoltarea sentimentelor de prietenie, solidaritate și camaraderie între ofițerii care au lucrat în domeniul specific și între aceștia și cadrele militare în activitate;
- valorificarea cunoștințelor și experienței acumulate în activitatea practică pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a României;
- militarea pentru asigurarea unei protecții sociale corespunzătoare a membrilor asociației și familiilor lor, precum și pentru menținerea și apărarea demnității acestora.

În adunarea generală din 10 martie 1995, cu participarea a 93 de ofițeri în rezervă și în retragere, s-a hotărât aprobarea statutului și întocmirea dosarului pentru justiție în vederea înregistrării asociației. La adunare au mai

participat șeful Direcției Informații Militare, general-locotenent Decebal Ilina, și șeful Secției Atașați Militari, colonelul Florin Cișmigiu. După adunare, Comitetul de Inițiativă, la care s-au mai adăugat coloneii (rz.) Emil Burghelia și Constantin Dumitrescu, au întocmit dosarul de înregistrare, care a fost prezentat la Judecătoria Sectorului 2 București la 22 mai 1995.

După o perioadă de clarificări cerute de justiție, perioadă în care a fost solicitat inclusiv avizul Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT), dosarul de constituire a asociației a fost respins pe motiv că ar contrazice reglementările în vigoare la acea dată. Solicitarea de aviz adresată CSAT a fost respinsă cu argumente similare cu cele ale judecătorilor, comunicându-se Comitetului de Inițiativă că nu este posibil să se aprobe o organizație a foștilor ofițeri de informații, întrucât contravenea legislației în vigoare la acea dată.

În situația creată după respingerea primului dosar de legalizare a asociației foștilor ofițeri de informații militare, Comitetul de inițiativă a reluat consultările în vederea refacerii dosarului și reluării demersurilor pentru obținerea statutului legal pentru înființarea și funcționarea asociației. S-a scos de pe rol vechiul dosar și a fost întocmit unul nou, în care, ținându-se cont de observațiile judecătorilor, s-a hotărât ca denumirea propusă în primul dosar - Asociația Ofițerilor de Informații în Rezervă (AOIR) - să fie schimbată în Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” (ADMRR), obținându-se inclusiv avizul ministrului apărării naționale Gheorghe Tinca, diplomat de carieră. Dosarul a fost susținut în instanță de col.(rz.) Laurențiu Sbera și col. (rz.) Constantin Dumitrescu, care au prezentat în mod profesionist și cu argumente necesitatea înființării asociației. Prin urmare, prin decizia nr.167 din 28 noiembrie 1995 (dosar nr.135/PJ/1995) a Judecătoriei Sectorului 2 s-a legiferat înființarea Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”. Alegerea patronului spiritual al asociației

s-a dorit a fi un omagiu adus domnitorului care, prin Înaltul Ordin de Zi nr.83 din 12 noiembrie 1859, a decretat înființarea primei structuri de informații militare. Hotărârea completului de judecată a fost publicată în Monitorul Oficial din 25 ianuarie 1996, iar ADMRR a început să funcționeze conform statutului, fiind înscrisă în registrul persoanelor juridice.

În adunarea generală din 29 martie 1996 a fost ales primul Consiliu de conducere, format din 7 membri (coloneii în rezervă Dumitru Apostol, Gheorghe Brâncuș, Ion Constantin, Mitică Detot, Victor Paraschiv, Laurențiu Sbera și Stan Vlădescu) și 3 membri supleanți (coloneii în rezervă Emil Burghelea, Constantin Dumitrescu și Vasile Miclea). Președinte al Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” a fost ales colonelul (rz.) ing. Mitică Detot, fost atașat militar la Tokyo între anii 1975-1987. La propunerea membrilor Consiliului, adunarea generală a aprobat acordarea titlului de „președinte de onoare” generalului de divizie Decebal Ilina, locțiitor al șefului Marelui Stat Major și șef al Direcției Informații Militare, care a sprijinit în mod hotărâtor formarea și legiferarea ADMRR.

La prima adunare generală au participat și au adresat mesaje și cuvinte de salut generalul de brigadă Gheorghe Rotaru, din partea ministrului Apărării, generalul de corp de armată Marin Dragnea, președintele Asociației Naționale a Veteranilor de Război (ANVR), generalul de corp de armată Iulian Topliceanu, președintele UNCMRR, generalul de brigadă Mugurel Florescu, șeful structurii care avea ca domeniu de responsabilitate menținerea legăturii cu cadrele de rezervă ale Ministerului Apărării Naționale, generalul de divizie Victor Negulescu, șeful Direcției Contraspionaj, și președintele de onoare al ADMRR, generalul de divizie Decebal Ilina.

Încă de la început, asociația și-a însușit propunerea șefului Direcției Informații Militare ca ziua de 12 noiembrie să fie considerată, pe lângă „Ziua Cercetașului Militar”, ziua dedicată

sărbătoririi tuturor ofițerilor de informații militare. Încurajat de aprecierile participanților la adunarea generală de alegeri, Consiliul a orientat activitățile către obiectivele statutare, în strânsă legătură cu interesele Armatei României și, mai ales, ale diplomației militare (ale cărei trecut și realizări nu se cunoșteau îndeajuns). O problemă prioritară, la început de activitate, a fost combaterea unor tendințe din mass-media și unele apariții editoriale care falsificau istoria și denigrau structurile de informații militare, prin atribuirea unor fapte și acțiuni inventate de autori.

În anul 1998, cu sprijinul Direcției Informații Militare și al Asociației „Manfred Wörner”, ADMRR a organizat un simpozion la sediul Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale/Casa Titulescu, la care au participat și un număr considerabil de jurnaliști; în cadrul simpozionului s-a demonstrat netemeinicia acuzațiilor aduse la adresa domeniului informațiilor militare și a fost subliniată nocivitatea unor astfel de acțiuni pentru interesele de apărare ale României. Tot în 1998, ADMRR a luat parte la simpozionul cu tema „Armata și Revoluția din 1989”, în cadrul căruia a prezentat comunicarea „Direcția Informații din Marele Stat Major în Revoluția din decembrie 1989”. Și ulterior, în mass-media, membri ai ADMRR au luat apărarea Armatei și a serviciului ei de informații împotriva unor mistificatori care încercau să abată atenția cititorilor de la adevăruri ce le erau neconvenabile.

La solicitarea UNCMRR, în februarie 2003, ADMRR a luat parte la dezbaterea cu tema: „România – post Praga”, în cadrul căreia președintele ADMRR a intervenit cu o comunicare referitoare la poziția asociației față de problemele aderării la NATO și ale transformărilor din armata română în vederea aderării la Alianța Nord-Atlantică.

O tematică prioritară, care se va regăsi permanent în activitatea asociației, a constituit-o diplomația militară cu trecutul ei, personalitățile și faptele lor intrate în istorie, rolul ei în diferite

etape istorice. Rezultatele acestei activități se regăsesc în articolele din presa militară sau în diverse alte publicații și lucrări. Astfel, revista „Viața Armatei” nr. 3 din 1999 a fost dedicată aproape în întregime diplomației militare, cu un articol de fond semnat de șeful Direcției Informații Militare, colonelul Mihaiu Mărgărit, și cu mai multe articole ale membrilor asociației. Un conținut similar a avut și „Viața Armatei” nr. 3-4 din 2001, în care șeful Direcției Informații Militare, generalul de brigadă Sergiu Medar, și mai mulți foști diplomați militari din ADMRR au evocat momente semnificative din reprezentarea militară.

La 28 octombrie 2005, la zece ani de la înființare, asociația a organizat un simpozion cu tema „Mărturii și evocări la 10 ani de existență a ADMRR”, în care membrii săi au expus aspecte din cercetările lor asupra trecutului diplomației militare, cu accent pe perioada postbelică și, mai ales, pe interacțiunile inerente dintre unii membri ai organizației și reprezentanții militari ai țărilor din NATO. Cu aceeași ocazie au fost publicate și primele biografii ale unor personalități din diplomația militară română, necunoscute de marele public. O reușită deosebită în tratarea temei diplomației militare a constituit-o redactarea și publicarea, în anul 2004, a lucrării „Diplomația română a apărării – un secol și jumătate sub zodia Minervei – scurt istoric”, în care au fost reunite rezultatele cercetărilor din trecutul diplomației militare, dar și tendințele și orientările de actualitate.

Între anii 2002-2007, ADMRR, cu largul concurs al regretatului general de brigadă (rz.) Laurențiu Sbera, a realizat emisiunea lunară de la Radio-România Actualități, sub genericul „Clubul Diplomaților Militari”, în cadrul căreia foști diplomați militari au relatat episoade inedite din activitatea lor sau din viața unor personalități militare implicate în politica externă a statului român.

Continuând cercetările în domeniul diplomației militare, prin consultarea arhivelor

pe măsura deschiderii lor pentru public și prin folosirea mărturiilor, mai ales în istoria mai recentă, în noiembrie 2009, cu prilejul aniversării a 150 de ani de la înființarea primei structuri de informații militare, ADMRR a lansat volumul „Diplomați militari 1859-2009 – în memoriam”, redactat de un colectiv format din generali de brigadă (rz.) Mitică Detot, Ilie Nicolae și coloneii (rz.) Emil Burghelea, Filip Anghel, Vasile Ilieș și Ioan Parepa, în care au fost publicate biografiile a 50 de foști atașați militari, în majoritate necunoscute publicului larg.

Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” și-a făurit o identitate proprie, reușind să se afirme ca o organizație deosebit de utilă în ansamblul formelor asociative ale ofițerilor în rezervă și în retragere, prin activități ce au fost evidențiate și în lucrarea „Enciclopedia Armatei Române”, apărută în noiembrie 2009 la editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, cu ocazia aniversării a 150 de existență a Statului Major General, aniversare ce a coincis cu celebrarea a 150 de ani de activitate neîntreruptă a serviciului militar de informații al Armatei Române. Tot cu ocazia acestei aniversări a fost prezentat și Marșul Cercetașilor, cu muzica compusă de col. (rz.) Ionel Croitoru, iar versurile de col. (rz.) Liviu Zanfirescu, membru al asociației.

O preocupare importantă a ADMRR a fost stimularea și încurajarea membrilor săi pentru a elabora și publica diferite lucrări care să trateze teme de interes pentru ofițerii de informații, dar și pentru public în general. În acest sens, un moment cu semnificație aparte în existența ADMRR este apariția revistei de opinii „Dincolo de Orizonturi”, al cărei prim număr a fost lansat cu ocazia aniversării a 20 de ani de la înființarea ADMRR, la 28 noiembrie 2015, prin strădania unui colectiv editorial avându-l ca redactor-șef pe gl. bg. (rz.) Dan Niculescu, președintele de atunci al ADMRR. Revista asociației, o publicație bianuală, a apărut fără întrerupere, chiar și în condițiile dificile din timpul pandemiei

de COVID-19, și a reușit să reunească în paginile sale articole de autor ale unui număr tot mai mare de membri ai ADMRR, ale unor personalități din mediul universitar, academic și militar pe probleme de analiză geopolitică și geostrategică, istorie, opinii de specialitate, evoluții tehnologice în domeniul militar, recenzii ale unor lucrări de valoare în domeniul geopolitic. Revista este difuzată la nivelul Ministrului Apărării Naționale, Statului Major al Apărării, statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei, comandamentelor operaționale și marilor unități operative, asociațiilor cadrelor militare în rezervă și retragere, asociațiilor de veterani, culturale și istorice cu care se cooperează, precum și tuturor membrilor ADMRR.

În anul 2016 a fost elaborat un nou statut, prin care au fost aduse completări privind organizarea și activitatea ADMRR, păstrând scopul asociației reprezentat de promovarea tradițiilor activității diplomatice militare și a istoriei serviciului de informații al Armatei României, iar în noiembrie 2019, ADMRR a elaborat și publicat lucrarea „160 de ani de informații militare”, în cuprinsul căreia au fost redactate, într-un mod foarte accesibil pentru publicul larg, aspecte cu caracter de noutate din îndelungata istorie a informațiilor militare.

Dezvoltarea relațiilor de cooperare în problemele de interes comun cu structuri ale Ministerului Apărării Naționale, cu Direcția Informații Militare, cu Direcția Generală de Informații a Apărării, cu organizații ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din țară sau din străinătate, a rămas unul dintre obiectivele de bază ale ADMRR. În acest sens, planul de

activități include în fiecare an evenimente menite să mențină asociația pe coordonatele ce sunt definite de valorile acesteia, de statutul asociației, de tradiția ce a fost promovată de-a lungul existenței sale, de ideile ce au fost puse la baza fundației ADMRR de către membrii fondatori, promovate de toți cei care au activat cu succes în cadrul acesteia de-a lungul celor aproape 29 de ani de existență. Participarea la activitățile organizate de autoritățile, structurile și instituțiile cu care se colaborează, dar și activități organizate independent de asociație, la care sunt invitate să participe personalități ale mediului militar și academic, reprezentanți ai organizațiilor cu care se cooperează, sunt doar câteva din modalitățile de punere în practică a obiectivelor asociației. În acest sens sunt organizate reuniuni, dezbateri, consultări și schimburi de idei, susținerea unor teme de interes în instituțiile de învățământ universitar și postuniversitar și centre de pregătire, pe subiecte ce includ diplomația militară, securitatea națională, evoluția situației politico-militare pe plan internațional cu impact asupra României sau prezentarea unor personalități ale serviciului militar de informații. Toate aceste activități vor fi dedicate aniversării, în anul acesta, a 165 de ani de la înființarea Serviciului militar de informații al Armatei României.

Evocarea activității ADMRR nu poate să se încheie fără a aduce un omagiu și un prinos de recunoștință pentru toți cei care, de-a lungul timpului, au trudit la realizările și afirmarea ADMRR; fără munca, angajamentul voluntar, dedicația și dăruirea lor, ideile și proiectele care dau valoare asociației nu ar fi fost posibile.

BIBLIOGRAFIE

1. CHEȚAN Mihai (ed.), *Diplomați militari 1859-2009 – in memoriam*, Asociația diplomaților militari în rezervă și în retragere „Alexandru Ioan Cuza”, Editura Medro, 2009.
2. DETOT Mitică (coord.), *Diplomația română a apărării. Un secol și jumătate sub zodia Minervei – scurt istoric*, Asociația diplomaților militari în rezervă și în retragere „Alexandru Ioan Cuza”, Editura Medro, 2007.
3. DOHOTARU Ion (coord.), *Direcția Informații Militare între ficțiune și adevăr*, București, Ed. C.E.A.T.E.P.T.A, 1994, 260 p.
4. MARIN Gheorghe (coord.), *Enciclopedia Armatei României*, Statul Major General, Serviciul Istoric al Armatei, Editura CTEA, București, 2009.
5. ***, *Dincolo de orizonturi*, revistă de opinii, anul I, număr omagial, 28 noiembrie 2015, Asociația diplomaților militari în rezervă și în retragere „Alexandru Ioan Cuza”, București, 2015.
6. ***, *160 de ani de informații militare*, Asociația diplomaților militari în rezervă și în retragere „Alexandru Ioan Cuza”, Editura Pim, Iași, 2019.

ASOCIAȚIA CADRELOR DE CONTRAINFORMAȚII ȘI SECURITATE MILITARĂ ÎN REZERVĂ ȘI RETRAGERE „SFÂNTUL MARE MUCENIC MINA”. TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR

General de brigadă (ret.) Aurel CABĂȚ

Constituirea unei asociații a cadrelor militare în rezervă și retragere provenite din structurile de contrainformații și securitate militară ale Ministerului Apărării Naționale a reprezentat un „proiect de suflet”, a cărui realizare a presupus, nu de puține ori, depășirea unor greutăți inerente de ordin legislativ, material și financiar.

În acest context, la 26.11.2018 a fost fondată Asociația Cadrelor de Contrainformații și Securitate Militară în Rezervă și Retrageră „Sfântul Mare Mucenic Mina”, structură cu personalitate juridică de drept privat, democratică, apolitică, fără scop patrimonial și deschisă, constituită în conformitate cu prevederile Constituției României și ale Ordonanței nr.26/2000 a Guvernului României cu privire la înființarea de asociații și fundații.

Conducerea și administrarea asociației este asigurată de Adunarea Generală prin intermediul unui Consiliu director și verificată anual de o comisie de cenzori. Asociația își desfășoară

activitatea în sfera de competență a Ministerului Apărării Naționale și are ca obiectiv principal apărarea drepturilor și intereselor cadrelor militare în rezervă și retragere, precum și a familiilor acestora.

Pentru atingerea acestui deziderat, au fost vizate următoarele direcții de acțiune:

- dezvoltarea și consolidarea capacității de acțiune a asociației prin optimizarea managementului activităților desfășurate, creșterea coeziunii membrilor asociației și cooptarea de noi membri din rândul cadrelor militare în rezervă și retragere ce îndeplinesc condițiile prevăzute de statut;
- participarea la promovarea inițiativelor legislative referitoare la drepturile cadrelor militare active, în rezervă și retragere, concomitent cu susținerea măsurilor destinate protecției pensionarilor militari pentru asigurarea stării de sănătate și a unui trai decent acestora;
- realizarea unei legături viabile și eficiente cu structurile specializate ale Ministerului Apărării Naționale investite cu atribuțiuni

în domeniile juridic, calitatea vieții și relația cu Parlamentul;

- întărirea spiritului de solidaritate, cooperare și camaraderie cu alte asociații și fundații ale cadrelor militare active, în rezervă și retragere, provenite din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională;
- participarea la acțiuni comune pentru cultivarea tradițiilor poporului și Armatei Române, precum și la comemorarea evenimentelor și personalităților istorice și militare române.

Evoluția asociației în cei aproape șase ani de existență s-a constituit într-un proces complex și progresiv, generator de efecte pozitive, atât în planul creșterii numărului de membri, cât mai ales al calității proiectelor planificate și derulate.

Mulți dintre membrii asociației dedică organizației o parte importantă din resursele lor intelectuale, profesionale și materiale, în dorința de a dovedi apartenența la valorile sistemului și organizației în care și-au desfășurat activitatea, în calitate de cadre active de contrainformații și securitate militară. Referitor la această dimensiune evolutivă, se cuvine să subliniem că activitatea membrilor asociației evidențiază cu claritate ideea de motivație, bazată pe liberul consimțământ al fiecăruia dintre membrii săi și respectul față de principiile promovate în Armata României: patriotism, devotament, rigoare, disciplină, respect.

Participarea la promovarea inițiativelor legislative referitoare la drepturile legale și constituționale ale cadrelor militare în rezervă și retragere a constituit o preocupare majoră în activitatea asociației, domeniul vizat permanent și cu prioritate fiind cel al pensiilor militare de stat. Acțiunile întreprinse în această direcție au fost desfășurate în temeiul unor fundamente ce țin de specificitatea privațiunilor profesiei militare, istoricul și tradițiile naționale privind pensiile militarilor și, nu în ultimul rând, de prevederile

constituționale privind Armata României, țară membră NATO și UE.

Într-un efort comun cu celelalte structuri asociative din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională, membre ale Forumului structurilor asociative, au fost prezentate propuneri de modificare a legislației privind pensiile militare de stat, care vizează înlăturarea unor inechități generate de prevederile unor acte normative subsecvente elaborării și aplicării legislației specifice.

Activitățile desfășurate în cadrul asociației au vizat și susținerea altor măsuri focalizate pe protecția pensionarilor militari și asigurarea unui trai decent pentru aceștia, scop în care președintele asociației și membri ai Consiliului director au participat la numeroase întâlniri organizate la nivelul structurilor specializate ale Ministerului Apărării Naționale. Realizarea acestor întâlniri a permis formularea de propuneri pentru îmbunătățirea cadrului normativ necesar asigurării asistenței medicale și farmaceutice a pensionarilor militari, precum și a membrilor de familie ai acestora. De asemenea, au fost stabilite măsurile și criteriile ce se impun pentru adoptarea unui sistem echitabil și eficient de acordare a biletelor de tratament și recuperare pentru cadrele militare în rezervă și retragere.

Activitatea desfășurată de asociație în cei șase ani de existență a pus în evidență, mai mult ca oricând, necesitatea întăririi și consolidării spiritului de solidaritate, prietenie și camaraderie existent în cadrul structurilor asociative ale cadrelor militare în rezervă și retragere. Acest spirit a oferit și oferă, întotdeauna și necondiționat, sprijin în promovarea valorilor care, în mod logic, dar și sentimental, coincid cu cele ale structurilor de proveniență, întrucât valorile cultivate sunt identice.

Asociația cooperează cu succes cu Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, structură cu bogată experiență în mediul asociativ, care a oferit expertiză pentru înființarea, organizarea și

funcționarea ACCISMRR „Sfântul Mare Mucenic Mina”. Reprezentanți ai asociației au fost invitați și au participat la reuniuni și simpozioane organizate de Ministerul Apărării Naționale cu ocazia Zilei Unirii Principatelor Române, Zilei Proclamării Independenței de stat a României, Zilei Armatei României și Zilei Naționale a României. Merite deosebite în planificarea, organizarea și desfășurarea unor activități de acest gen revin col. (rz.) Dan Prisăcaru, membru al ACCISMRR, director al Muzeului Militar „Ferdinand I”, filiala din Iași, prezență activă în mediile academice și militare din țară și din străinătate, organizator a numeroase expoziții și simpozioane dedicate unor evenimente comemorative, în parteneriat cu ACCISMRR și alte organizații guvernamentale.

De asemenea, edificatoare a fost și prestația gl. (ret.) Ion-Aurel Stanciu la summit-ul de securitate națională, desfășurat sub egida Guvernului României, sau la simpozioanele organizate în țara noastră de Asociația absolvenților Centrului european de studii de securitate „George Marshall”. În acest context menționăm și prezența activă în mass-media a col. (ret.) Vasile Simileanu, director al revistei „Geopolitica”, ale cărei prestații editoriale și comentarii televizate au contribuit la o înțelegere

mai realistă a conflictului militar desfășurat în vecinătatea României și a efectelor acestuia asupra securității noastre naționale.

În cadrul activităților oficiale desfășurate pentru sărbătorirea unor structuri aparținând MApN, menționăm cu mândrie și satisfacție participarea conducerii asociației la festivitatea organizată cu prilejul împlinirii a 105 ani de existență a structurilor de contrainformații și securitate militare. Desfășurată la 1 mai 2023, activitatea a constituit un nou prilej de afirmare a necesității, rolului și importanței lor istorice și actuale în ansamblul acțiunilor de asigurare a siguranței naționale.

Aspectele prezentate cuprind într-o formă sintetică obiectivele, preocupările și activitățile desfășurate de membrii asociației noastre. Ele nu au inclus și nici nu puteau include toate reușitele, nămplinirile și speranțele noastre.

Pentru viitor, asociația își propune o valorificare mai eficientă a resurselor umane și materiale pe care le deține, concomitent cu asumarea unor poziții active și constructive față de obiectivele și programele adoptate. Mai multă coeziune, dăruire și angajare vor asigura dezvoltarea capacității noastre de acțiune și atingerea scopurilor vizate de asociație.